ESKİŞEHİR İLİNDE KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ YÜRÜTÜLDÜĞÜ İLKÖĞRETİM OKULLARINDAKİ REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Serap Şeyda ÖZENGİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2009

ESKİŞEHİR İLİNDE KAYNAŞTIRMANIN YÜRÜTÜLDÜĞÜ İLKÖĞRETİM OKULLARINDAKİ REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Serap Şeyda ÖZENGİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eylül, 2009

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ESKİŞEHİR İLİNDE KAYNAŞTIRMANIN YÜRÜTÜLDÜĞÜ İLKÖĞRETİM OKULLARINDAKİ REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Serap Şeyda ÖZENGİ
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eylül, 2009
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON

Bu araştırmanın amacı, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarında görev yapan rehber öğretmenlerin, okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesidir. Bu amaçla, Eskişehir merkez ilçede kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarında çalışan ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 10 rehber öğretmenle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler, tümevarım analiziyle analiz edilmiştir. Veri analizi sonunda 10 ana başlık altında 30 temaya ve alt-temalara ulaşılmış ve bu veriler araştırmanın bulgularını oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, son yasal düzenlemelerle kaynaştırma uygulamalarında görev ve sorumlulukları artan rehber öğretmenlerin, yürüttükleri çalışmalara ilişkin çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını, bu sorunlar karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve yardıma gereksinimleri olduğunu göstermiştir. Araştırma bulgularında ayrıca, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili de ciddi sorunlar yaşandığı ve bu öğrencilerle ilgili çalışmaların kişisel çabalarla yürüdüğü ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, rehber öğretmenlerin görüşleri, tümevarım analizi

ABSTRACT

Serap Şeyda ÖZENGİ
Special Education Major
Anadolu University, Institute of Educational Sciences, September, 2009
Advisor: Assistant ProfessorYasemin ERGENEKON

The purpose of this study is to determine the opinions and suggestions of school counselors about inclusion practices at the elementary schools where they work. For this purpose, semi-structured interviews were conducted with 10 volunteer school counselors who work at elementary schools that implement inclusion practices located in the center district of Eskisehir. The data are analyzed by using inductive analysis. As a result of data analysis, the researcher found 30 themes and subthemes under 10 titles which generate the results of this study. The results of the study revealed that the responsibilities of the school counselors were increased by the recent law. Therefore, the counselors mentioned that they were having problems and felt themselves insufficient related with these problems. They also pointed that they needed help for solving the problems they mentioned in the study. Furthermore, the results demonstrated that there are serious problems about the students who were not placed in inclusion, but are thought to have some disabilities and teachers deal with these students with their personal efforts at these schools.

Key Words: Inclusion, school counselors' opinions, inductive analysis.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Serap Şeyda ÖZENGİ'nin "Eskişehir İlinde Kaynaştırmanın Yürütüldüğü İlköğretim Okullarındaki Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri" başlıklı tezi 15.09.2009 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	**İmza**
Üye (Tez Danışmanı)	: Yard.Doç.Dr. Yasemin ERGENEKON	
Üye	: Prof.Dr.Yıldız UZUNER	
Üye	: Doç.Dr.Sibel TÜRKÜM	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Ayten UYSAL	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Aysun ÇOLAK	

Prof.Dr.Esmahan AĞAOĞLU
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Özel eğitimle ilgili yapılan yasal düzenlemelerle birlikte okullarda kaynaştırma uygulamalarına verilen önem artmış, özel gereksinimli öğrenciler ve eğitimlerine yönelik çalışmalar etkili ve olumlu yönde hız kazanmıştır. Kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yürütülen çalışmalarda rehber öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar da bu yasal düzenlemelerle artmıştır. Son yıllarda, kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili olumlu gelişmeler olmakla birlikte, yasalarda yer alan pek çok madde tam olarak uygulamaya geçirilemediğinden, kaynaştırma uygulaması yapılan okullarda birçok sorun yaşanmaya devam etmektedir. Bu çalışma, kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde aktif bir rolü olan rehber öğretmenlerin okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili görüş ve önerilerinin belirlenmesinin alana katkısı olacağı düşünülerek yapılmıştır.

Bu araştırmanın gerçekleşmesine pek çok kişi katkıda bulunmuştur. Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca bana çalışma hayatımda uygulamaya geçirebildiğim birçok bilgi ve beceri kazandıran ve daha donanımlı bir rehber öğretmen olmamda katkıları olan derslerini aldığım tüm bölüm hocalarıma ve özellikle de nitel araştırma yöntemleri dersinde bana öğrettikleri sayesinde bu araştırmayı gerçekleştirebildiğim sevgili hocam Prof. Dr. Yıldız UZUNER'e çok teşekkür ederim.

Araştırmamın konusunun seçiminden, son haline getirinceye kadarki tüm süreçte hep yanımda olan, her konuda yardımını ve desteğini yanımda hissettiğim danışman hocam Yard. Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON'a, bana ve çalışmama olan katkıları ve rehberliği için sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden ve sorularımı tüm içtenlikleriyle yanıtlayan, okullarda boşlukları asla doldurulamayacak olan sevgili meslektaşlarıma ve pilot görüşmemi yaptığım meslektaşım ve canım arkadaşıma manevi desteğiyle hep yanımda olduğu için çok teşekkür ederim.

Aynı dönemde kendisi de tez çalışması yaptığı ve yoğun olduğu halde araştırma verilerinin kodlanması aşamasında tüm içtenliği ile bana zaman ayırdığı ve yardımcı olduğu için çok sevgili arkadaşım Güler BAŞ'a ve aynı dönem tez hazırladığımız tüm yüksek lisans dönem arkadaşlarıma paylaşım ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmamda katkısı olan Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürüne ve çalışanlarına gerekli olan bilgi ve dokümanları temin etmemde kolaylık sağladıkları ve samimiyetle yardımcı oldukları için çok teşekkür ederim.

Her konuda destek ve yardımını gördüğüm, anlayışı ve hoşgörüsü ile her çalışmamı destekleyen ve tez çalışmam süresince de her türlü kolaylığı sağlayan sevgili müdürüm Hüseyin ÇEVİK'e, motive edici sözleriyle her zaman yüzümde tebessüm oluşturan ve desteğini esirgemeyen müdür yardımcım Hüseyin KOCAMAN'a, İngilizce makalelerimin çevirisinde içtenlikle yardımcı olan İngilizce öğretmenimiz Pelin ELBASAN'a, çalışmalarımı yetiştiremediğim ve paniklediğim zamanlarda beni rahatlatan ve yapacaklarımı planlayan, sonrasında da telefonla kontrol eden canım arkadaşım Ayda CANBAZ DEMİR'e ve tüm çalışma arkadaşlarıma ayrı ayrı çok teşekkür ederim, Bu çalışmaya hepsinin bir şekilde katkısı oldu.

Yüksek lisans ve tez çalışmam süresince her zaman yanımda olan, çalışmak için odama kapandığım zamanlarda çayımı yanıma kadar getiren, en önemlisi de sadece ev arkadaşım değil dostum olan Hatice GÜNDOĞAN'a sonsuz teşekkürler. Ayrıca, beni sohbetleri ile motive eden, hep yanımda olduğunu hissettiğim bir diğer dostum Bülent GÜNGÖR'e ve isimlerini buraya sığdıramayacak kadar çok olan sevgili arkadaşlarımın hepsine destekleri ve ihtiyaç duyduğum anlarda her zaman yardımıma koştukları için çok teşekkür ederim.

Tez yazımı sırasında Türkçe dilbilgisi kurallarını bilmediğimi fark edip sabırla hatalarımı düzelten Türkçe öğretmeni ablam Derya ÖZENGİ'ye, İngilizce makalelerin çevirisinde okuduğumu nasıl anlayacağımı öğreten ve bilgisayarla ilgili her sorunumda yardımıma koşan abim Önder ÖZENGİ'ye sonsuz teşekkürler.

Son olarak, yüreğimde en büyük yerin sahipleri olan annem Nevin ÖZENGİ ve babam Hamdi ÖZENGİ'ye; bu çalışmanın tamamlanması için onlarla geçirmem gereken zamandan çaldığımda beni hoşgörüyle karşıladıkları, tüm yaşamım boyunca koşulsuz sevgileri, sonsuz güvenleriyle hep yanımda oldukları ve benimle gurur duyduklarını her fırsatta bana hissettirdikleri için onlara minnettarım.

Serap Şeyda ÖZENGİ
Eskişehir, 2009

ÖZGEÇMİŞ

Serap Şeyda ÖZENGİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

L.	2002	Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Konya.
Lise	1998	Fatih Sultan Mehmet Lisesi, Ankara.

İş

2009-	Rehber Öğretmenliği, Yunus Emre Lisesi, Eskişehir.
2005-2009	Rehber Öğretmenliği, Ali Rıza Efendi İÖO, Eskişehir.
2002-2005	Rehber Öğretmenliği, Sivrihisar Pansiyonlu İÖO, Eskişehir.

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Gümüşhane, 18.08.1980 Cinsiyet: Kadın Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ ii
ABSTRACT iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI iv
ÖNSÖZ v
ÖZGEÇMİŞ vii
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ xxii

BÖLÜM I
1. GİRİŞ 1
1.1. Kaynaştırma 1
1.2. Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıran Etmenler 2
1.3. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri 6
1.3.1. Türkiye'de Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenleri Yetiştirme ve İstihdam Etme 6
1.3.2. Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin İşlevi ve Rehber Öğretmenlerin Görevleri 10
1.3.3. Özel Eğitimle İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleriyle İlişkili Maddeler ve Rehber Öğretmenlerin Görevleri 13
1.4. Kaynaştırma Uygulamalarıyla İlgili Yürütülen Araştırmalar 14
1.4.1. Kaynaştırmayla İlgili Rehber Öğretmenlerle Yapılan Çalışmalar 15
1.4.2. Kaynaştırmayla İlgili Sınıf Öğretmenleriyle Yapılan Çalışmalar 19
1.4.3. Kaynaştırmayla İlgili Okul Yönetimleriyle Yapılan Çalışmalar 20
1.4.4. Kaynaştırmayla İlgili Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Yapılan Çalışmalar 20
1.4.5. Kaynaştırmayla İlgili Ailelerle Yapılan Çalışmalar 21
1.5. Problem 22
1.6. Amaç 23

1.7. Önem 24
1.8. Sınırlılıklar 24
1.9. Tanımlar 25

BÖLÜM II
2. YÖNTEM 26
2.1. Katılımcılar 26
2.1.1. Araştırmaya Katılacak Öğretmenlerin Belirlenmesi 26
2.1.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri 29
2.2. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi 32
2.3. Verilerin Toplanması 33
2.4. Verilerin Analiz Edilmesi 35
2.4.1. Analiz Öncesi Hazırlıklar 35
2.4.2. Verilerin Tümevarım Yoluyla Analiz Edilmesi 36
2.4.2.1. Verilerin Kodlanması 36
2.4.2.2. Kodlanan Veriler Üzerinde Uzlaşma Sağlanması 37
2.4.2.3. Tema ve Alt-Temaların Oluşturulması 37
2.4.2.4. Oluşturulan Tema ve Alt-Temalar Üzerinde Uzlaşma Sağlanması 38
2.4.2.5. Tema ve Alt-Temaların Yazılması 38
2.4.2.6. Tema ve Alt-Temaların Okunarak Gerekli Düzeltmelerin Yapılması 38

BÖLÜM III
3. BULGULAR 39
A. Sınıf Öğretmenleri 52
3.1. Rehber Öğretmenlerin Sınıf Öğretmenleriyle Yaptığı Çalışmalar 52
3.1.1. BEP'lerin Hazırlanması ve Uygulanması 52
3.1.1.1. BEP Hazırlamada Öğretmenlere Bilgi Verme ve Yardım Etme 52
3.1.1.2. BEP'i Uygulamada Öğretmenlere Rehberlik Yapma 53
3.1.2. Öğretmenlere Bilgilendirme Eğitimi Yapma 53
3.1.2.1. Bilgilendirme Eğitiminin İçeriği 54

3.1.2.1.1. Öğrenci Özellikleri Hakkında Öğretmene Bilgi Verme 54
3.1.2.1.2. Yapılacak Çalışmalar Hakkında Öğretmene Bilgi Verme 54
3.1.2.1.3. Davranış Değiştirme Konusunda Öğretmene Bilgi Verme 55
3.1.2.1.4. Sınavlar ve Not Verme Konusunda Öğretmene Bilgi Verme 55
3.1.2.1.5. Öğrenci Gelişimini Takip Etme 55
3.1.2.1.6. Yönetmelik Hakkında Öğretmene Bilgi Verme 56
3.1.2.1.7. Sosyal Kabulle İlgili Öğretmene Bilgi Verme 56
3.1.3. Kaynak Sunma ve Paylaşma 56
3.1.4. Sınıf Öğretmenleriyle İşbirliği İçinde Çalışma 56
3.2. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarında Sınıf Öğretmenlerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri 57
3.2.1. Rehber Öğretmenlerin Sınıf Öğretmenlerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri 57
3.2.1.1.Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenciyi Kabullenmemesi 57
3.2.1.2.Sınıf Öğretmeninin Yeterli Olamayacağını Düşündüğü İçin Öğrenciyi Sınıfında İstememesi 57
3.2.1.3.Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarını Görevi Olarak Görmemesi 58
3.2.1.4.Sınıf Öğretmenlerinin Bilgi, Deneyim ve Eğitim Eksikliğine Sahip Olması 59
3.2.1.5. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciler İçin BEP Hazırlamak İstememesi ve Müfredat Doğrultusunda Öğretim Sunması 59
3.2.1.6. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerle Çalışmakta Zorlanması ve Bu Öğrencilere Toleranslı Davranılmaması 59
3.2.1.7. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Raporuyla Yükünün Hafifleyeceğini Düşünmesi 60

3.2.1.8. Sınıf Öğretmeninin Kaynaştırma Kararı Olmayan Ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciyi RAM'a Yönlendirmede Israrcı Olması 61
3.2.1.9. Sınıf Öğretmenleri Rehber Öğretmene Bildirmediği İçin Öğrencinin Fark Edilmeden 2. Kademeye Kadar Gelmesi 61
3.2.1.10. İkinci Kademede Farklı ve Çok Sayıda Öğretmenin Derslere Girmesi Nedeniyle Öğretmenlerin Öğrencileri Sahiplenmemesi 62
3.2.1.11. Yönetmeliklerin Öğretmenler Tarafından Takip Edilmemesi 62
3.2.2. Rehber Öğretmenlerin Sınıf Öğretmenlerine Yaptığı Öneriler 62
3.2.2.1. Rehber Öğretmenin Özel Gereksinimli Öğrencilerle İlgili Sınıf Öğretmenlerine Yaptığı Öneriler 62
3.2.2.1.1. Kaynaştırma Kararı Olan Özel Gereksinimli Öğrenciyle Ek Çalışmalar Yapma 62
3.2.2.1.2. Özel Gereksinimli Öğrencinin Sosyal Kabulü İçin Çocuklarla ve Ailelerle Toplantı Yapma 63
3.2.2.1.3. Akranları Kullanma 63
3.2.2.1.4. Sınıf Öğretmeninin Öğrencileri İyi Gözlemesi 63
3.2.2.1.5. Öğretmenlerin Öğrenci Bilgilerini Güncellemesi 63
3.2.2.2. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerle İlgili Sınıf Öğretmenlerine Yaptığı Öneriler 63
3.2.2.2.1. BEP Hazırlama 63
3.2.2.2.2. Öğrencilerin Sosyalleşmeleri İçin Çalışmalar Yapma .. 64
3.2.2.2.3. Öğrenciye İlişkin Beklentisini Düşürme 64
3.2.2.2.4. Arkadaşlarının Farklılığı İle İlgili Sınıfı Bilgilendirme 64
3.2.2.2.5. Öğrencilerin Takiplerini Yapma ve RAM'a Yönlendirme 64
3.2.2.2.6. Ailelere Eğitim Verme 65
B. Okul Yönetimi 65
3.3. Kaynaştırma Uygulamalarının Yürütülmesinde Okul Yönetimi İle Sorun Yaşamayan Rehber Öğretmenler 65

3.4. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarıyla İlgili Okul Yönetiminden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri 66
3.4.1. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarında Okul Yönetiminden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri 66
3.4.1.1.Okul Yönetiminin Kaynaştırma Uygulamalarını Görevi Olarak Görmemesi 66
3.4.1.2.Okul Yönetiminin Özel Gereksinimli Öğrenciyi Okula Almak İstememesi 66
3.4.1.3.Okul Yönetiminin PDR Servisine Karşı Olumsuz Tutumlara Sahip Olması 66
3.4.2. Rehber Öğretmenlerin Okul Yönetiminin Daha Etkin Çalışmasıyla İlgili Yaptığı Öneriler 67
3.4.2.1. Yönetimin Sınıf Öğretmenlerini Denetlemesi 67
3.4.2.2. Okul Yönetiminin Tüm Personel İçin Bilgilendirme Çalışmalarına Yer Vermesi 68
3.4.2.3. Okul Yönetiminin Kaynaştırmayla İlgili Tüm Çalışmalara Dahil Olması 68
C. Özel Gereksinimli Öğrenciler 68
3.5. Rehber Öğretmenin Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Yaptığı Çalışmalar 68
3.5.1. Görüşme Yapma 68
3.5.2. Öğrenciyi Takip Etme 69
3.5.3. Öğrenciyi RAM'a Yönlendirme 69
3.5.4. Öğrenciyi Destek Eğitime Yönlendirme ve Öğrencinin Devam Ettiği Kurumla İşbirliği İçinde Çalışma 69
3.5.5. Kaba Değerlendirme Formlarını Doldurarak Öğrenci Performansını Belirleme 70
3.5.6. Sınıfta Gözlem Yapma 70
3.5.7. Öğrenci Bilgilerini Güncelleme 70
3.5.8. RAM'dan Kaynaştırma Raporlarını Temin Etme 70
3.5.9. Özel Gereksinimli Öğrenciyle Bireysel Çalışma 70

3.5.10. Akran Desteği Sağlamaya Çalışma 71
3.5.11. Öğrenciye Duygusal Destek Sağlama 71
3.5.12. Özel Gereksinimli Öğrenciyi Sınıfa Yerleştirme 71
3.5.13. Öğrenciye Ölçek Uygulama 71
3.6. Özel Gereksinimli Öğrencilerle Doğrudan Çalışma Yapmayan Rehber Öğretmenler 72
3.7. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarında Özel Gereksinimli Öğrencilerden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri 72
3.7.1 Rehber Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Öğrencilerden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri 72
3.7.1.1.Yoğun Davranış Sorunları 72
3.7.1.2. Özel Gereksinimli Öğrencinin Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler Tarafından Kabul Edilmemesi 73
3.7.1.3. Okula Devam Problemi 73
3.7.1.4. Öğrencinin Not Kaygısı Nedeniyle Öğretmenlerini Rahatsız Etmesi 73
3.7.1.5.İkinci Kademede Öğrencilerin Daha Çok Zorlanması 73
3.7.2. Rehber Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Öğrencilerle İlgili Yapılabilecek Çalışmalara Yönelik Önerileri 74
3.7.2.1.Öğrencilere Etüt Saatleri Konması 74
3.7.2.2. Öğrenciye Başarı Duygusu Tattırma 74
3.7.2.3. Öğrencilerin Sosyal Kabulü İle İlgili Çalışma 74
3.7.2.4. Tüm Eğitim Çalışanlarının Bilgilendirilmesi 74
3.8. Okula Kayıtlı Olup Sonradan Kaynaştırma Kararı Çıkartılan Öğrenciler 75
3.8.1. Öğrencinin Okulda Fark Edilmesi 75
3.8.2. Ailenin Okulun Haberi Olmadan Kaynaştırma Raporu Alması 75
D. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Aileleri 76
3.9. Rehber Öğretmenin Özel Gereksinimli Öğrencilerin Aileleriyle Yaptığı Çalışmalar 76
3.9.1. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Aileleriyle Görüşme Yapılması 76
3.9.1.1. Aile Görüşmelerinin İçeriği 76

3.9.1.1.1. Destek Eğitim Konusunda Ailelere Bilgi Verme 76
3.9.1.1.2. Yıl Boyunca Yapılacak Çalışmalar Hakkında Ailelere Bilgi Verme 77
3.9.1.1.3. Tanı ve Tanılama Süreci Hakkında Ailelere Bilgi Verme 77
3.9.1.1.4. Kabul Süreciyle İlgili Ailelere Bilgi Verme 77
3.9.1.1.5. Çocuklarının Gelişimi Hakkında Ailelere Bilgi Verme 78
3.9.1.1.6. Kişisel Bakım Becerileri Konusunda Ailelere Bilgi Verme 78
3.9.1.1.7. Kaynaştırma Süreci ve Yasal Haklar Konusunda Ailelere Bilgi Verme 78
3.9.1.1.8. Mesleğe Yöneltmeyle İlgili Bilgi Verme 78
3.9.1.1.9. Okula Devam Konusunda Aileyle Konuşma 79
3.10. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Aileleriyle Bire-Bir Çalışma Yapmayan Rehber Öğretmenler 79
3.11. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarıyla İlgili Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ailelerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri 80
3.11.1. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarında Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ailelerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri 80
3.11.1.1. Çocuğunun Durumunu Kabul Etmeme 80
3.11.1.2. Ailelerin Eğitim Seviyesinin Düşük Olması Nedeniyle Çalışmaların İstenilen Düzeyde Yürümemesi 81
3.11.1.3. Ailelerin Yapılan Önerileri Uygulamaması 81
3.11.1.4. Ailelerin Çağırıldıklarında Okula Gelmemesi 81
3.11.1.5. Ailelerin Çocuklarına İlişkin Beklentilerinin Yüksek Olması 82
3.11.1.6. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ailelerinin Kaynaştırmaya Bakış Açısı 82
3.11.2. Rehber Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Öğrencilerin Aileleriyle Yapılabilecek Çalışmalara Yönelik Önerileri 82
3.11.2.1. Okul, Öğretmen ve Ailenin İşbirliği İçinde Çalışması 82
3.11.2.2. Ailelere Alan Uzmanları Tarafından Eğitim Verilmesi 83
3.11.2.3. Ailelerle Görüşmeler Yaparak Bilgi Verme 83

3.11.2.4. Ailelerin Bir Araya Gelerek Deneyimlerini Paylaşması 83
3.11.2.5.Ailelerin Sivil Toplum Örgütleri Aracılığıyla Bir Araya Gelmesi..... 84
3.11.1.6. Kaynaştırma İçin Başarılı Okulların Seçilmesi 84
E. Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler 84
3.12. Rehber Öğretmenlerin Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Yaptığı Çalışmalar 84
3.12.1. Özel Gereksinimli Öğrencinin Sosyal Kabulü İçin Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Çalışmalar Yapma 84
3.12.2. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Özel Gereksinimli Öğrenci Hakkında Bilgi Verme 85
3.12.3. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Özel Gereksinimli Öğrenciyle İletişimini Kontrol Etme 85
3.13. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Doğrudan Çalışma Yapmayan Rehber Öğretmenler 86
3.14. Rehber Öğretmenlerin Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Çalışma Yapmamasının Nedenlerine İlişin Görüşleri 86
3.14.1. Öğrencinin Okula Kayıtlı Olup Kaynaştırma Kararının Sonradan Gelmesi Nedeniyle Çalışma Yapılmaması 86
3.14.2. Öğrencilerin Yaşayarak Öğrenmeleri Gerektiğinin Düşünülmesi Nedeniyle Çalışma Yapılmaması 87
3.14.3. Özel Gereksinimli Öğrencinin Kendisine Farklı Davranılmasından Rahatsız Olması Nedeniyle Çalışma Yapılmaması 87
3.15. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarıyla İlgili Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Yapılabilecek Çalışmalara Yönelik Önerileri 87
3.15.1. Özel Gereksinimli Öğrenciler Hakkında Bilgi Verme 87
3.15.2. Özel Gereksinimli Öğrencinin Sınıfa Kabulü İçin Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Kaynak Kitap Sunma 88
F. Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleri 88
3.16. Rehber Öğretmenlerin Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleriyle Yaptığı Çalışmalar 88
3.16.1. Ailelere Toplantılar Yoluyla Bilgi Verilmesi 88

3.16.2. Ailelere Kaynaştırmanın Yasal Hak Olduğunun Vurgulanması 88
3.16.3. Ailelerle Özel Görüşme Yapılması 89
3.16.4. Sorunun Çözümü İçin Tarafları Karşılıklı Görüştürme 89
3.17. Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleriyle Çalışma Yapmayan Rehber Öğretmenler 89
3.18. Rehber Öğretmenlerin Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleriyle Çalışma Yapılmamasının Nedenlerine İlişkin Görüşleri 90
3.18.1. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sınıfa Kabulünde Sorun Yaşanmaması 90
3.18.2. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Davranış Sorunu Göstermemesi 90
3.18.3. Ailelerden Şikayet Gelmemesi 90
3.19. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarıyla İlgili Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Ailelerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri 91
3.19.1. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarında Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Ailelerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri 91
3.19.1.1.Ailelerin Davranış Sorunları Olan Öğrenciyi Sınıfta İstememesi 91
3.19.1.2. Ailelerin Çocuklarının Dersleri Aksadığı İçin Özel Gereksinimli Öğrenciyi Sınıfta İstememesi 91
3.19.1.3. Ailelerin Yuvadan Gelen Çocukları Sınıfta İstememesi 92
3.19.2. Rehber Öğretmenlerin Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleriyle Yapılabilecek Çalışmalarla İlgili Önerileri 92
3.19.2.1. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Ailelerinin Özel Gereksinimli Öğrenciye Yönelik Tutumlarını Değiştirmek İçin Çalışmalar Yapılması 92
G. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciler 93
3.20. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerle İlgili Yaptığı Çalışmalar 93

3.20.1. Öğretmenlere Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerle İlgili Bilgi Verme 93
3.20.2. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencileri Takip Etme ve Sonra RAM'a Yönlendirme 93
3.20.3. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciyle Bireysel Çalışma 94
3.20.4. Aileye Yapılacak Çalışmalar Hakkında Bilgi Verme 94
3.20.5. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencileri Destek Eğitime Yönlendirme 94
3.20.6. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Duygusal Gelişimini Takip Etme 94
3.20.7. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciyle İlgili Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Bilgi Verme 95
3.20.8. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciyi Başarılı Olabileceği Alanlara Yönlendirme 95
3.21. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerle İlgili Çalışma Yapmayan Rehber Öğretmenler 95
3.22. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Kaynaştırma Kararının Olmaması Nedeniyle Yaşadıklarını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri 96
3.22.1. Sınıf Geçme İle İlgili Zorluklar 96
3.22.2. Raporu Olmayan Öğrencilerin Destek Eğitim Alamaması 96
3.22.3. Öğrencinin Başarısızlık Duygusu Yaşaması Nedeniyle Olumsuz Duygulara Sahip Olması 97
3.22.4. Öğrencinin Sınıfta Yalnız Kalması ve Kabul Edilmemesi 97
H. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Aileleri 98
3.23. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Aileleriyle İlgili Yaptığı Çalışmalar 98
3.23.1. Aileyi RAM'a Yönlendirme 98
3.23.2. Ailelere Yapılacak Çalışmalar Hakkında Bilgi Verme 98

3.23.3. Çocuğun Tanısı Hakkında Aileyi Bilgilendirme 98
3.23.4. Aileyi Başka Bir Okula Yönlendirme 99
3.24. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Ailelerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri 99
3.24.1. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarında Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Ailelerinden Kaynaklandığını Düşündükleri Sorunlara İlişkin Görüşleri 99
3.24.1.1. Ailenin Çocuğunun Durumunu Kabullenmemesi 99
3.24.1.2. Çocuğu İçin Kaynaştırma Kararı Çıkmasını İstememesi 99
3.24.1.3. Ailenin Tükenmişlik Hissetmesi 100
3.24.1.4. Ailelerin Kaynaştırmanın Anlamını Bilmemeleri 100
3.24.2. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Aileleriyle İlgili Yaptığı Öneriler 100
3.24.2.1. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerle İlgili Ailelerin Yapacağı Çalışmalara İlişkin Önerileri 100
3.24.2.2. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Aileleriyle Yapılabilecek Çalışmalara Önerileri 101
I. Rehber Öğretmenler 101
3.25. Rehber Öğretmen Olarak Çok Fazla Sıkıntı Yaşamayanlar 101
3.26. Kaynaştırma İle İlgili Yeterli Çalışma Yapılmadığını Düşünen Rehber Öğretmenler 102
3.27. Rehber Öğretmenlerin Zorlandıkları Çalışmalar 102
3.27.1. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırmayla İlgili Okulda Yürütülen Çalışmalarda Yardıma Gereksinim Duyması 102
3.27.2. BEP Hazırlamada Zorlanma 103
3.27.3. Aileyle İşbirliği İçinde Çalışmada Zorlanma 103

3.27.4. Yapılacak Çalışmalara İlişkin Sınıf Öğretmenleriyle İlgili Sorun Yaşanması 103
3.27.5. Özel Gereksinimli Öğrencinin Sınıfa Kabulünde Zorlanma 104
3.27.6. Rehber Öğretmenin Yaptırım Gücünün ve Yetkisinin Olmaması 104
3.27.7. RAM'ın Diğer Birimlerle İşbirliği İçinde Çalışmaması 104
3.27.8. Diğer Görevlerle Birlikte BEP'leri Takip Etmede Zorlanma 104
3.27.9. Uygulamalara İlişkin Sınıflara Girip Sürekli Gözlem Yapamama 105
3.27.10. RAM'dan Raporların Çok Geç Gelmesi 105
3.27.11. Rehber Öğretmenin Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencinin Başarısızlığının Nedenlerini Aileye Açıklamakta Zorlanması 105
3.28. Rehber Öğretmenlerin Zorlandıklarında Başvurdukları Çözüm Yolları 106
3.28.1. Zorlandığında Alan Uzmanlarından Yardım Alması 106
3.28.2. Alanda Çalışanları Takip Etmesi ve Onların Çalışmalarını Taklit Etmesi 106
3.28.3. Teknolojiyi Kullanmanın İşleri Kolaylaştırması 106
3.29. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Bakış Açısı 106
J. Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısı İçin Rehber Öğretmenlerin Önerileri 108
3.30. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısının Artmasına Yönelik Önerileri 107
3.30.1. Rehber Öğretmenlerin Meslektaşlarına Yaptığı Öneriler 107
3.30.1.1. Rehber Öğretmenlerin Alan Uzmanlarına Danışmasının Sağlanması 107
3.30.1.2. Rehber Öğretmenlerin Meslektaşlarına Danışmasının Sağlanması . 108
3.30.1.3. Rehber Öğretmenlerin Hizmet-İçi Eğitimlerle Bilgilendirilmesi 108
3.30.1.4. Rehber Öğretmenlerin Farklı Kaynaklardan Bilgi Edinmesi 108
3.30.2. Rehber Öğretmenlerin Yasal Düzenlemeler ve Destek Hizmetlerin Düzenlenmesine İlişkin Önerileri 109
3.30.2.1. Alanda Çalışan İnsan Sayısının Artması 109
3.30.2.2. Üniversiteden ya da MEB'den Uzmanların Çalışmaları Denetlemesi 109
3.30.2.3. Öğrencinin Uzmanlar Tarafından Düzenli Olarak İzlenmesi 109

3.30.2.4. Destek Eğitimle İlgili Yasaların Düzenlenmesi 109
3.30.2.5.Özel Eğitim Bölümü Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenine Destek Sağlaması 110
3.30.2.6. Rehber Öğretmenlere Denetleme Yetkisi Verilmesi 1110
3.30.2.7. RAM'ın Öğretmenlere Eğitim Vermesi 111
3.30.2.8. Herkesin Kendi Semtindeki Okula Gitmesi 111
3.30.3. Rehber Öğretmenlerin Hizmet-İçi Eğitimlerin Düzenlenmesine İlişkin Önerileri 111
3.30.3.1. Sınıf Öğretmenlerinin Bilgilendirilmesi 111
3.30.3.2. Okul Yönetimlerinin Bilgilendirilmesi 111
3.30.3.3. Hizmet-İçi Eğitimlerin Alan Uzmanları Tarafından Verilmesi 112
3.30.3.4. Hizmet-İçi Eğitimlerin Seminer Zamanında Verilmesi 112
3.30.3.5. Hizmet-İçi Eğitimlerin Motive Edici Şekilde Yapılması 112
3.30.4. Rehber Öğretmenlerin Öğretimsel Koşulların Düzenlenmesine İlişkin Önerileri 113
3.30.4.1. Müfredatın Hafifletilmesi 113
3.30.4.2. Özel Eğitime Gönüllü Öğretmenlerin Alanda Çalışmasının Sağlanması 113
3.30.4.3. Sınıflardaki Öğrenci Sayısının Azaltılması 114
3.30.4.4. Kaynaştırmanın Temel Koşullarının (Kaynak Oda Ve Özel Eğitim Öğretmeni) Sağlanması 114
3.30.4.5. Değerlendirmenin Farklılaştırılması 114
3.30.4.6. Kaynak Kitaplar Hazırlanması 114
3.30.4.7. Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Üniversite Eğitimlerinde Özel Gereksinimli Öğrenciler Konusunda Bilgi Edinmesi 115

BÖLÜM IV

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER 116
4.1. Tartışma 116
4.1.1. Sınıf Öğretmenleri 116
4.1.2. Okul Yönetimleri 120
4.1.3. Özel Gereksinimli Öğrenciler 121

4.1.4. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Aileleri 123
4.1.5. Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler 125
4.1.6. Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleri 126
4.1.7. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciler 128
4.1.8. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Aileleri 129
4.1.9. Rehber Öğretmenler 129
4.1.10. Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısı İçin Rehber Öğretmenlerin Önerileri 131
4.2. Öneriler 134
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler 134
4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler 135

EKLER 136
KAYNAKÇA 146

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Eskişehir'deki Eğitim Bölgeleri, İlköğretim Okulları ve Kaynaştırma Kararı Bulunan Özel Gereksinimli Öğrenci (KKBÖGÖ) Sayıları 28

Tablo 2. Rehber Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımı 30

Tablo 3. Rehber Öğretmenlerin Yaşlara Göre Dağılımı 30

Tablo 4. Rehber Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri 30

Tablo 5. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamaları Yürütülen Okullardaki Çalışma Süreleri 31

Tablo 6. Rehber Öğretmenlerin Çalıştıkları Okuldaki Toplam Öğrenci Sayısı ve Özel Gereksinimli Öğrenci (ÖGÖ) Sayısı 31

Tablo 7. Kaynaştırmayla İlgili Üniversitede Eğitimleri Sırasında Ders Alan, Kurs, Hizmet-İçi Eğitim ve/veya Seminere Katılan Rehber Öğretmen Sayısı 32

Tablo 8. Görüşme Takvimi 34

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlığın doğuşundan bu yana, insan yaşamının vazgeçilmez bir olgusu ve toplumların gelişmişlik göstergelerinden biri olan eğitimin yeri ve önemi çok büyüktür. Bu nedenle, toplumlar tarih boyunca eğitime hep çok önem vermiş ve çeşitli yollarla bireyleri eğitmek için büyük çaba harcamışlardır (Akgül-Barış, 2007). Demokrasi ve insan haklarının giderek önem kazandığı, sürekli yenilenme ve değişim çabalarının sürdüğü günümüzde, tıpkı yaşam hakkı gibi eğitim hakkı da insanların vazgeçemeyecekleri temel haklardan birisidir. Günümüzde, her toplumda tüm bireylerin eğitim hakkı yasalarla güvence altına alınmıştır (Cavkaytar, 1999; Kırcaali-İftar, 1998; Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Normal gelişim gösteren bireylere tanınan eğitim hakkı, yasalarda yapılan değişiklikler ve gelişmeler doğrultusunda, özel gereksinimli bireylere de tanınmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak, günümüzde, özel gereksinimli bireylerin toplumsal rolleri üstlenip yaşadıkları toplumun bir parçası olabilmesi ve toplumda bağımsız ve üretken bireyler olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla, gereksinimlerine uygun planlamalar yapılması ve eğitim ortamlarının düzenlenmesi giderek önem kazanmaya başlamıştır (Akçamete, Gürgür ve Kış, 2002; Diken ve Sucuoğlu, 1999; Gözün ve Yıkmış, 2004; Uysal, 1995). Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde benimsenen bu hedefi karşılamak için, en az kısıtlayıcı ve özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitelerini arttırıcı nitelikte eğitim ortamlarına gereksinim vardır. Özel gereksinimli bireyler için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı kaynaştırma ortamıdır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

1.1. Kaynaştırma

Kaynaştırma, günümüzde özel eğitim alanında en sık kullanılan kavramlardan biridir. Kırcaali-İftar (1992) kaynaştırmayı, "özel gereksinimli öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak, tam ya da yarım zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesi" olarak tanımlamıştır. Şu an yürürlükte olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006) ise kaynaştırma, "özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmi ve özel okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim

kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamaları" şeklinde tanımlanmıştır.

Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınıfa yerleştirilmesi olan fiziksel kaynaştırmayı, öğrencinin akranlarıyla ve yetişkinlerle ilişkilerinin desteklenmesi olan sosyal kaynaştırmayı ve öğrencilerin önceden belirlenmiş program standartlarına göre değil, gereksinimlerine dayalı olarak öğretimini içeren eğitimsel kaynaştırmayı içermektedir (Eripek, 2007). Bir felsefe, bir süreç ve bir ürün olan kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilere uygun sosyal davranış modeli sağlarken, aynı zamanda da özel gereksinimli öğrencinin normal gelişim gösteren akranları tarafından sosyal kabulünü sağlamaya ve öğrenciler arasındaki sosyal etkileşimi geliştirmeye hizmet eder (Quigney ve Studer, 1998).

1.2. Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıran Etmenler

Kaynaştırmanın başarıya ulaşmasını sağlayan etmenler alanyazında sınıf öğretmeni, okul yönetimi, özel gereksinimli öğrenciler, özel gereksinimli öğrencilerin aileleri, normal gelişim gösteren öğrenciler, normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleri, rehber öğretmenler, fiziksel ortam, destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler olarak sıralanmaktadır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006). Başarılı kaynaştırma uygulamalarından söz etmek, ancak bu etmenlerin ekip olarak işbirliği içinde çalışması durumunda mümkün olacaktır. Aşağıda bu etmenlerin her birine ilişkin kısa açıklamalara yer verilmiştir.

Kaynaştırma uygulamalarının sağlıklı ve başarılı şekilde yürütülmesinde büyük rolü olan öğretmenlerin belli özelliklere sahip olması önemli bir etmendir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006). Alanyazın incelendiğinde, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin ve tutumlarının, kaynaştırma uygulamalarının başarıyla yürütülmesinde doğrudan ilişkili olduğunu gösteren çeşitli araştırmalar olduğu görülmektedir (Alsheikh ve Elhoweris, 2004; Smith, Polloway, Patton ve Dowdy, 2001). Smith ve arkadaşları (2001), başarılı bir kaynaştırma ortamı yaratmak için sınıf öğretmeninin sahip olması gereken nitelikleri; olumlu tutuma, olumlu beklentilere ve mesleki yeterliliğe sahip olma olarak sıralamışlardır.

Okul yönetimi, kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında önemli bir işlev görür. Okul yönetiminin kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması, kaynaştırma uygulaması içinde yer alan her bir etmenin işini kolaylaştıracak ve özel gereksinimli öğrenciye yönelik tutumların olumlu olma olasılığını arttıracaktır. Okul yönetiminin rehber

öğretmenle ve özel eğitim personeliyle işbirliği içinde çalışması; diğer öğretmenlere, okul personeline ve ailelere model olacak ve onların tutumlarını olumlu yönde etkileyebilecektir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006). Bu nedenle, okul yönetiminin kaynaştırma uygulamaları konusunda çözüm oluşturacak kadar bilgili ya da oluşan sorunları gidermek için ulaşılacak bilgi kaynakları konusunda bilinçli ve girişimci olması gerekmektedir. Okul yönetimi, kaynaştırma konusundaki yasa ve yönetmelikleri bilmeli ve uygulamaya dönük olarak yorumlayabilmelidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Uysal, 1995).

Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına hazırlanması, kaynaştırma uygulamalarının başarılı şekilde yürütülmesini sağlayan etmenlerden bir diğeridir. Özel gereksinimli öğrencinin özel eğitim ortamından normal eğitim ortamına başarılı şekilde geçiş yapabilmesi ve sınıfın aktif bir üyesi olabilmesi için, kaynaştırma kararı olan öğrencinin sınıfın davranışsal ve akademik gereklerine hazırlanması gerekir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Bunun yanı sıra, özel gereksinimli öğrenci kaynaştırma ortamına yerleştirildikten sonra da, gösterdiği gelişim düzenli olarak gözlenmeli, değerlendirilmeli ve gerekli durumlarda değişiklikler ve uyarlamalar yapılmalıdır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

Aileler, kaynaştırma uygulamasının başarısını etkileyen önemli bileşenlerden biridir. Ailenin kaynaştırmaya istekli olması, kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesinde son derece önemli bir rol oynamaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Batu ve Kırcaali-İftar (2006), başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleşebilmesi ve ailenin güçlü destekçiler olabilmelerini sağlamak için özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle gerçekleştirilebilecek çeşitli etkinlikler önermişlerdir. Bu etkinlikleri de; anne-babalarla düzenli toplantılar yapma, anne-babaları bilgilendirici konuşma ve seminerler düzenleme, her aşamada anne-babayı işin içine katma ve çocuğun gelişimini anne-baba ile paylaşma olarak sıralamışlardır.

Normal gelişim gösteren öğrenciler, kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında önemli bir araçtır. Okuldaki öğrencilerin öğrendiklerinin önemli bir bölümü, öğrenci-öğrenci etkileşimi yoluyla gerçekleşmektedir. Kaynaştırmanın amaçlarından birinin de özel gereksinimli öğrenciler ile normal gelişim gösteren akranlar arasındaki etkileşimi sağlamak olduğu düşünülürse, bu amaca ulaşmak için normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli akranlarını kabullenmiş olmaları son derece önemlidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

Normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleri, kaynaştırmanın başarısında büyük önem taşımaktadırlar. Başarılı kaynaştırma uygulamaları için yalnızca özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin değil, aynı zamanda normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin de olumlu tutumlara sahip olmaları ve bu eğitimi desteklemeleri gerekmektedir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin kaynaştırmaya ilişkin olumlu görüşlere sahip olmaları ve özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulü konusunda destekleyici davranışlar sergilemeleri, olumlu akran tutumlarının oluşması açısından son derece önemlidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Kaynaştırmanın yapılacağı fiziksel ortamın düzenlenmesinin kaynaştırmanın başarısında önemli bir etkisi bulunmaktadır. Fiziksel ortam dendiğinde, sınıf ve sınıfta bulunan eşyalar, okul koridorları, merdivenler, aydınlatma, ses düzeni vb. pek çok şey akla gelmektedir. Başarılı uygulamalar için, okulların ve sınıfların fiziki yapısının öğrencilerin gereksinimlerine göre en az yardımla bağımsız hareket etmelerine olanak sağlayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Pek çok kaynaştırma tanımında yer alan ve kaynaştırma uygulamalarının başarılı şekilde yürütülmesi için gerekli etmenlerden biri de destek özel eğitim hizmetleridir. Kırcaali-İftar (1998), destek özel eğitim hizmetlerini, kaynaştırılan özel gereksinimli öğrenciye ve/veya kaynaştırma sınıf öğretmenine sağlanan özel eğitim hizmetleri olarak tanımlamıştır. Destek hizmetler; kaynak oda eğitimi, sınıf-içi yardım ve özel eğitim danışmanlığı biçiminde sağlanabilir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

Özel eğitim danışmanlığı, sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma kararı olan öğrenciye ilişkin olarak aldığı danışma hizmetidir. Özel eğitim danışmanlığı, kaynaştırma kararı olan öğrencinin davranış ve öğrenme sorunlarının çözümünün, aldığı destek sayesinde sınıf öğretmeninin kendisi tarafından gerçekleştirilmesini sağlar. Dolayısıyla, sınıf öğretmeninin öğretmenlik bilgi ve becerilerinin gelişmesine yol açar. Böylece, öğretmenin benzer sorunlarla ileride de karşılaşması durumunda, bu sorunları kendi başına çözme olasılığı artmış olur (Kırcaali-İftar ve Uysal, 1999).

Okullardaki kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinin önemli bir işlevi olduğu düşünüldüğünde, sınıf öğretmenlerine verilecek özel eğitim danışmanlığı hizmetinin kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında çok önemli ve gerekli bir

hizmet olduğu söylenebilir. Alanyazında, sınıf öğretmenlerine sunulan özel eğitim danışmanlığının, özel gereksinimli öğrencilerin davranış sorunlarını azaltmada (Jones, 1987) ve öğrencilerinin akademik başarılarını arttırmada (Kırcaali-İftar ve Uysal, 1999; Knight, Meyers, Paolucci-Whitcomb, Hasazi ve Nevin, 1981; Miller ve Sabatino, 1978) etkili olduğunu gösteren araştırma bulguları yer almaktadır.

Özel eğitim danışmanlığı, bu konuda uzmanlaşmış özel eğitim öğretmenleri tarafından sağlanabilir. Ancak, ülkemizde yetişmiş özel eğitim öğretmeni sayısının henüz okulların ihtiyacını bile karşılayamadığı düşünülürse, kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerine özel eğitim danışmanlığı sağlamak amacıyla farklı meslek elemanlarından yararlanılabilir. Yetişmiş özel eğitim öğretmeni ihtiyacının yakın zamanda karşılanamayacağı göz önüne alındığında, okullarda çalışan rehber öğretmenler, hizmet-içi eğitimlerle özel eğitim danışmanı olarak yetiştirilebilir. Rehber öğretmenler özel eğitim danışmanlığı konusunda yeterlik kazandığında, okullarda kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde en yoğun etkileşime girilip işbirliği yapılacak uzmanların başında geleceklerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, rehber öğretmenler özel gereksinimli öğrencilere sunulacak hizmetler açısından yaşamsal öneme sahip olan kişilerdir (Diken, 2007).

Rehber öğretmenlerin, öğrencilerin RAM'a yönlendirilmesi; yönlendirme konusunda öğretmenin ve ailenin bilgilendirilmesi; öğrencinin raporunun RAM'dan alınması; öğrencinin uygun sınıfa yerleştirilmesi; BEP'lerin hazırlanması ya da BEP hazırlamada öğretmene yardım ve rehberlik edilmesi; öğrencinin takibinin yapılması; sınıf öğretmeninin, okul yönetiminin, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin ve ailelerin her konuda bilgilendirilmesi vb. pek çok konudaki çalışmaların yürütülmesinde liderlik yapması beklenmektedir. Rehber öğretmenler ayrıca, kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesi için oluşturulan ekipler içerisinde yer almakta ve yasalarca belirlenen görevleri doğrultusunda okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülmesi için aktif bir şekilde çalışmaktadırlar. Bu görevlere ek olarak, rehber öğretmenler okuldaki diğer öğrencilerin kaynaştırma kararı olan öğrencilere karşı olumsuz tutumlarını değiştirme konusunda da önemli görevler üstlenirler. Tüm bu yükümlülükler, rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları içindeki rollerini, sorumluluklarını ve önemlerini daha da arttırmıştır. Bunun yanı sıra, rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ayırdıkları zaman da bu rol ve sorumluluklarıyla orantılı bir şekilde artmıştır. Bu açıdan bakıldığında,

rehber öğretmenler okullarda kaynaştırma uygulamalarının sağlıklı şekilde yürütülebilmesinde, öğretmenlerin, okul yönetimlerinin, öğrencilerin ve ailelerin destek alabileceği anahtar kişilerdir (Carpenter, King-Sears ve Keys 1998; Erhard ve Umansky, 2005). İzleyen bölümde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamı, rehber öğretmenlerin okullardaki işlevleri ve görevleri ve ilgili yasa maddelerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.3. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri

Alanyazında psikolojik danışma ve rehberliğin (PDR) yüzden fazla tanımı yapılmasına rağmen, bunlardan hiçbirinin tek başına yeterli olmadığı görülmektedir (Can, 2007). PDR, "bireyin yaşadığı topluma uyum sağlaması ve toplumun özgür, sorumlu ve aktif bir üyesi olabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve deneyimleri kazanması ve yürütmesini sağlamak üzere bireye ya da gruba gereksinimlerine yönelik olarak sağlanan sistemli ve profesyonel yardım hizmetleri" olarak tanımlanabilir (MEB, 2001; Tan, 1992; Yeşilyaprak, 2003).

PDR, 20.yüzyılın başlarında ABD'de ortaya çıkmış ve en çok da bu ülkede gelişme göstermiştir. Avrupa ülkelerinde PDR'ye ilişkin çalışmaların daha çok mesleki rehberlik biçiminde sürdürüldüğü gözlenmektedir. Ülkemizde ise, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD'den etkilenerek PDR hizmetlerinden söz edilmeye başlanmıştır (Kepçeoğlu, 2004; Tan, 1992).

1.3.1. Türkiye'de Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenleri Yetiştirme ve İstihdam Etme

1950'ler ülkemizde PDR hizmetlerinin kavramsal düzeyde ele alındığı ve alana personel yetiştirmeyle ilgili ilk girişimlerin başladığı yıllardır. PDR alanında ilk lisans programı, 1965-1966 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde "Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik Bölümü" adıyla kurulmuştur. 1982 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, PDR alanında eleman yetiştirmek üzere, üniversitelerin eğitim fakültelerinde "Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı" adıyla lisans düzeyinde programlar başlatılmıştır (Kuzgun, 1993).

1955 yılında Ankara Demirlibahçe İlkokulu'nda "Psikolojik Servis Merkezi" adı ile ilk "Rehberlik ve Araştırma Merkezi" açılmıştır. İlerleyen yıllarda bu merkezlerin sayısı

artmıştır. 1965 yılında "Okul Aile Birliği" ve 1968'de "Rehberlik Araştırma Merkezleri Yönetmelikleri" hazırlanmış ve rehberlik çalışmalarına açıklık getirilmiştir. 1970 yılında okullarda rehberlik servislerinin kurulması ve gerekli uzmanların atanması için yasal düzenlemeler yapılmış ve okullardaki rehberlik hizmetleri Bakanlığın planlı ve programlı faaliyetleri arasında yer almıştır (Kepçeoğlu, 2004; Özgüven, 2001; Tan, 1992; Yılmaz ve Üre, 2002).

Rehberlik hizmetleri ilk kez, 16.12.1985 tarih ve 2201 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan "Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği" ile kendine ait bir yönetmelikle yürütülmeye başlanmıştır. Bu yönetmelik, yapılan çeşitli düzenlemelerle Mayıs 2001 tarih ve 2524 sayılı Tebliğler Dergisi'nde "Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Yönetmeliği" adı altında yayımlanmıştır. Bu yönetmelikte rehberlik hizmetleri, okul personeli ve rehber öğretmenlerin görevleri belirtilmiştir (Güler, Eren ve Karabacak, 2005).

Eğitimdeki gelişmeler ve yeniden yapılanmalar doğrultusunda, Milli Eğitim Şuraları'nda da rehberlik konusu ele alınmıştır. Şuralarda alınan kararlar özetlenerek aşağıda sıralanmıştır:

1. VII. Milli Eğitim Şurası'nda rehberlik konusu ilk kez ele alınmış ve grup öğretmenliği kavramı benimsenmiştir (Güler ve diğ., 2005).
2. VIII. Milli Eğitim Şurası'nda rehberliğin bir uzmanlık alanı olarak değerlendirilmesi ve örgütlü bir yapıya sahip olması gereken bir alan olduğu vurgulanmıştır (MEB, 1970).
3. IX. Milli Eğitim Şurası'nda rehberlik danışma kurulu ve bu kurulun görevleri açıkça belirlenerek, danışman rehberlik görevini yürütmekle sorumlu kişinin tanımı yapılmış, nasıl seçileceği ve görevleri belirtilmiştir. IX. Milli Eğitim Şurası, rehberlik alanına yönelik kapsamlı bir çerçeve çizmiş ve rehberliğin okullarımıza girmesi açısından önemli olmuştur (MEB, 1974).
4. XI. Milli Eğitim Şurası'nın ana teması, milli eğitim hizmetlerinde öğretmen ve eğitim uzmanlarının durumu ve sorunları olarak belirlenmiştir. Bu ana tema doğrultusunda, sertifika programı ile uzman rehber öğretmen yetiştirilmesinin yalnız bu alanda hala çalışıyor olanların yetiştirilmesi için izlenmesi ve iş deneyimi kazandırmak amacıyla rehber öğretmen olarak görevlendirilecek uzmanların

atanmasında, adaylık süresinin iki yıl olmasının uygun olacağı karara bağlanmıştır (MEB, 1982).

5. XII. Milli Eğitim Şurası'nda, öğretim programları, eğitim finansmanı gibi konularla birlikte, yüksek öğretime geçiş konusu da ele alınmış ve bu bağlamda çözüm önerileri içerisinde rehberliğe ilişkin maddelere de yer verilmiştir (MEB, 1988).
6. XV. Milli Eğitim Şurası'nda, rehberlik oldukça kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Rehberlik, ilköğretimde yönlendirme ve ortaöğretimde yeniden yapılanma konuları kapsamında incelenmiş, personel yetiştirme ve personelin nitelikleriyle ilgili konularda rehberlik ile ilgili birtakım önemli kararlar alınmıştır (MEB, 1996).
7. XVII. Milli Eğitim Şurası'nda eğitim ve yönlendirmede rehberlik hizmetlerinin önemi vurgulanmış ve rehber öğretmenler okul personeli içerisinde etkili birer çalışan olarak ifade edilmiştir (MEB, 2006).

Ülkemizde 1950'li yıllardan günümüze önemli aşamalar kaydeden PDR alanında eğitim; lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç düzeyde verilmektedir (Korkut-Owen, 2007; Özgüven, 2001). Üniversitelerde lisans programları, dört yıl (sekiz sömestre) olup, öğrenciler merkezi Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) puanlarıyla programa kabul edilirler. PDR lisans programına, liseyi bitiren mezunlar arasından eşit ağırlıklı puanla; bir başka deyişle, Türkçe-Matematik puanı ile öğrenci alınır (ÖSYM, 2007).

Ülkemizdeki PDR lisans programlarındaki dersler incelendiğinde, üniversiteler arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte, genel olarak okutulan derslerin benzer olduğu; programlarda PDR'yle ilgili derslerin ağırlıklı olmasına karşın, özel eğitimle ilgili derslerin sınırlı ve daha çok giriş düzeyinde olduğu görülmektedir. PDR bölümlerinde okutulan dersler aşağıda yer almaktadır: Eğitim bilimine giriş, psikolojiye giriş, sosyolojiye giriş, felsefeye giriş, sosyal antropoloji, eğitim sosyolojisi, eğitim felsefesi, eğitim psikolojisi, gelişim psikolojisi, istatistik, özel eğitim, sosyal psikoloji, genel öğretim yöntemleri, bireyi tanıma teknikleri, eğitimde araştırma yöntemleri, fizyoloji, psikolojik danışma ilke ve teknikleri, rehberlik ve psikolojik danışmada çağdaş akımlar, rehberlik örgütü ve personel yönetimi, kişilik psikolojisi, ölçme ve değerlendirme, davranış bozuklukları, kişilerarası ilişkiler, özel öğretim yöntemleri, mesleki rehberlik, okul öncesi eğitim, danışma kuramları, test geliştirme, klinik psikoloji, grup rehberliği, grupla psikolojik danışma, psikolojik danışma ilke ve teknikleri, psikolojik testler, uyumsuz çocukların eğitimi,

öğrenme psikolojisi, bireysel danışmanlık uygulamaları (www.ankara.edu.tr, www.boun.edu.tr, www.deu.edu.tr, www.ege.edu.tr, www.hun.edu.tr, www.marmara.edu.tr, selcuk.edu.tr).

Ülkemizde PDR lisans programları mezunlarının, ülke ihtiyaçları doğrultusunda, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda, üniversitelere hazırlık yapan özel dershanelerde ve her üniversitede bulunmamakla birlikte, üniversitelerin PDR merkezlerinde istihdam edilmeleri nedeniyle, daha çok okul psikolojik danışmanı elemanı olarak yetiştirildikleri söylenebilir. Alan mezunlarının önemli bir bölümü, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda uzmanlık kadroları bulunmadığı için, "rehber öğretmen" unvanı ile istihdam edilmektedirler (Özgüven, 2001). Bunun dışında, alan mezunları özel psikolojik danışmanlık merkezlerinde, kamu kuruluşlarında, sağlık ve endüstri kuruluşlarında çalışmaktadırlar. Ülkemizde psikolojik danışma hizmetleri yaygın olarak, okul ve eğitimle ilgili güçlüklerle, meslek seçimi konusunda yardım hizmetlerinin yapıldığı okul psikolojik danışmanlığı, evlilik ve aile danışmanlığı, bireysel ve grupla danışmanlık çalışmalarının yapıldığı terapötik danışmanlık, kamu ve özel kuruluşlarda halkla ilişkiler danışmanlığı, özel eğitim kurum ve kuruluşlarında psikolojik danışmanlık hizmetleri şeklinde yürütülmektedir (ÖSYM, 2007).

Yukarıda PDR mezunlarının önemli bir bölümünün, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda "rehber öğretmen" unvanı ile istihdam edildiğinden söz etmiştik. Talim ve Terbiye Kurulu da 01.06.2000 tarihli ve 340 sayılı kararında, branş öğretmenlerinin atanmalarında esas alınacak alanları belirlemiştir. Bu kararda, rehber öğretmen olarak atanacak meslek elemanlarının, fakültelerin "PDR, eğitimde psikolojik hizmetler ve psikoloji" alanlarından birinden mezun bireyler olacağı belirtilmiştir. Ancak, bu karara rağmen, okullardaki meslek elemanı açığını kapatmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı Personel Müdürlüğü 2000/81 sayılı genelgesi ile "eğitim programları ve öğretim, eğitim yöneticiliği ve deneticiliği, eğitim yönetimi ve planlanması, eğitimde ölçme ve değerlendirme ile halk eğitimi bölümü" mezunlarının da rehber öğretmen olarak görevlendirilmelerine olanak tanımıştır. Bu kararla, sözü geçen alan mezunları, okullara veya RAM'lara "rehber öğretmen" kadrosuyla atanmaktadırlar (Aslan, 2003). İzleyen bölümde okullarda PDR hizmetlerinin işlevi ve rehber öğretmenlerin görevlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.3.2. Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin İşlevi ve Rehber Öğretmenlerin Görevleri

Günümüzde PDR'nin, eğitim sürecinin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir yanını oluşturduğu kabul edilmekte ve rehberlik hizmetlerinden yoksun bir eğitim süreci tam sayılmamaktadır (Kepçeoğlu, 2004). PDR alanının amacı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2001) şöyle belirtilmiştir: "PDR hizmetleri; öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına ve gizil güçlerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yöneliktir. Öğrencilere yönelik olarak düzenlenen her türlü PDR hizmeti bu amaçlar doğrultusunda bütünleştirilerek verilir." PDR'de hizmet alanları; psikolojik danışma, oryantasyon, bireyi tanıma, bilgi toplama ve yayma, yöneltme ve yerleştirme, izleme ve değerlendirme ve konsültasyon hizmetleri olarak sınıflandırılabilir (Yeşilyaprak, 2003).

PDR hizmetleri, tüm boyutlarıyla öğrenciyi merkeze alan bir eğitim sistemini gerektirir. Böyle bir eğitim sisteminde, programlar, öğrencilerin gelişim özellikleri, ihtiyaçları, yetenek ve ilgilerine göre düzenlenir. Bu sistemde PDR hizmetlerinden beklenen de her öğrencinin bireysel farkları, sorunları, ilgi ve ihtiyaçlarına göre gelişimine yardımcı olmasıdır. Çünkü her öğrencinin kapasitesi, yeteneği, ilgi ve ihtiyaçları farklıdır. Bu anlayış, okulda her öğrencinin rehberliğe gereksinimi olduğunu kabul eder (Yeşilyaprak, 2003).

Her alanda olduğu gibi, PDR alanındaki gelişmeler ve yapılanmalar, PDR ile ilgili hizmetlerin gelişimine katkı sağlamıştır. Son yıllarda PDR alanında geleneksel rehberlik yaklaşımına karşı gelişimsel rehberlik yaklaşımı ön plana çıkmıştır. PDR alanında bir meslek kuruluşu alan Amerika Okul Danışmanları Birliği (American School Counselor Association-ASCA)'de, bu yaklaşımı desteklemektedir. Gelişimsel rehberlik, bireye büyüme ve gelişme süreci içinde farklı gelişim alanlarındaki temel ihtiyaçlarını karşılaması ve bu alanlarda döneme özgü gelişim görevlerini yerine getirerek bütünsel gelişimini sağlamasını desteklemek için sunulan hizmetlerdir (Yeşilyaprak, 2007). Myrick, gelişimsel yaklaşımın temel ilkelerini; a) tüm öğrencilere yönelik olma, b) organize edilmiş ve planlı bir müfredatı gerektirme, c) ardışık ve esnek olma, d) tüm okul eğitim süreçlerini tamamlayıcı olma, e) tüm okul personelinin katılım ve işbirliğini gerektirme, f)

öğrencilerin kişisel gelişimlerine ve yeterliklerine odaklanma ve g) danışmanlık hizmetleri sağlama olarak sıralamıştır (Akt. Jackson, 2000).

ASCA (1990)'ya göre, rehber öğretmenler; danışmanlık, konsültasyon ve koordinasyon becerilerini kullanarak, okullarına gelişimsel, önleyici ve yol gösterici bir hizmet sağlamakla sorumludurlar (Greene ve Thomas, 1998). Etkili PDR hizmetleri, tüm öğrencilerin eşit şekilde faydalandığı, nitelikli akademik programlardır. Ek olarak, Campbell ve Dahir, etkili PDR hizmetleri programını, tüm öğrencilerin eğitim hedeflerini gerçekleştirmesi için onlara akademik, kariyer, kişisel ve sosyal gelişimleri için destek sağlayan bir yardım hizmeti olarak tanımlamıştır (Akt. Edmonson ve Nichter, 2005). Gelişimsel rehberlik anlayışına göre, tüm öğrenciler PDR hizmetlerinden eşit yararlanma hakkına sahiptir ve eğitim programları da tüm öğrencilerin bireysel gelişim ihtiyaçlarına göre hazırlanmalıdır. Ülkemizde de son 10-15 yıldır söz edilmeye başlanan gelişimsel yaklaşım, özel gereksinimli öğrencileri de tüm gelişim alanlarında destekleyici bir yaklaşımdır. Gelişimsel yaklaşımın, temel ilkelerine bakıldığında, tüm öğrencilere yönelik bütünsel bir yaklaşım olduğu görülmektedir (Yeşilyaprak, 2003).

Kaynaştırma eğitiminin başarılı olması ve öğrencilerin tümüne uygun eğitim programlarının sağlanabilmesi için tüm okul personelinin işbirliği içinde çalışması gerekir. Kaynaştırma eğitimi bir süreçtir ve bu süreçte dışarıdan yardıma gereksinimi olan genel eğitim öğretmenleriyle, kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için gerekli kaynaklara sahip olan özel eğitim öğretmenleri arasındaki etkileşimi sağlamak; ayrıca, okul yönetimi, öğretmen, öğrenci ve aile arasında iletişim ve işbirliğini sağlamak da rehber öğretmenlerin görevidir (Tarver-Behring, Spagna ve Sullivan, 1998). Bu durum, rehber öğretmenlere birçok görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Reform hareketleri, rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle çalışmalarını arttırmıştır. Değişen rollerin etkisi ile rehber öğretmenler, özel gereksinimli öğrenciler de dahil olmak üzere tüm öğrencilere sağladıkları hizmetlerde değişiklikler yapmak için çaba harcamaya başlamışlar ve çocuklara sundukları danışmanlık etkinliklerini daha etkili hale getirebilmek için destekleyici veriler ve dayanaklar sağlamaya çalışmışlardır (Frye, 2005).

PDR hizmetlerinin öğrencinin gelişim özelliklerine göre yapılan bir yardım olduğu düşünüldüğünde, hizmetler planlanırken öğrencilerin gelişim özellikleri, gereksinimleri ve ailenin beklentilerinin iyi belirlenmesi gerekmektedir. Öğrenciler, ilköğretim ve ortaöğretim dönemlerinde farklı özellikler sergilerler ve bu doğrultuda yardım hizmetleri

de farklılaşır. ASCA, ilköğretimde çalışan rehber öğretmenlerin rolünü, yetersizliğinden şüphelenilen öğrencilerin erken bir biçimde tanılanması, izlenmesi ve yönlendirilmesi konularında okuldaki diğer personelle işbirliği yapmak olarak tanımlamıştır (Greene ve Thomas, 1998). Nugent'a göre, ilköğretimde çalışan rehber öğretmenlerin, diğer okul düzeylerindeki rehber öğretmenlere göre öğretmenlerle çok daha fazla iletişim içerisindedirler. Gysbers ise, ortaöğretimde çalışan rehber öğretmenlerin daha çok mesleki danışmanlık yaptığını ve mesleki ve akademik gelişimi destekleyen etkinlikler gerçekleştirdiğini; ilköğretimde çalışan rehber öğretmenlerin ise, sosyal ve duygusal gelişimi destekleyen etkinlikler yaptıklarını belirtmiştir (Akt. Greene ve Thomas, 1998).

Ülkemizde de ilköğretim PDR programı; bilgi servisi, bireyi tanıma ve bireyin kendini anlamasına yardımcı olmak için ona kendisi hakkında toplanmış objektif bilgiler verme üzerinde odaklanmaktadır. Öğrencilerin öğrenme güçlüklerinin belirlenmesi ve giderilmesi, eğitsel planlamaların yapılması ve yürütülmesi, öğrencilere verimli çalışma yollarının tanıtılması, okula uyum, öğrenciyi eğitim olanakları konusunda bilgilendirme, öğrencinin eğitsel kararlar almasına ve tercihler yapmasına yönelik hizmetler, ilköğretimde sunulacak belli başlı eğitsel PDR hizmetleri kapsamındadır. Bununla birlikte, ilköğretim PDR programında öğrencilerin aileleriyle işbirliği yapmaya yönelik hizmetlere de yer verilmektedir (Ilgar, 2007).

PDR hizmetlerinde temel ilke, her bireye kendi özel gereksinimlerine ve yeteneklerine göre yardım götürmektir. Özel eğitim alanında yapılacak PDR hizmetlerinin amacı, bireyin çevresini ve içinde bulunduğu toplumun yapısını tanımasını, yeteneklerini en uygun şekilde kullanarak geliştirmesini, karşılaştığı problemleri çözmesini, uygun kararlar alma yeterliğini kazanmasını, severek yapacağı bir iş sahibi olmasını sağlamaktır. Özel eğitimde PDR; çocuğun özrünün farkına varıldığı, tanısının konulduğu ve okula başladığı andan itibaren, çocuğun kendisini ve ailesini kapsayan bir hizmet alanı olarak düşünülmektedir. Bu nedenle, özel eğitim alanında olabildiğince erken dönemde PDR hizmetlerine başlanması önemlidir. Erken PDR uygulamaları, özel gereksinimli çocuğa, kişisel gelişiminin kritik dönemlerinde verilmesi gereken uzman yardımını zamanında alabilme fırsatı tanımaktadır (Özgüven, 2004). Bu da özel gereksinimli öğrencilerin gelişimi için okulöncesi ve ilköğretim dönemlerinde sağlanan PDR hizmetlerinin çok önemli olduğunu göstermektedir

Eğitim sisteminde yapılan yenilikler ve yasal düzenlemeler hem PDR hizmetleri hem de özel eğitim hizmetleri alanlarında önceki bölümlerde söz ettiğimiz değişikliklere ve gelişmelere yol açmıştır. İki alanda da öğrenci merkezli eğitim ilkesi benimsenmiş ve her öğrencinin eğitim ortamlarından eşit yararlanma hakkı olduğu savunulmuştur. Önceki bölümlerde özel eğitim ve PDR hizmetleriyle ilgili yasal düzenlemelerden ve rehber öğretmenlerin okullardaki görevlerinden söz edilmişti. Bu bölümde de, Türkiye'deki özel eğitimle ilgili yasa ve yönetmeliklerde PDR hizmetleriyle ilişkili maddelere yer verilecektir.

1.3.3. Özel Eğitimle İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleriyle İlişkili Maddeler ve Rehber Öğretmenlerin Görevleri

Türkiye'de kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yasal düzenlemelerin artması ve okul personelinin görevlerinin tanımlanması, rehber öğretmenlerin de okullardaki rollerinin değişmesine neden olmuştur. Aşağıda özel eğitimle ilgili yasalarda, rehber öğretmenlere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'nun 7. Maddesi okullarda PDR hizmetleri ile ilgili birimler kurulacağını ifade eder ve bu birimin görevlerini aşağıdaki gibi açıklar: Okullardaki PDR hizmetleriyle ilgili birimler, öğrencilerin; a) kendilerini, okul içi ve dışı eğitim imkânlarını, meslekleri ve toplum değerlerini tanımalarına, b) yeteneklerine uygun bir eğitim programını seçmelerine ve c) sağlıklı ve topluma yararlı bir kişi olarak yetişmelerine yardım eder.

573 sayılı KHK'de, PDR hizmetleri Madde 22'de "Örgün ve yaygın eğitim kurumlarına devam eden bireylere PDR hizmetleri götürmek üzere, eğitim-öğretim kurumlarında kurulan PDR servisleri, kurumlarındaki özel eğitim gerektiren bireylere de eğitim ihtiyaçları ve özelliklerine göre bu hizmetleri sunar." olarak tanımlanmıştır. Bu servisler, PDR hizmetlerini yürütürken, bölgelerindeki RAM ve ilgili diğer kurumlarla işbirliği yaparlar.

2000 yılında 573 sayılı KHK'yi esas alarak çıkarılan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin yayınlanması ile okullarda özel eğitime verilen önem artmıştır. Yasal düzenlemelerle okullarda BEP ekiplerinin oluşturulması ve özel gereksinimli her öğrenci için BEP hazırlanması ve uygulanmaya başlanması zorunlu hale getirilmiştir. Ayrıca, ailelerin de bu ekibe dahil edilmesi ve sürekli bilgilendirilmesi bir diğer gelişme olmuştur.

Okullarda, bir sınıfta birden fazla özel gereksinimli öğrencinin bulunmamasına özen gösterilmeye başlanmıştır. RAM ile okulların işbirliği arttırılmıştır (Eripek, 2007; MEB, 2006; Üre, 2007).

2006 yılında güncellenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin yedinci kısım, birinci bölümünde ise, rehber öğretmenin görev ve sorumlulukları belirlenmiş ve okul ve kurumlarda özel gereksinimli öğrenciler ve eğitimleri ile ilgili görevleri ayrıntılı açıklanmıştır. Yönetmeliği 63. Maddesinde rehber öğretmenlerin görev ve sorumlulukları şu şekilde ifade edilmiştir: Rehber öğretmen bulunduğu okul ve kurumdaki PDR hizmetlerinin yanı sıra; a) özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlamak, yürütmek ve gerektiğinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, b) özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmek üzere formlar hazırlanmasında BEP geliştirme birimiyle, öğretmenler ve ilgili personel ile işbirliği yapmak, c) öğretmenler ve ailelerle işbirliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek ve d) öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, PDR hizmetleri yürütme komisyonu, BEP geliştirme birimi, izleme ve yöneltme kurulu ve öğretmenlerle işbirliği yapmak ile görevlidir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2001)'nde rehber öğretmenin kaynaştırma eğitimi ile doğrudan ilişkili görevleri; okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli PDR hizmetlerini RAM ile işbirliği içinde sağlama, PDR hizmetlerine ilişkin öğrenci gelişim dosyalarını ve diğer gerekli kayıtları tutma, ilgili yazışmaları hazırlama ve istenen raporları düzenleme olarak belirtilmiştir.

Yasa ve yönetmeliklerle şekillenen ve desteklenen özel eğitim hizmetleri, okullarda yeni eğitsel düzenlemelerin gerekliliğini beraberinde getirmenin yanı sıra, kaynaştırma uygulamalarının etkileri ve kaynaştırmanın temel etmenlerine ilişkin pek çok bilimsel çalışmanın yapılmasına da yol açmıştır. Aşağıda kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili yapılan araştırmalar yer almaktadır.

1.4. Kaynaştırma Uygulamalarıyla İlgili Yürütülen Araştırmalar

Kaynaştırma uygulamaları pek çok araştırmacının ilgisini çekmiş ve bu konuda kaynaştırmanın bileşenlerini oluşturan rehber öğretmenlerle, sınıf öğretmenleriyle, okul yönetimleriyle, normal gelişim gösteren öğrencilerle ve ailelerle pek çok çalışma

yapılmıştır. Aşağıda rehber öğretmenlerle ilgili yapılan çalışmalar ayrıntılı olarak sunulurken, sınıf öğretmenleriyle, okul yönetimleriyle, normal gelişim gösteren öğrencilerle ve ailelerle yapılan çalışmalar özetlenerek sunulmuştur.

1.4.1. Kaynaştırmayla İlgili Rehber Öğretmenlerle Yapılan Çalışmalar

Alanyazında, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü okullardaki rehber öğretmenlerle yapılan çalışmaların bir kısmı tutum (Erhard ve Umansky, 2005; Greene ve Thomas, 1998; Polat, 1994), bazıları görüş (Nichter ve Edmonson, 2005; Frye, 2005; Kamen-Akkoyun, 2007; Studer ve Quigney, 2005; Sütçü, 2007; Wood-Dunn ve Baker, 2002), bazıları da öğretmen yeterliklerini (Aksoy, 2008) belirlemeye ilişkindir. Aşağıda bu çalışmalar kronolojik sırayla yer almaktadır.

Özel gereksinimli bireyler hakkında bilgi iletişimi ve açıklama sürecinin, rehber öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla Polat (1994) tarafından bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi, 15'er kişilik iki gruptan oluşan toplam 30 gönüllü rehber öğretmendir. Araştırmada deney grubuna yönelik olarak, özel gereksinimli bir bireyin yaşamına ilişkin bir film gösterimi yapılmış ve özel gereksinimli bir konukla karşılıklı tartışma ile yetersizliğe ilişkin grup tartışmalarının gerçekleştirildiği altı oturumdan oluşan bir çalışma yapılmıştır. Özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlar, Özürlülere Yönelik Tutumlar Skalası–O formunun (ATDP-O) Türkçe'ye uyarlanmış versiyonu ile ölçülmüştür. Araştırma bulguları, deneysel sürecin rehber öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını anlamlı ve olumlu bir düzeyde değiştirdiğini göstermiştir.

Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitim almalarına ilişkin tutumlarını ve kaynaştırma uygulamalarında kendilerini yeterli hissedip hissetmediklerini araştıran Greene ve Thomas (1998), araştırmada veri toplama aracı olarak Memphis Üniversitesi'nin geliştirdiği bir anketi kullanmışlardır. Araştırma bulguları, ilköğretimde çalışan rehber öğretmenlerin kaynaştırmayı destekleyen danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesinde kendilerine güvendiklerini ve özel gereksinimli öğrencilerin belirlenmesi, onlara müdahale edilmesi ve kaynaştırmaya yerleştirilmelerinde öğretmenlere ve ailelere destek olma konularında kendilerini hazır hissettiklerini göstermiştir. Araştırma sonuçları, ortaokulda çalışan rehber öğretmenlerin ise, ilköğretimde çalışan meslektaşlarının çalışmalarını izlediklerini ortaya koymuştur.

Kuzey Carolina'da ilköğretimde çalışan rehber öğretmenlerin rolleri, özel eğitim alanında ne kadar bilgilendirildikleri, çalışan diğer personel ve kendilerinden beklentileri hakkında bilgi edinmek amacıyla Wood-Dunn ve Baker (2002) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya 22 erkek, 140 kadın olmak üzere toplam 162 rehber öğretmen katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yedi bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler, birçok rehber öğretmenin mesleğe girmeden önce özel gereksinimli öğrencilere ilişkin bazı dersler aldıklarını; bunun yanı sıra, birçoğunun bu alanda uzmanlığa sahip olmak için bilgi seviyesini arttırdığını göstermiştir. Araştırma bulgularından hareketle, rehber öğretmenler için proaktif gelişme programlarının hazırlanması ve rehber öğretmenlerden istenen evrakların basitleştirilmesi önerilmiştir.

Rehber öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılmasıyla ilgili tutumlarını etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla Erhard ve Umansky (2005) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya İsrail'deki ilköğretim okullarında ve ortaokullarda çalışan 220 rehber öğretmen katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak iki anket ve Shechtman, Reiter ve Schanin'den uyarlanmış bir tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulguları, rehber öğretmenlerin kaynaştırmayla ilgili olumlu tutum içerisinde olduklarını ve zamanlarının %36'sını kaynaştırma etkinliklerine ayırdıklarını göstermiştir.

Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere sundukları hizmetlere, danışmanlık için hazır olma algılarına, hazır olma düzeylerine, özel gereksinimli öğrencilere daha iyi hizmet sunabilmek için nasıl bir eğitim almaları gerektiğine ve okul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere danışmanlık etkinliklerine nasıl katkıda bulunabileceklerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla Nichter ve Edmonson (2005) tarafından bir çalışma yapılmıştır. Araştırmaya Texas'ın güneydoğusunda çalışan 100 rehber öğretmen katılmıştır. Araştırmada, özel eğitim uygulamalarını incelemek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen yedi maddelik bir anket kullanılmıştır. Araştırma bulguları, çoğu rehber öğretmenin, özel gereksinimli öğrencilere danışmanlık yapma konusunda kendini hazır hissettiğini göstermiştir. Katılımcılar, ASCA'nın önerdiği etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilere danışmanlık uygulamaları için uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Rehber öğretmenlerin özel eğitimle ilgili ne kadar hizmet-içi eğitim aldıklarını, aldıkları hizmet-içi eğitim programlarında hangi özel eğitim konularına öncelik verdiklerini

ve çalışma sırasında hangi eğitimleri ne kadar süreyle uyguladıklarını belirlemek amacıyla Studer ve Quigney (2005) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırma bulguları, rehber öğretmenlerin özel eğitim konusunda yetersiz olduklarını ve özel gereksinimli öğrencilerle çalışabilmek için eğitime gereksinimleri olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçları ayrıca, alınan hizmet-içi eğitimlerin ASCA tarafından belirlenen standartlara uygun olmadığını ve bu standartlara uygun hizmet-içi eğitim programı sayısının oldukça az olduğunu göstermiştir.

Üç ilköğretim rehber öğretmeninin özel gereksinimli öğrencilerin kişisel-sosyal gereksinimlerini nasıl karşıladıklarını gözlemleyerek bir çalışma yapan Frye (2005), bu süreçte ASCA Ulusal Modeli'nin kullanımını araştırmıştır. Katılımcılar kendi eyaletlerinin rehberlik müfettişleri tarafından seçilmiştir. Veriler okul yılının başında 12 haftayı aşan bir sürede toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak kısa hikâyeler, açık uçlu anketler, görüşmeler ve konuyla ilgili örnek çalışmaların bulunduğu bültenler kullanılmıştır. Araştırma bulguları, rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin kişisel-sosyal gereksinimlerini karşılama konusundaki sorumluluklarını diğer okul personeline bırakmadıklarını göstermiştir. Araştırma bulguları ayrıca, rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin kişisel-sosyal gereksinimlerini karşılarken kullandıkları etkinliklerin ASCA Ulusal Modeli'ne uygun olduğunu göstermiştir.

Batı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan RAM'larda görev yapmakta olan personelin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla Kamen-Akkoyun (2007) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırma verileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Nitel verileri nicel verilerle desteklemek amacıyla çalışma grubuna ayrıca, "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma, Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki yedi il ve bir ilçede bulunan RAM'larda görev yapmakta olan rehber öğretmenler ve yöneticilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 13 yönetici ve 22 rehber öğretmen olmak üzere toplam 35 katılımcı yer almıştır. Elde edilen veriler tümevarım analizi yoluyla analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları, RAM personelinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgilerinin yeterli olduğunu; ancak, uygulama boyutunda bazı sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Araştırma bulgularında katılımcılar, RAM personelinin tanılama, yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarını yürüttüklerini; bunun yanı sıra, yoğun olarak özel eğitim danışmanlığı yaptıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, sınıf-içi yardım ve kaynak oda hizmet alanlarında yoğun sorunlar yaşandığını, öğretmenlerin BEP

hazırlama ve uygulama konusunda bilgi yetersizliklerinin olduğunu belirtmişlerdir. "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği"nden elde edilen bulgular, rehber öğretmenlerin ve yöneticilerin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinde anlamlı farklılık olmadığını, katılımcıların kaynaştırma eğitimine ilişkin orta düzeyde olumlu görüşe sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Rehber öğretmenlerin yasal düzenlemelerde geçen özel eğitimle ilgili görevlerini yerine getirmede karşılaştıkları güçlükleri ortaya koymak ve çözüm önerileri sunmak amacıyla Sütçü (2007) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Konya iline bağlı okullarda görev yapan 35 rehber öğretmen oluşturmuştur. Araştırma verileri görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve kaydedilen verilerin dökümleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, okullarda çalışan rehber öğretmenlerin özel eğitimle ilgili birçok sorunla karşılaştıklarını, özel eğitim konusuyla ilgili bilgilerinde sınırlılıklar olduğunu ve özellikle yasal düzenlemelerde belirtilen görevlerin yapılabilmesi için alt yapının hazır olmamasının görevlerini yerine getirememelerine neden olduğunu göstermiştir. Araştırma bulgularında ayrıca, rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciyi tanılamada geciktikleri, sınıf öğretmenlerinin özel eğitimle ilgili bilgi eksiklikleri ve özel gereksinimli öğrenciye ilişkin tutumlarına bağlı olarak rehberlik servisine gelmek istemedikleri veya geç geldikleri ortaya çıkmıştır. Özel eğitim etkinliklerinde ailenin katılımının çok önemli olduğu halde bunun beklendik düzeyde gerçekleşmediği, diğer okul personelinin ve okul yönetiminin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili olumsuz görüşlere sahip oldukları; okulda istenmedikleri için bu çocukların yok sayıldığı ve gereksinimleri olan eğitimi alamadıkları da araştırma bulguları ile ortaya konmuştur.

Rehber öğretmenlerin özel eğitimde PDR hizmetlerine ilişkin öz yeterlik algılarını ele alan bir araştırma yapan Aksoy (2008), araştırmada rehber öğretmenlerin cinsiyet, yaş, mesleki deneyim, özel eğitim deneyimi ve uzman desteği gibi değişkenlere ilişkin öz yeterlik algılarını araştırmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Denizli, Diyarbakır ve Eskişehir illerinde görev yapan 158'i kadın 119'u erkek toplam 277 rehber öğretmen oluşturmuştur. Bulgular, rehber öğretmenlerin özel eğitimde PDR hizmetlerine ilişkin öz yeterlik algıları ile cinsiyet ve yaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte, rehber öğretmenlerin mesleki deneyim süreleri, mezun

oldukları lisans programı, özel eğitim deneyimleri ve aldıkları uzman desteği ile öz yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

1.4.2. Kaynaştırmayla İlgili Sınıf Öğretmenleriyle Yapılan Çalışmalar

Alanyazında, sınıf öğretmenleriyle yapılan çalışmaların bir kısmı kaynaştırmaya yönelik öğretmen tutumlarına (Atay, 1995; Avcıoğlu, Özbey ve Eldeniz-Çetin, 2004; Diken, 1998; Kayaoğlu, 1999; Sünbül ve Sargın, 2002; Şahbaz, 1997; Yıkmış, Şahbaz ve Peker, 2002) ilişkin olarak yürütülürken, bazıları ise görüş belirlemeye (Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2004; Bilen, 2007; Türkoğlu, 2007; Uysal, 2003; Varlıer, 2004; Vuran, Çolak ve Gürgür, 2003) yöneliktir.

Sınıf öğretmenleriyle yapılan çalışmalar, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ve çocuğun özürden etkilenme derecesine göre özel gereksinimli öğrencilere yönelik olarak olumsuz tutumlara sahip olduklarını (Avcıoğlu, Özbey ve Eldeniz-Çetin, 2004; Diken, 1998; Sünbül ve Sargın, 2002) göstermiştir. Araştırmalar tutum değişikliği için birtakım çalışmalar yapılması gerektiğini (Diken, 1998) ve yapılacak hizmet-içi eğitim çalışmalarının öğretmenlerin gereksinimlerine yanıt verecek biçimde planlanması gerektiğini (Atay, 1995) ortaya koymuştur. Araştırmalar tutum değişikliği için yapılacak bilgilendirme ve/veya hizmet-içi eğitim çalışmalarının süresinin bir oturumluk olmasının tutum değişikliği üzerinde yeterli olmadığını (Şahbaz, 1997) ve yapılacak çalışmaların daha uzun süreli olarak planlanması gerektiğini (Kayaoğlu, 1999; Yıkmış, Şahbaz ve Peker, 2002) göstermiştir.

Sınıf öğretmenleriyle görüş belirleme üzerine yapılan çalışmalar, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü koşullardan ve öğretmenlerin bilgi yetersizliğinden kaynaklı sorunlar yaşandığını (Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2004; Bilen, 2007; Uysal, 2003; Varlıer, 2004; Vuran, Çolak ve Gürgür, 2003) ve öğretmenlerin bu sorunların giderilmesine yönelik olarak bilgi (Bilen, 2007; Uysal, 2003; Varlıer, 2004) ve uzman desteği (Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2004; Bilen, 2007; Uysal, 2003) talebinde bulunduklarını göstermiştir. Yapılan çalışmalar, bilgilendirme ve/veya hizmet-içi eğitim çalışmalarına katılan öğretmenlerin bu çalışmalardan yararlandıklarını (Türkoğlu, 2007; Vuran, Çolak ve Gürgür, 2003) ortaya koymuştur.

1.4.3. Kaynaştırmayla İlgili Okul Yönetimleriyle Yapılan Çalışmalar

Alanyazında, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü okullardaki okul yönetimleriyle yapılan çalışmalar, paydaşların bilgi yetersizliğinden (Çuhadar, 2006; Kaya, 2003; Uysal, 1995), eğitsel (Kaya, 2003; Uysal, 1995) ve yasal düzenlemelerden (Uysal, 1995) kaynaklı sorunlar yaşandığını göstermiştir. Yapılan araştırmalar, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin olarak paydaşların bilgilendirilmesi gerektiğini (Çuhadar, 2006; Kaya, 2003) göstermiştir. Araştırmalar, hizmet-içi eğitim almayan okul yöneticilerinin kaynaştırmaya ilişkin olarak olumsuz tutumlara sahip olduklarını (Kaya, 2003) gösterirken, hizmet-içi eğitim alan okul yöneticilerinin ise olumlu tutumlara sahip olduklarını (Çinko, 2004) ortaya koymuştur.

1.4.4. Kaynaştırmayla İlgili Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Yapılan Çalışmalar

Alanyazında, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü okullardaki normal gelişim gösteren öğrencilerle yapılan çalışmaların bir kısmı sosyal kabul (Özkan-Yaşaran, 2009; Şahbaz, 2007; Tekin, 1994) ve sosyal konuma (Vuran, 2005) ilişkin olarak yürütülürken, bazıları tutum belirlemeye (Aksütoğlu, 1997; Aral ve Dikici, 1998; Çifçi, 1997; Ercan, 2001), bir kısmı ise görüş belirlemeye (Turhan, 2007) ilişkindir.

Normal gelişim gösteren öğrencilerle yapılan çalışmalar, bu öğrencilerin özel gereksinimli akranlarına yönelik olumsuz görüşlere (Turhan, 2007) ya da tutumlara (Aksütoğlu, 1997) sahip olduklarını, yaşla birlikte tutumların olumsuz yönde değiştiğini (Ercan, 2001) göstermiştir. Araştırmalar, özel gereksinimli öğrencilerle kaynaştırmaya aday olan öğrencilerin normal gelişim gösteren akranları tarafından reddedildiğini ve bu öğrencilerin düşük sosyal tercih puanlarına sahip olduklarını (Vuran, 2005) da ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar, özel gereksinimli akranlarına karşı olumlu tutumlara sahip olan normal gelişim gösteren öğrencilerin ise, akranlarına acıma duygusuyla yaklaştıklarını, arkadaşlık yapmada ve oyun oynamada onları tercih etmediklerini (Aral ve Dikici, 1998) göstermiştir. Araştırmalar, yapılan bilgilendirme çalışmalarının (Şahbaz, 2007; Tekin, 1994) ve kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin (Özkan-Yaşaran, 2009) normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli akranlarını sosyal kabul düzeylerini

arttırmada etkili olduğunu gösterirken, bilgilendirme çalışmalarının tutum değişikliğinde bir etkisi olmadığını (Çifçi, 1997) ortaya koymuştur.

1.4.5. Kaynaştırmayla İlgili Ailelerle Yapılan Çalışmalar

Alanyazında, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü okullardaki ailelerle yapılan çalışmaların bir kısmı tutum belirlemeye (Fırat, 1994; Koç, Dikici, Yavuzer ve Demir, 2000; Özbaba, 2000), bir kısmı görüş (Öncül, 2003; Temir, 2002; Yigen, 2008), bazıları da kaygı-depresyon düzeyi belirlemeye (Çelebi, 2003) ilişkindir.

Yapılan çalışmalar, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çocuklarına ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin (Temir, 2002) ve tutumlarının (Fırat, 1994) olumlu olduğunu ve ailelerin çocuklarının kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun olduklarını (Yigen, 2008) göstermiştir. Ayrıca araştırmalar, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olma, çocuğun yetersizlik türü, eğitim süresi ve eğitimin niteliği gibi değişkenlerin ailelerin tutumlarında anlamlı bir farklılığa yol açtığını (Özbaba, 2000) ortaya koymuştur. Bazı araştırmalar ise, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çocuklarına yönelik tutumlarının olumsuz olduğunu; ancak, ailelerin aldıkları 10 seanslık grup aile danışmanlığı uygulamaları ile çocuklarına yönelik tutumlarında olumlu gelişmeler olduğunu (Koç, Dikici, Yavuzer ve Demir, 2000) ve kaygı-depresyon düzeylerinde azalma olduğunu (Çelebi, 2003) göstermiştir. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelerle yapılan çalışmalar ise, ailelerin kaynaştırmaya yönelik görüşlerinin (Öncül, 2003) ve tutumlarının (Fırat, 1994) olumlu olduğunu; ancak, ailelerin kaynaştırma konusunda bilgi eksiklerinin olduğunu (Öncül, 2003) ortaya koymuştur.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında rehber öğretmenlerin, sınıf öğretmenlerinin, okul yönetimlerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin ve ailelerin olumlu tutumlara, gerekli bilgi ve becerilere sahip olması ve işbirliği içinde çalışmalarının önemi büyüktür. Bu nedenle, kaynaştırma uygulamaları yürütülen okullardaki personelin alan uzmanları tarafından gereksinimlerinin karşılanması önemlidir. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, ülkemizdeki okullarda özel eğitim danışmanı bulunmadığı için bu görevi rehber öğretmenler yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Rehber öğretmenlerin, okullarda PDR hizmetlerinin yanı sıra, kaynaştırma uygulamalarının sağlıklı şekilde yürütülebilmesinde, hem özel gereksinimli öğrencilere

sunulacak hizmetler açısından, hem de öğretmenlere, okul yönetimlerine, öğrencilere ve ailelere sağlanacak destek hizmetlerin uygulanmasında ve koordinasyonunda önemli görevler üstlenmesi beklenmektedir. Bu açıdan bakıldığında, rehber öğretmenlerin başarılı kaynaştırma uygulamaları için, yürütülecek çalışmalara daha fazla zaman ayırmaları ve sınıf öğretmenlerine özel eğitim danışmanlığı yapacak danışmanlık bilgi ve becerilerine sahip olmaları gerekmektedir.

1.5. Problem

Son yıllarda kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yapılan eğitsel ve yasal düzenlemelerle birlikte rehber öğretmenlerin görev ve sorumlulukları artmış ve rehber öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin gereksinimlerini karşılamaya yönelik olarak yapılacak çalışmaların düzenlenmesinde önemli bir rol üstlenmişlerdir. Okullarda özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yürütülen çalışmalarda, sınıf öğretmenlerine, okul yöneticilerine, öğrencilere ve ailelere danışmanlık yapmak ve her biri arasındaki iletişimi ve işbirliğini sağlamak rehber öğretmenlerin önemli bir görevi haline gelmiştir (Quigney ve Studer, 1998). Okullarda görev yapan sınıf ve branş öğretmenleri ile okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde, özel gereksinimli öğrenciler ve aileleri ile ilgili durumlarda ilk başvurdukları kişi rehber öğretmen ve okul rehberlik servisleridir. Bunun yanı sıra, okullarda yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler, öncelikle okul rehberlik servisinde değerlendirilmekte, sınıf öğretmeni ve rehber öğretmenin ortak görüşleri doğrultusunda gerekli kurumlara yönlendirmeler yapılmaktadır. Bu doğrultuda, rehber öğretmen; okul yönetimi, öğretmen ve aileyi bilgilendirmekte ve gerekli işbirliğini sağlamaya çalışmaktadır. Rehber öğretmen ayrıca, okullarda yürütülen PDR hizmetleri yürütme komisyonlarında görev almakta ve okullardaki BEP biriminin doğal üyesi olarak çalışmaktadır. Her iki birim de okullardaki özel gereksinimli öğrencilere yönelik çalışmalar yürütmekte ve rehber öğretmenler her iki birimde de aktif rol oynamaktadır.

Rehber öğretmenlerin okullardaki kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili görev ve sorumluluklarının artması, okul personeli ve ailelerin ilk başvurdukları kişiler haline gelmeleri, onların özel eğitim danışmanlığı konusunda yeterlilik kazanmalarını gerekli kılmaktadır. Okullarda rehber öğretmen olarak görev yapan PDR mezunlarının üniversite eğitimlerinde özel eğitimle ilgili çok sınırlı sayıda ve giriş düzeyinde ders/dersler aldıkları ve mesleğe başladıktan sonra da pek çoğunun özel eğitimle ilgili kurs, seminer ya da

hizmet-içi eğitime katılmadığı düşünüldüğünde, bu çalışmaları yürütürken zorlanmalarının, yardıma ihtiyaç duymalarının ve özel eğitim danışmanlığı yapma konusunda yeterlilik kazanmaya gereksinim duymalarının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Ayrıca, okullardaki rehber öğretmen kadrolarına PDR bölümü dışından mezun olanların atanmış olması durumu daha da karmaşık hale getirmektedir.

Alanyazında sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ile ilgili sorunlarına ilişkin birçok çalışma yapılmasına ve onlara bu doğrultuda eğitimler verilmesine rağmen, son yıllarda kaynaştırma uygulamalarında sorumlulukları giderek artan rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yaşadıklarına ilişkin sınırlı sayıda çalışmaya rastlanması da bu çalışmanın planlanmasındaki gerekçelerden biridir. Bu açıdan bakıldığında, rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesine ilişkin yaşadıkları sorunlar, görüş ve önerilerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda eğitsel düzenlemelerin yapılmasının, okullardaki kaynaştırma uygulamalarının daha etkili biçimde yürütülmesine hizmet edeceği düşünülmektedir.

1.6. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Eskişehir ilinde kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarındaki rehber öğretmenlerin, okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. Rehber öğretmenlerin:

a. Sınıf öğretmenleri ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?
b. Okul yönetimleri ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?
c. Özel gereksinimli öğrenciler ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?
d. Özel gereksinimli öğrencilerin aileleri ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?
e. Sınıftaki normal gelişim gösteren öğrenciler ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?
f. Sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleri ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?
g. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?

h. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleri ile yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?
i. Rehber öğretmen olarak kendi yürüttükleri çalışmalara ilişkin görüşleri nelerdir?
j. Okullarda kaynaştırma uygulamalarının daha iyi yürütülebilmesine ilişkin önerileri nelerdir?

1.7. Önem

Son yasal düzenlemelerle kaynaştırmanın zorunlu hale gelmesi ve giderek daha yaygın şekilde uygulanmaya başlanması ve rehber öğretmenlerin bu yasalar doğrultusunda rollerinin değişmesi, okullarda PDR hizmetlerinin ve rehber öğretmenlerin öneminin artmasına neden olmakla birlikte, birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Kaynaştırma uygulamalarındaki temel elemanlar olan öğretmen, okul yönetimi, özel gereksinimli öğrencilerin aileleri, normal gelişim gösteren öğrenciler ve onların ailelerinin hala bilgi ve destek gereksinimleri bulunmaktadır. Sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan öğretmenlerin okullarda destek alacağı en yakın kaynak da okullarındaki rehber öğretmenlerdir. Rehber öğretmen, okullarda sınıf öğretmeni, öğrenci ve aileyle işbirliği içinde çalışmanın yanı sıra, RAM ile okulu arasındaki iletişim ağında da lider pozisyondadır. Bu durum, kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında rehber öğretmenin çok önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, rehber öğretmenlerin okullardaki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yaşadıkları sorunlar, görüş ve önerilerinin belirlenmesi, kaynaştırma uygulamalarının başarı ile yürütülmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

1.8. Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2007–2008 öğretim yılında Eskişehir merkez ilçede yer alan ve rehber öğretmeni ile özel gereksinimli öğrencisi bulunan 45 ilköğretim okulundan gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 10 rehber öğretmenin görüşleri ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilecek veriler ve ulaşılacak bulgular veri toplamada kullanılan aracın kapsamı ile sınırlıdır.

1.9. Tanımlar

Özel Gereksinimli Öğrenci: Çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleriyle eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenilen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireydir (MEB, 1997).

Kaynaştırma Uygulamaları: Özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmi ve özel okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP): Özel gereksinimli öğrencinin çeşitli gelişim alanlarındaki eğitsel gereksinimlerini uygun eğitim ortamlarında karşılamak üzere her öğrenci için ayrı olarak ve bir öğretim yılı için hazırlanan yazılı bir plandır (Vuran, 2005).

Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Hizmetleri: Bireyin kendini tanıması, anlaması, sahip olduğu gizil güçlerini keşfetmesi, geliştirmesi ve bulunduğu topluma aktif uyum sağlayarak kendini gerçekleştirmesi için sistematik olarak ve profesyonelce sürdürülen psikolojik yardım hizmetleridir (Kepçeoğlu, 2004; Yeşilyaprak, 2007).

Psikolojik Danışman: Üniversitelerin PDR ile eğitimde psikolojik hizmetler programlarından mezun olan, okullardaki PDR hizmetlerinin tümünden sorumlu ve bu hizmetleri yetki ile sunabilecek bilgi, rehberlik ve danışmanlık becerisine sahip profesyonel kişilerdir (Altıntaş, 2007; Kepçeoğlu, 2004).

Rehber Öğretmen: Eğitim-öğretim kurumlarındaki PDR servisleri ile RAM'da öğrencilere PDR hizmeti veren, üniversitelerin PDR ile eğitimde psikolojik hizmetler alanında lisans eğitimi almış ve MEB'e bağlı okullarda "rehber öğretmen" unvanıyla çalışan personeldir (MEB, 2001).

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu araştırmada, Eskişehir merkez ilçede kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarında çalışan rehber öğretmenlerle yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve yapılan bu görüşmeler nitel olarak tümevarım analiziyle analiz edilmiştir.

Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve/veya belge inceleme gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılarak, farklı sosyal değişkenlere ilişkin, doğal ortamlardan uzun bir sürede, derinlemesine ve ayrıntılı veri toplamayı içeren ve istatistiksel analiz gibi herhangi bir nicelleştirme kullanılmadan, nitel bir süreç izlenerek bulgulara ulaşılan bir araştırma çeşidi olarak tanımlanabilir (Best ve Kahn, 1998; Gay, 1996; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırmacılar, araştırdıkları ortama yoğun bir şekilde katılırlar, ortamdaki her şeyle ilgili derinlemesine ve ayrıntılı bilgi toplarlar ve ortamdan elde ettikleri verileri sözel olarak yorumlarlar (Gay ve Airasian, 2000).

Nitel veri toplama tekniklerinden biri olan yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, katılımcıların bireysel dünyasını anlamak, herhangi bir nedenden nasıl etkilendiklerini ve bu etkilenmenin kişiye göre nedenlerini belirlemek amaçlanmaktadır (Berg, 1998; Gay, 1996). Bu amaç doğrultusunda, bu araştırmanın verileri, rehber öğretmenlerin okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla, ek sorulara ve açıklamalara olanak sağlayacak bir formata gereksinim duyulması nedeniyle, yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Ayrıca, araştırmacının yüksek lisans ders döneminde nitel araştırma yöntemleri ile ilgili bir ders alıp yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle veri toplama konusunda deneyim kazanmış olması, bu araştırmanın verilerinin yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmasında etkili olmuştur.

2.1. Katılımcılar

2.1.1. Araştırmaya Katılacak Öğretmenlerin Belirlenmesi

Araştırma konusuna karar verildikten sonra RAM'a gidilerek, kurumdan Eskişehir merkez ilçede kaynaştırma uygulamaları yürütülen ilköğretim okullarındaki rehber öğretmenlerin ve bu okullarda kaynaştırma kararıyla eğitim alan özel gereksinimli öğrencilerin güncel listesi edinilmiştir. Araştırmacı, görev yaptığı okulun yönetiminden

Eskişehir merkez ilçedeki eğitim bölgelerinin ve bu bölgelerde yer alan okulların belirtildiği listeyi temin etmiştir. Listede, Eskişehir merkez ilçede 12 eğitim bölgesi bulunduğu görülmüştür. Bu eğitim bölgelerinden birisi Anadolu Eğitim Bölgesi ve birisi de Mesleki Eğitim Bölgesi olduğundan ve ortaöğretim kurumlarını kapsadığından, bu bölgeler dışındaki 10 eğitim bölgesindeki okullarda çalışan rehber öğretmenler çalışmaya dahil edilmek üzere belirlenmiştir. Daha sonra eğitim bölgelerini ve bu bölgelerdeki okulları gösteren listedeki okullar tek tek telefonla aranarak, listelerdeki sayılar teyit edilmiş ve ilköğretim okullarında çalışan rehber öğretmenlerin sayılarını gösteren listenin son güncellemesi yapılmıştır. Bu telefon görüşmeleri sırasında, iki okuldaki rehber öğretmenin tayininin çıktığı, bir öğretmenin bir ay sonra doğum iznine ayrılacağı ve iki öğretmenin de sürekli görevli ve seminerlerde olduğu öğrenilmiş; bu nedenle, bu okullar araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Eskişehir merkez ilçede rehber öğretmeni bulunan ilköğretim okulları belirlendikten sonra, bu okullarda kaynaştırma kararıyla eğitim gören öğrencilerin sayılarını belirlemek amacıyla, RAM'dan özel gereksinimli öğrencilerin sayısı ve eğitim gördükleri okulların listesi edinilmiştir. Bu listede öğrencilerle ilgili kişisel bilgiler olduğu için bu liste araştırma kapsamında sunulmamıştır. Listeler karşılaştırılarak, rehber öğretmeni ile özel gereksinimli öğrencisi bulunan ve kaynaştırma uygulamaları yürütülen ilköğretim okulları belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonunda, Eskişehir merkez ilçedeki toplam 92 ilköğretim okulundan 55'inde rehber öğretmen bulunduğu ve bu 55 okuldan 45'inde özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma kararı ile eğitim gördüğü belirlenmiştir. Eğitim bölgeleri, ilköğretim okulları ve kaynaştırma kararı bulunan özel gereksinimli öğrenci sayılarını gösteren liste Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Eskişehir'deki eğitim bölgeleri, ilköğretim okulları ve kaynaştırma kararı bulunan özel gereksinimli öğrenci (KKBÖGÖ) sayıları

Eğitim Bölgesi	**Okul Adı**	KKBÖGÖ **Sayıları**
Akarbaşı Eğitim Bölgesi	Adalet İÖO	5
	Dumlupınar İÖO	2
	Fatih Sultan Mehmet İÖO	5
	Melahat Ünügür İÖO	5
	Milli Zafer İÖO	7
	Porsuk İÖO	9
Bahçelievler Eğitim Bölgesi	İki Eylül İÖO	1
	Mimar Sinan İÖO	2
	Namık Kemal İÖO	2
	Ülkü İÖO	8
	Ziya Gökalp İÖO	10
	100.Yıl İÖO	5
	Hürriyet İÖO	3
Batıkent Eğitim Bölgesi	Ticaret Borsası İÖO	4
Ertuğrul Gazi Eğitim Bölgesi	Çamlıca Ticaret Odası İÖO	3
	Fahri Günay İÖO	3
	Mualla Zeyrek İÖO	7
	Orhangazi İÖO	5
Gökmeydan Eğitim Bölgesi	İbrahim Karaoğlanoğlu İÖO	11
	PilotBinbaşı Ali Tekin İÖO	5
	Sami Sipahi İÖO	4
	Şeker İÖO	5
	Vali Sami Sönmez İÖO	3
Muttalip Eğitim Bölgesi	Atatürk İÖO	3
	Korgeneral L. Akdemir İÖO	2
	Suzan Gürcanlı İÖO	6
	Muttalip Atatürk İÖO	1
Odunpazarı Eğitim Bölgesi	Kurtuluş İÖO	5
	Murat Atılgan İÖO	2
	M. Fevzi Çakmak İÖO	5
	Mehmet Ali Yasin İÖO	7
	Orgeneral Halil Sözer İÖO	9
	Yunus Emre İÖO	3
	Zübeyde Hanım İÖO	2
Tepebaşı Eğitim Bölgesi	Barbaros İÖO	9
	İstiklal İÖO	5
Yenikent Eğitim Bölgesi	Battalgazi İÖO	2
	Halil Yasin İÖO	2
	Kılıçarslan İÖO	1
	Mehmet Gedik İÖO	3
	Vali Münir Raif Güney İÖO	3
	23 Nisan İÖO	5
Yunuskent Eğitim Bölgesi	Metin Sönmez İÖO	1
	Vali Ali Fuat Güven İÖO	6
	71 Evler İÖO	3

Bu belirlemeden sonra araştırma öncesinde, rehber öğretmenlerle telefonla bir ön görüşme yapılarak, araştırmanın amacı ve araştırma süreciyle ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir. Katılımcılara görüşmelerin teybe kaydedileceği; ancak, ses kayıtlarının araştırmacı, danışmanı ve güvenirlik çalışmasında yer alacak olan alan uzmanı dışında hiç kimse tarafından dinlenmeyeceği, kayıtların dökümlerinin okunmasına izin verilmeyeceği ve kayıtların dökümü sırasında katılımcılara birer kod isim verileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, bu ön görüşmeler sırasında, rehber öğretmenlerden okullarında kaç tane kaynaştırma öğrencisi bulunduğu bilgisi de alınarak RAM'dan alınan bilgilerin son güncellemesi yapılmıştır.

Tüm bu çalışmalar sonunda, Eskişehir merkez ilçedeki ilköğretim okulları arasından, hem hakkında kaynaştırma kararı bulunan özel gereksinimli öğrencileri, hem de rehber öğretmeni olan 45 ilköğretim okulu belirlenmiştir. Araştırma, bu ilköğretim okullarında çalışan 45 rehber öğretmenden gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden 10 rehber öğretmenle yürütülmüştür. Her eğitim bölgesinden bir rehber öğretmenle çalışılmıştır.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden rehber öğretmenlerle gerçekleştirilecek görüşmeler için resmi izinleri çıkartabilmek amacıyla gereken izin yazısı hazırlanıp (Ek-1) Anadolu Üniversitesi aracılığıyla yetkili mercilere gönderilmiştir. Gerekli izin belgeleri alındıktan sonra verilerin toplanmasına başlanmıştır.

2.1.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Araştırma, 2007–2008 öğretim yılında Eskişehir merkez ilçedeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kaynaştırma uygulamaları yürütülen ilköğretim okullarında görev yapan ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 10 rehber öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden rehber öğretmenlerin sekizi kadın, ikisi erkektir.

Görüşme öncesinde katılımcılardan hazırlanan demografik bilgi formunu doldurmaları istenmiştir. Bu formdaki bilgilere göre, görüşme yapılan rehber öğretmenlerin mezun oldukları bölümlere göre dağılımları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Rehber Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımı

Mezun Olduğu Bölüm	Öğretmen Sayısı	%
Psikolojik Danışma ve Rehberlik	5	50
Eğitim Programları ve Öğretim	3	30
Psikoloji	1	10
Eğitimde Psikolojik Hizmetler	1	10

Tablo 2 incelendiğinde, görüşme yapılan rehber öğretmenlerin beşinin PDR bölümünden, üçünün eğitim programları ve öğretim, birer tanesinin ise, psikoloji ve eğitimde psikolojik hizmetler bölümünden mezun olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlara göre dağılımı Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Rehber Öğretmenlerin Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Öğretmen Sayısı	%
26-35	4	40
36-45	4	40
46-55	2	20

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin dördünün 26-35, dördünün 36-45, ikisinin ise, 46-55 yaşları arasında olduğu görülmektedir. Araştırmayı katılmayı kabul eden rehber öğretmenlerin mesleki kıdemleri Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Rehber Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri

Çalışma Süresi (Yıl)	Öğretmen Sayısı	%
5-14	7	70
15-24	2	20
25-34	1	10

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin yedisinin mesleki kıdemlerinin 5-14 yıl arasında, ikisinin 15-24 yıl, birinin ise, 25-34 yıl arasında olduğu görülmektedir. Rehber öğretmenlerin kaç yıldır kaynaştırma uygulamaları yürütülen okullarda çalıştıklarını gösteren veriler Tablo 5'da yer almaktadır.

Tablo 5. Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamaları Yürütülen Okullardaki Çalışma Süreleri

Çalışma Süresi (Yıl)	Öğretmen Sayısı	%
1-3	2	20
4-5	4	40
6-7	4	40

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin ikisinin bir ve üç yıl arası, dördünün dört ve beş yıl arası ve dördünün de altı yedi yıl arası kaynaştırma uygulamaları yürütülen bir okulda görev yaptıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin çalıştıkları okuldaki toplam öğrenci sayısı ile özel gereksinimli öğrenci sayısı Tablo 6'de verilmiştir.

Tablo 6. Rehber Öğretmenlerin Çalıştıkları Okuldaki Toplam Öğrenci Sayısı ve Özel Gereksinimli Öğrenci (ÖGÖ) Sayısı

Kod İsim	Toplam Öğrenci Sayısı	Toplam ÖGÖ Sayısı	%
Kerem	1570	11	0.70
Gözde	1100	10	0.90
Bilge	2200	7	0.31
İlkay	1100	7	0.63
Meryem	700	6	0.85
Onur	680	6	0.88
Gamze	531	5	0.94
Ceren	570	5	0.87
Derya	410	4	0.97
Fatma	812	3	0.36

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler içerisinde kaynaştırmayla ilgili üniversite eğitimleri sırasında ders alan ya da mesleğe başladıktan sonra kurs, hizmet-içi eğitim ve/veya seminere katılan rehber öğretmen sayıları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Kaynaştırmayla İlgili Üniversitede Eğitimleri Sırasında Ders Alan, Kurs, Hizmet-İçi Eğitim ve/veya Seminere Katılan Rehber Öğretmen Sayısı

Üniversitede kaynaştırmayla ilgili ders alan, mesleğe başladıktan sonra da kaynaştırmayla ilgili kurs, hizmet-içi eğitim ve seminere katılan katılımcı sayısı	4
Üniversitede ders almayan, mesleğe başladıktan sonra da kaynaştırmayla ilgili kurs, hizmet-içi eğitim ve seminere katılmayan katılımcı sayısı	3
Üniversitede kaynaştırmayla ilgili ders alan, mesleğe başladıktan sonra da kaynaştırmayla ilgili kurs, hizmet-içi eğitim ve seminere katılan katılımcı sayısı	2
Üniversitede kaynaştırmayla ilgili ders alan, mesleğe başladıktan sonra da kaynaştırmayla ilgili kurs, hizmet-içi eğitim ve seminere katılmayan katılımcı sayısı	1

Tablo 7'ye göre, araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin dördü üniversitede kaynaştırmayla ilgili ders aldığını ve mesleğe başladıktan sonra da hizmet-içi eğitim, kurs ve/veya seminerlere katıldığını söylerken, üçü üniversitede kaynaştırmayla ilgili ders almadığını ve mesleğe başladıktan sonra da herhangi bir hizmet-içi eğitim, kurs ve/veya seminere katılmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerden ikisi üniversitede kaynaştırmayla ilgili ders almadığını; ancak, mesleğe başladıktan sonra hizmet-içi eğitim, kurs ve/veya seminere katıldığını, biri ise, üniversitede kaynaştırmayla ilgili ders aldığını ama mesleğe başladıktan sonra herhangi bir hizmet-içi eğitim, kurs ve/veya seminere katılmadığını ifade etmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmanın verileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşme soruları, rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları sırasında yaşadıkları sorunları ortaya koyma ve varolan uygulamaların iyileştirilmesine katkı sağlayacak öneriler geliştirme amacı göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken, öncelikle okul rehber öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilere ilişkin görüşleriyle ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sonunda, rehber öğretmenlerin belirttikleri sorunlarla benzer olan sorunlar sınıflanarak listelenmiştir (Erhard ve Umansky, 2005; Jackson, 2000; Milsom, 2002; Nichter ve Edmonson, 2005; Sütçü, 2007). Yapılan bu çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak görüşme soruları (Ek-3) oluşturulmuştur. Ayrıca, öğretmenlere ilişkin kişisel bilgileri elde etmek amacıyla demografik bilgi formu (Ek-2) hazırlanmıştır.

Görüşme soruları hazırlanırken, eşzamanlı olarak görüşmelerin yapılmasının güvenirliğini sağlamak amacıyla, görüşmeci yönergesi geliştirilmiştir. Görüşmenin veri toplama tekniği olarak kullanıldığı araştırmalarda, görüşmelerin yapılmasının güvenirliği, görüşme süresince araştırmacının seçtiği sözcüklere, katılımcıya sorduğu ek sorulara ve yaptığı ek açıklamalara göre belirlenir (Kvale, 1996). Bu amaçla, araştırmacı hangi sorularda ek açıklamalar yapacağını, bu açıklamaları yaparken hangi sözcükleri kullanacağını, hangi sorularda örnekler isteyeceğini, hazırladığı görüşme sorularıyla ilgili olarak sorabileceği olası irdeleme sorularını ve katılımcı soruyu anlamadığında, aynı sorunun farklı şekilde soruluş biçimlerini içeren bir görüşmeci yönergesi hazırlamıştır.

Tüm bu hazırlıklar yapıldıktan sonra, pilot görüşme öncesinde, hazırlanan görüşme soruları alandan beş uzmana gönderilmiş ve görüşme sorularına ilişkin uzman görüşü alınmıştır. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda, soruların sırasında değişiklik yapılmış ve görüşme formuna kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilere ilişkin bir soru eklenerek sorulara son şekli verilmiştir.

Görüşme sorularını sınamak amacıyla bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma, ilköğretim okulunda çalışan ve okulunda kaynaştırma kararı olan bir öğrencisi bulunan bir rehber öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmenin sonunda, öğretmenden sorulara ve görüşmeye ilişkin dönüt istenmiştir. Görüşme yapılan rehber öğretmen, görüşmeden memnun kaldığını ve herhangi bir gerginlik hissetmediğini belirtmiştir. Pilot görüşme, araştırmacının danışmanı tarafından da dinlenmiş ve görüşme sorularının bu haliyle işlediğine karar verilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Veriler, 5 Mayıs-5 Haziran 2008 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler, rehber öğretmenlerin kendilerinin belirledikleri uygun gün, saat ve yerlerde yapılmıştır. Tablo 8'de her bir rehber öğretmen için ayrılan kaset numaraları, görüşme tarihleri, görüşme süreleri ve sayfa sayılarının yer aldığı görüşme takvimi yer almaktadır.

Tablo 8. Görüşme Takvimi

KOD İSİM	TARİH	KASET NO	GÖRÜŞME SÜRESİ (dk)	SAYFA SAYISI
Gözde	05.05.2008	1	38.54	19
Kerem	14.05.2008	2	31.37	23
Gamze	15.05.2008	3	54.40	37
Onur	21.05.2008	4	47.03	26
Bilge	28.05.2008	5	35.50	25
İlkay	30.05.2008	6	29.28	18
Ceren	03.06.2008	7	24.31	18
Derya	05.06.2008	8	32.23	21
Meryem	05.06.2008	9	29.30	22
Fatma	05.06.2008	10	51.19	40
Toplam			373.15	249

Görüşme zamanının ve yerinin belirlenmesi için, araştırmaya katılmayı kabul eden öğretmenlerden ön görüşmeler sırasında bilgi alınmıştır. Buna göre, bir görüşme dışındaki tüm görüşmeler, mesai saatleri içerisinde katılımcının çalıştığı okuldaki odasında gerçekleştirilmiştir. Bir görüşme ise, mesai saatleri dışında katılımcının evinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, görüşmeye gitmeden bir gün önce her bir katılımcıyı telefonla arayarak görüşme randevusunu teyit etmiştir.

Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Her görüşme öncesinde, araştırmacı resmi izin belgesinin (Ek-4) bir kopyasını yanında getirerek görüşülen kişiye vermiştir. Ayrıca katılımcılar, araştırmacının önceden hazırladığı sözleşmeyi (Ek-5) okuyarak imzalamışlardır. İmzalanan bu sözleşme ile katılımcılar, araştırmanın hangi koşullar altında gerçekleşeceğinden haberdar olduklarını ve bu koşulları kabul ettiklerini; araştırmacı ise, katılımcılara verdiği tüm sözleri yerine getireceğini kabul etmiştir. Görüşmenin hemen öncesinde araştırmacı, katılımcılara görüşmeyle ilgili ayrıntılı bilgi vermiş ve araştırmanın okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarına ve bu uygulamalar sırasında yaşanan sorunlara ilişkin olarak görüşlerini almak ve ifade edilen bu sorunlardan yola çıkarak, kaynaştırma uygulamalarının daha iyi yürütülmesi için öneriler geliştirmek amacıyla yapıldığını yeniden hatırlatmıştır. Bu nedenle, rehber öğretmenlerin

okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yaşadıkları sorunları ve sıkıntıları açıkça ifade etmelerinin kaynaştırma uygulamalarının iyileştirilmesine hizmet etmesi açısından çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmacı, görüşme boyunca tüm rehber öğretmenlere siz ya da hocam diye hitap etmiş ve hiçbir şekilde gerçek isimlerini kullanmamıştır. Görüşme bittikten sonra da araştırmacı katılımcılara kendi belirlediği kod isimlerini vermiştir.

Görüşmeler sırasında hazırlanan tüm sorular katılımcılara aynı şekilde sorulmuştur. Katılımcı bir soruyu yanıtlarken, bir başka sorunun yanıtını tümüyle vermişse, o soru katılımcıya tekrar sorulmamış ve bir sonraki soruya geçilmiştir. Katılımcı anlatımlarında sorunun yanıtına değinmiş; ancak, tam olarak yanıtlamamışsa, araştırmacı yanıtını tam olarak alamadığı soruya ilişkin katılımcıya soruyu farklı şekilde sormuş ya da ek sorular yöneltmiştir. Gerekli durumlarda, katılımcının anlattıklarına ilişkin olarak örnekler istemiştir. Görüşme sırasında katılımcının anlayamadığı sorular olduğunda, araştırmacı yönlendirici olmayacak şekilde ek açıklamalar yapmıştır. Görüşme süreleri Tablo 8'deki görüşme takviminde yer almaktadır.

2.4. Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırmada elde edilen veriler tümevarım analizi tekniği (Creswell, 2005) kullanılarak analiz edilmiştir. Tümevarım analizi, karmaşık verilerin anlaşılmasını sağlamak amacıyla, ham verilerin özet temalar ya da kategoriler haline getirilmesi işlemidir (Thomas, 2003). Verilerin analiz edilmesinde, analiz öncesi hazırlıklar ve verilerin tümevarım yoluyla analiz edilmesi aşamaları izlenmiştir.

2.4.1. Analiz Öncesi Hazırlıklar

Analiz öncesi hazırlık aşamasında, verilerin dökümü ve kontrolü ile bilgisayar formlarının işlenmesi ve kontrolü çalışmaları yer almıştır. Bu amaçla, görüşmeler tamamlandıktan sonra kayıtları güvence altına almak amacıyla tüm görüşme kayıtları yedeklenmiştir. Yedekleme işi bittiğinde kayıtların dökümü yapılmıştır. Döküm yapılırken, duyulan her kelime, aynen duyulduğu gibi hiçbir düzeltme yapılmadan ve görüşmeci-görüşen sırasıyla yazılmıştır. Tüm veriler bilgisayarda hazırlanan bir forma (Ek-6) yüklenmiştir. Katılımcıların anlattıkları birden fazla konuyu içeriyorsa, her bir konuyla ilgili bölüm ayrı paragraflara bölünmüştür.

Görüşme tekniğindeki ilk güvenirlik basamağı görüşme sürecinde kayıtların yazıya dökümü sürecindeki tutarlılıktır (Kvale, 1996). Bu nedenle, verilerin yazıya dökümü tamamlandıktan sonra tüm kayıtlar güvenirlik aşamasında çalışan birinci alan uzmanına dinlettirilmiş ve dökümlerin doğruluğunun kontrolü yapılmıştır. Bu çalışmanın sonunda, eksik ya da yanlış yazılan sadece birkaç sözcük ya da sözcük eki olduğu ve yalnızca birkaç kayıtta araştırmacı tarafından anlaşılamadığı için boş bırakılan yerler çözümlenerek tamamlanmıştır. İkinci alan uzmanı olarak danışman da yansız olarak belirlenen üç görüşme kaydını dinleyerek dökümlerin doğruluğunun kontrolünü yapmıştır.

Verilerin dökümünün kontrolü yapıldıktan sonra araştırmacı katılımcıların her bir soruya verdiği yanıtları tek tek ayrı dosyalarda birleştirmiştir. Katılımcıların her bir soru için verdikleri yanıtlar, tek bir dosyada aynı katılımcı sırasıyla, beş bölümden oluşan bir forma (Ek-7) yerleştirilmiştir. Katılımcıların ifadeleri, her bir soruya ilişkin oluşturulan dosyada aynı sıra izlenerek yerleştirilmiştir. Örneğin, tüm katılımcıların birinci soruya verdikleri yanıtlar, tek bir dosyada, aynı katılımcı sırasıyla, katılımcı kod isimleri belirtilerek, alt alta bu forma aktarılmıştır. Form; soru no, görüşülen kişi, kod, ilgili metin, tema bölümlerinden oluşmaktadır. Formda, soru numarası soru no bölümüne, katılımcıların kod isimleri görüşülen kişi bölümüne, katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlar ilgili metin bölümüne yerleştirilerek verilerin forma işlenmesi gerçekleştirilmiştir.

2.4.2. Verilerin Tümevarım Yoluyla Analiz Edilmesi

Verilerin tümevarım yoluyla analiz edilmesinde; verilerin kodlanması, kodlanan veriler üzerinde uzlaşma sağlanması, tema ve alt-temaların oluşturulması, oluşturulan tema ve alt-temalar üzerinde uzlaşma sağlanması, tema ve alt-temaların yazılması ve tema ve alt-temaların okunarak gerekli düzeltmelerin yapılması aşamalarına yer verilmiştir.

2.4.2.1. Verilerin Kodlanması: Nitel araştırmalarda, verilerden elde edilen bilgiler, içerdikleri konuların benzerliklerine ya da farklılıklarına göre sınıflanarak kategoriler oluşturulur. Her bir kategori, kullanım kolaylığı için kısa sözcüklerle, harflerle ya da sayılarla kodlanır (Berg, 1998; Bogdan ve Biklen, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel kodlamada, bir veri bölümüne birden fazla kod verilebileceği gibi, araştırma amaçlarına uygun olmadığı için veri bölümlerinin bir kısmına herhangi bir kod verilmeyebilir (Thomas, 2003). Veri analizi sürecinde, ortaya çıkan kodların tekrar tekrar değiştirilmesi ve

geliştirilmesi mümkündür. Bu süreçte, önceden düşünülmüş bazı kodlar işe yaramayabilir ve listeden tümüyle çıkarılabilir. Yeni kodlar ortaya çıktıkça, kod listesi daha zengin hale gelir. Bazen de ortaya çıkan kodların alt kategorilere ayrılması ve daha ayrıntılı hale getirilmesi gerekebilir (Thomas, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmada elde edilen tüm verilerin formlara yerleştirme işlemi gerçekleştirildikten sonra verilerin kodlanması aşamasına geçilmiştir. Tüm veriler araştırmacı tarafından bir kez daha okunmuş ve olası kategoriler Ek-7'deki formun kod bölümüne yazılmıştır. Kategoriler oluşturulurken araştırmada kullanılan görüşme soruları göz önüne alınmıştır.

2.4.2.2. Kodlanan Veriler Üzerinde Uzlaşma Sağlanması: Araştırmacı tüm verileri bir kez daha okuyup olası kategorileri formun kod bölümüne yazarken, aynı işlemi araştırmacıdan bağımsız olarak bir başka alan uzmanı daha yapmıştır. Bir başka deyişle, araştırmacı ve birinci alan uzmanı birbirlerinden bağımsız ve eşzamanlı olarak tüm verileri okumuşlar ve olası kategorileri ilgili bölümlere yerleştirilerek kodlama işlemini gerçekleştirmişlerdir. Bu işlem sona erdikten sonra, araştırmacı ve birinci alan uzmanı bu kez birlikte çalışarak, kategorileri karşılaştırmışlar ve kodlara son şeklini vermişlerdir. Araştırmacı ve birinci alan uzmanı kodlama işlemini bitirdikten sonra, danışman, ikinci alan uzmanı olarak kodlama güvenirliği (Kvale, 1996) üzerinde çalışmıştır. Yapılan kodlama güvenirliği sonunda, birkaç yerde listedeki kodlar uygun görülmemiş; bazıları birleştirilmiş, bazılarının ise isimleri değiştirilerek kod sayısı azaltılmıştır.

2.4.2.3. Tema ve Alt-Temaların Oluşturulması: Verilerin kodlanması işleminden sonraki aşama temaların oluşturulması aşamasıdır. Temalar, araştırma verilerinden ortaya çıkarılan kavramlardır (Bogdan ve Biklen, 1998). Temalar, katılımcıların görüşme sırasında kullandığı ifadelerden meydana gelebileceği gibi, araştırmacının alandaki bilgi yeterliliğine dayanarak verilerde varolan bilgilere isimler verilmesiyle de oluşturulabilir (Patton, 1990).

Bu aşamada, araştırmacı ve birinci alan uzmanı, tema ve alt-temaları oluşturmak amacıyla, ortaklaşa belirlemiş oldukları kod dosyası üzerinde birbirlerinden bağımsız olarak çalışmışlardır. Araştırmacı, verileri ve kodları gözden geçirerek ve inceleyerek, Ek-7'deki formun tema için ayrılmış olan bölümlerine olası temaları yerleştirmiştir. Araştırmacı temalar üzerinde çalışırken, birinci alan uzmanı da aynı işlemi araştırmacıdan

bağımsız ve eşzamanlı olarak gerçekleştirmiştir. Tema ve alt-temalar üzerinde tam bir uzlaşma sağlayabilmesi amacıyla, birinci alan uzmanı tüm veriler üzerinde çalışmıştır.

2.4.2.4. Oluşturulan Tema ve Alt-Temalar Üzerinde Uzlaşma Sağlanması: Tema ve alt-temaların oluşturulması aşamasından sonra, temaların oluşturulduğu veri bölümlerinin, farklı araştırmacılar tarafından birbirlerinden bağımsız olarak analiz edilmesi (Thomas, 2003) ve aynı veri bölümünden farklı anlamlar çıkarılması durumunda tartışıp uzlaşılması işlemleri yer alır (Kvale, 1996). Bu amaçla, araştırmacı ve birinci alan uzmanı, bu kez birlikte çalışarak, birbirlerinden bağımsız olarak oluşturdukları tema ve alt-temaları karşılaştırmışlardır. Görüş birliğine varılan yerler aynen bırakılırken, görüş ayrılığı olan yerlerde veriler, araştırmacı ve birinci alan uzmanı tarafından birlikte okunmuş ve üzerinde tartışılarak uzlaşma sağlandıktan sonra yeniden düzenlenmiştir. Bu aşamada, ikinci alan uzmanı olarak danışman, yapılan çalışmaları kontrol etmiş, bazı temaların ve alt-temaların sıralamasında değişiklikler yapmış, bazı temaları birleştirmiş, bazılarının ise isimleri değiştirerek tema sayısını azaltmıştır.

2.4.2.5. Tema ve Alt-Temaların Yazılması: Bulguların yazılması aşamasında, araştırmacı elde edilen tema ve alt-temaları birbiriyle ilişkili ve anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde düzenleyerek yazılı hale getirmiştir. Yazım sırasında, verilerin açık ve anlaşılır bir dil kullanılarak ve araştırmacının kişisel görüş ve yorumlarına yer vermeden sunulmasına özen gösterilmiştir.

2.4.2.6. Tema ve Alt-Temaların Okunarak Gerekli Düzeltmelerin Yapılması: Tema ve alt-temaların yazılması süreci tamamlandıktan sonra, yapılan çalışmaların kontrol edilmesi amacıyla, ikinci alan uzmanı olarak danışman, tüm bulguları okumuş, bazı temaları birleştirmiş, bazılarının ise isimlerini ve sıralamasını değiştirmiştir. Bu çalışmanın sonunda, elde edilen temalar 10 ana başlık altında gruplanmış ve araştırmacı tema ve alt-temaların yazımına son şeklini vermiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin araştırma soruları çerçevesinde verdikleri bilgilerden elde edilen ve araştırmanın bulgularını oluşturan 30 tema ve her bir temanın alt-temaları yer almaktadır. Temalar 10 ana başlık altında gruplanmıştır. Araştırmanın bulgularını oluşturan 30 tema şu şekilde sıralanabilir:

TEMALAR

A. SINIF ÖĞRETMENLERİ

3.1. Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenleriyle yaptığı çalışmalar

3.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

B. OKUL YÖNETİMLERİ

3.3. Kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde okul yönetimi ile sorun yaşamayan rehber öğretmenler

3.4. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili okul yönetiminden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

C. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER

3.5. Rehber öğretmenin özel gereksinimli öğrencilere yönelik yaptığı çalışmalar

3.6. Özel gereksinimli öğrencilerle doğrudan çalışma yapmayan rehber öğretmenler

3.7. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilerden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

3.8. Okula kayıtlı olup sonradan kaynaştırma kararı çıkartılan öğrenciler

D. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.9. Rehber öğretmenin özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle yaptığı çalışmalar

3.10. Özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle bire-bir çalışma yapmayan rehber öğretmenler

3.11. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

E. SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLER

3.12. Rehber öğretmenlerin normal gelişim gösteren öğrencilerle yaptığı çalışmalar

3.13. Normal gelişim gösteren öğrencilerle doğrudan çalışma yapmayan rehber öğretmenler

3.14. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışma yapmamasının nedenlerine ilişkin görüşleri

3.15. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerle yapılabilecek çalışmalara yönelik önerileri

F. SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.16. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle yaptığı çalışmalar

3.17. Sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle çalışma yapmayan rehber öğretmenler

3.18. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle çalışma yapılmamasının nedenlerine ilişkin görüşleri

3.19. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

G. KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLER

3.20. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili yaptığı çalışmalar

3.21. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili çalışma yapmayan rehber öğretmenler

3.22. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin kaynaştırma kararının olmaması nedeniyle yaşadıklarını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

H. KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.23. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle ilgili yaptığı çalışmalar

3.24. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

I. REHBER ÖĞRETMENLER

3.25. Rehber öğretmen olarak çok fazla sıkıntı yaşamayanlar

3.26. Kaynaştırma ile ilgili yeterli çalışma yapılmadığını düşünen rehber öğretmenler

3.27. Rehber öğretmenlerin zorlandıkları çalışmalar

3.28. Rehber öğretmenlerin zorlandıklarında başvurdukları çözüm yolları

3.29. Rehber öğretmenlerin kaynaştırmaya bakış açısı

J. KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ BAŞARISI İÇİN REHBER ÖĞRETMENLERİN ÖNERİLERİ

3.30. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarının başarısının artmasına yönelik önerileri

A. SINIF ÖĞRETMENLERİ

3.1. Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenleriyle yaptığı çalışmalar

- 3.1.1. BEP'lerin hazırlanması ve uygulanması
  - 3.1.1.1. BEP hazırlamada öğretmenlere bilgi verme ve yardım etme (6)
  - 3.1.1.2. BEP'i uygulamada öğretmenlere rehberlik yapma (3)
- 3.1.2. Öğretmenlere bilgilendirme eğitimi yapma (6)
  - 3.1.2.1. Bilgilendirme eğitiminin içeriği

3.1.2.1.1. Öğrenci özellikleri hakkında öğretmene bilgi verme (6)

3.1.2.1.2. Yapılacak çalışmalar hakkında öğretmene bilgi verme (4)

3.1.2.1.3. Davranış değiştirme konusunda öğretmene bilgi verme (2)

3.1.2.1.4. Sınavlar ve not verme konusunda öğretmene bilgi verme (2)

3.1.2.1.5. Öğrenci gelişimini takip etme (2)

3.1.2.1.6. Yönetmelik hakkında öğretmene bilgi verme (1)

3.1.2.1.7. Sosyal kabulle ilgili öğretmene bilgi verme (1)

3.1.3. Kaynak sunma ve paylaşma (3)

3.1.4. Sınıf öğretmenleriyle işbirliği içinde çalışma (3)

3.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

3.2.1.Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.2.1.1. Sınıf öğretmenlerinin öğrenciyi kabullenmemesi (8)

3.2.1.2. Sınıf öğretmeninin yeterli olamayacağını düşündüğü için öğrenciyi sınıfında istememesi (6)

3.2.1.3. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmemesi (6)

3.2.1.4. Sınıf öğretmenlerinin bilgi, deneyim ve eğitim eksikliğine sahip olması (6)

3.2.1.5. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler için BEP hazırlamak istememesi ve müfredat doğrultusunda öğretim sunması (4)

3.2.1.6. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle çalışmakta zorlanması ve bu öğrencilere toleranslı davranılmaması (3)

3.2.1.7.Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma raporuyla yükünün hafifleyeceğini düşünmesi (2)

3.2.1.8. Sınıf öğretmeninin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyi RAM'a yönlendirmede ısrarcı olması (2)

3.2.1.9. Sınıf öğretmenleri rehber öğretmene bildirmediği için öğrencinin fark edilmeden 2. kademeye kadar gelmesi (2)

3.2.1.10. İkinci kademede farklı ve çok sayıda öğretmenin derslere girmesi nedeniyle öğretmenlerin öğrencileri sahiplenmemesi (1)

3.2.1.11. Yönetmeliklerin öğretmenler tarafından takip edilmemesi (1)

3.2.2. Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine yaptığı öneriler

3.2.2.1.Rehber öğretmenin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili sınıf öğretmenlerine yaptığı öneriler

3.2.2.1.1. Kaynaştırma kararı olan özel gereksinimli öğrenciyle ek çalışmalar yapma (2)

3.2.2.1.2. Özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için çocuklarla ve ailelerle toplantı yapma (1)

3.2.2.1.3. Akranları kullanma (1)

3.2.2.1.4. Sınıf öğretmeninin öğrencileri iyi gözlemesi (1)

3.2.2.1.5. Öğretmenlerin öğrenci bilgilerini güncellemesi (1)

3.2.2.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili sınıf öğretmenlerine yaptığı öneriler

3.2.2.2.1. BEP hazırlama (2)

3.2.2.2.2. Öğrencilerin sosyalleşmeleri için çalışmalar yapma (2)

3.2.2.2.3. Öğrenciye ilişkin beklentisini düşürme (1)

3.2.2.2.4. Arkadaşlarının farklılığı ile ilgili sınıfı bilgilendirme (1)

3.2.2.2.5. Öğrencilerin takiplerini yapma ve RAM'a yönlendirme (1)

3.2.2.2.6. Ailelere eğitim verme (1)

B. OKUL YÖNETİMİ

3.3. Kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde okul yönetimi ile sorun yaşamayan rehber öğretmenler (4)

3.4. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili okul yönetiminden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

3.4.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında okul yönetiminden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.4.1.1. Okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmemesi (7)

3.4.1.2. Okul yönetiminin özel gereksinimli öğrenciyi okula almak istememesi (1)

3.4.1.3. Okul yönetiminin PDR servisine karşı olumsuz tutumlara sahip olması (1)

3.4.2. Rehber öğretmenlerin okul yönetiminin daha etkin çalışmasıyla ilgili yaptığı öneriler

3.4.2.1. Yönetimin sınıf öğretmenlerini denetlemesi (5)

3.4.2.2. Okul yönetiminin tüm personel için bilgilendirme çalışmalarına yer vermesi (3)

3.4.2.3. Okul yönetiminin kaynaştırmayla ilgili tüm çalışmalara dahil olması (3)

C. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER

3.5. Rehber öğretmenin özel gereksinimli öğrencilere yönelik yaptığı çalışmalar

3.5.1. Görüşme yapma (4)

3.5.2. Öğrenciyi takip etme (4)

3.5.3. Öğrenciyi RAM'a yönlendirme (3)

3.5.4. Öğrenciyi destek eğitime yönlendirme ve öğrencinin devam ettiği kurumla işbirliği içinde çalışma (3)

3.5.5. Kaba değerlendirme formlarını doldurarak öğrenci performansını belirleme (2)

3.5.6. Sınıfta gözlem yapma (2)

3.5.7. Öğrenci bilgilerini güncelleme (1)

3.5.8. RAM'dan kaynaştırma raporlarını temin etme (1)

3.5.9. Özel gereksinimli öğrenciyle bireysel çalışma (1)

3.5.10. Akran desteği sağlamaya çalışma (1)

3.5.11. Öğrenciye duygusal destek sağlama (1)

3.5.12. Özel gereksinimli öğrenciyi sınıfa yerleştirme (1)

3.5.13. Öğrenciye ölçek uygulama (1)

3.6. Özel gereksinimli öğrencilerle doğrudan çalışma yapmayan rehber öğretmenler (1)

3.7. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilerden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

3.7.1. Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.7.1.1. Yoğun davranış sorunları (4)

3.7.1.2. Özel gereksinimli öğrencinin normal gelişim gösteren öğrenciler tarafından kabul edilmemesi (2)

3.7.1.3. Okula devam problemi (1)

3.7.1.4. Öğrencinin not kaygısı nedeniyle öğretmenlerini rahatsız etmesi (1)

3.7.1.5. İkinci kademede öğrencilerin daha çok zorlanması (1)

3.7.2. Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yapılabilecek çalışmalara yönelik önerileri

3.7.2.1. Öğrencilere etüt saatleri konması (1)

3.7.2.2. Öğrenciye başarı duygusu tattırma (1)

3.7.2.3. Öğrencilerin sosyal kabulü ile ilgili çalışma (1)

3.7.2.4. Tüm eğitim çalışanlarının bilgilendirilmesi (1)

3.8. Okula kayıtlı olup sonradan kaynaştırma kararı çıkartılan öğrenciler

3.8.1. Öğrencinin okulda fark edilmesi (8)

3.8.2. Ailenin okulun haberi olmadan kaynaştırma raporu alması (1)

D. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.9. Rehber öğretmenin özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle yaptığı çalışmalar

3.9.1. Özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle görüşme yapılması (6)

3.9.1.1. Aile görüşmelerinin içeriği

3.9.1.1.1. Destek eğitim konusunda ailelere bilgi verme (5)

3.9.1.1.2. Yıl boyunca yapılacak çalışmalar hakkında ailelere bilgi verme (4)

3.9.1.1.3. Tanı ve tanılama süreci hakkında ailelere bilgi verme (4)

3.9.1.1.4. Kabul süreciyle ilgili ailelere bilgi verme (3)

3.9.1.1.5. Çocuklarının gelişimi hakkında ailelere bilgi verme (2)

3.9.1.1.6. Kişisel bakım becerileri konusunda ailelere bilgi verme (1)

3.9.1.1.7. Kaynaştırma süreci ve yasal haklar konusunda ailelere bilgi verme (1)

3.9.1.1.8. Mesleğe yöneltmeyle ilgili bilgi verme (1)

3.9.1.1.9. Okula devam konusunda aileyle konuşma (1)

3.10. Özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle bire-bir çalışma yapmayan rehber öğretmenler (2)

3.11. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

3.11.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.11.1.1. Çocuğunun durumunu kabul etmeme (9)

3.11.1.2. Ailelerin eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle çalışmaların istenilen düzeyde yürümemesi (3)

3.11.1.3. Ailelerin yapılan önerileri uygulamaması (2)

3.11.1.4. Ailelerin çağırıldıklarında okula gelmemesi (2)

3.11.1.5. Ailelerin çocuklarına ilişkin beklentilerinin yüksek olması (1)

3.11.1.6. Özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin kaynaştırmaya bakış açısı (1)

3.11.2. Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalara yönelik önerileri

3.11.2.1. Okul, öğretmen ve ailenin işbirliği içinde çalışması (6)

3.11.2.2. Ailelere alan uzmanları tarafından eğitim verilmesi (3)

3.11.2.3. Ailelerle görüşmeler yaparak bilgi verme (3)

3.11.2.4. Ailelerin bir araya gelerek deneyimlerini paylaşması (2)

3.11.2.5. Ailelerin sivil toplum örgütleri aracılığıyla bir araya gelmesi (1)

3.11.2.6. Kaynaştırma için başarılı okulların seçilmesi (1)

E. SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLER

3.12. Rehber öğretmenlerin normal gelişim gösteren öğrencilerle yaptığı çalışmalar

3.12.1 Özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışmalar yapma (8)

3.12.2. Normal gelişim gösteren öğrencilere özel gereksinimli öğrenci hakkında bilgi verme (3)

3.12.3. Normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciyle iletişimini kontrol etme (1)

3.13. Normal gelişim gösteren öğrencilerle doğrudan çalışma yapmayan rehber öğretmenler (3)

3.14. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışma yapmamasının nedenlerine ilişin görüşleri

3.14.1. Öğrencinin okula kayıtlı olup kaynaştırma kararının sonradan gelmesi nedeniyle çalışma yapılmaması (2)

3.14.2. Öğrencilerin yaşayarak öğrenmeleri gerektiğinin düşünülmesi nedeniyle çalışma yapılmaması (1)

3.14.3. Özel gereksinimli öğrencinin kendisine farklı davranılmasından rahatsız olması nedeniyle çalışma yapılmaması (1)

3.15. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerle yapılabilecek çalışmalara yönelik önerileri

3.15.1. Özel gereksinimli öğrenciler hakkında bilgi verme (2)

3.15.2. Özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilere kaynak kitap sunma (1)

F. SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.16. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle yaptığı çalışmalar

3.16.1. Ailelere toplantılar yoluyla bilgi verilmesi (2)

3.16.2. Ailelere kaynaştırmanın yasal hak olduğunun vurgulanması (2)

3.16.3. Ailelerle özel görüşme yapılması (1)

3.16.4. Sorunun çözümü için tarafları karşılıklı görüştürme (1)

3.17. Sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle çalışma yapmayan rehber öğretmenler (6)

3.18. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle çalışma yapılmamasının nedenlerine ilişkin görüşleri

3.18.1. Özel gereksinimli öğrencilerin sınıfa kabulünde sorun yaşanmaması (3)

3.18.2. Özel gereksinimli öğrencilerin davranış sorunu göstermemesi (2)

3.18.3. Ailelerden şikayet gelmemesi (1)

3.19. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

3.19.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.19.1.1. Ailelerin davranış sorunları olan öğrenciyi sınıfta istememesi (4)

3.19.1.2. Ailelerin çocuklarının dersleri aksadığı için özel gereksinimli öğrenciyi sınıfta istememesi (2)

3.19.1.3. Ailelerin yuvadan gelen çocukları sınıfta istememesi (1)

3.19.2. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalarla ilgili önerileri

3.19.2.1. Normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin özel gereksinimli öğrenciye yönelik tutumlarını değiştirmek için çalışmalar yapılması (4)

G. KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLER

3.20. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili yaptığı çalışmalar

3.20.1. Öğretmenlere kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili bilgi verme (4)

3.20.2. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri takip etme ve sonra RAM'a yönlendirme (4)

3.20.3. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyle bireysel çalışma (1)

3.20.4. Aileye yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verme (1)

3.20.5. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri destek eğitime yönlendirme (1)

3.20.6. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin duygusal gelişimini takip etme (1)

3.20.7. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyle ilgili sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilere bilgi verme (1)

3.20.8. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyi başarılı olabileceği alanlara yönlendirme (1)

3.21. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili çalışma yapmayan rehber öğretmenler (1)

3.22. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin kaynaştırma kararının olmaması nedeniyle yaşadıklarını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.22.1. Sınıf geçme ile ilgili zorluklar (4)

3.22.2. Raporu olmayan öğrencilerin destek eğitim alamaması (3)

3.22.3. Öğrencinin başarısızlık duygusu yaşaması nedeniyle olumsuz duygulara sahip olması (3)

3.22.4. Öğrencinin sınıfta yalnız kalması ve kabul edilmemesi (2)

H. KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.23. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle ilgili yaptığı çalışmalar

3.23.1. Aileyi RAM'a yönlendirme (2)

3.23.2. Ailelere yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verme (2)

3.23.3. Çocuğun tanısı hakkında aileyi bilgilendirme (1)

3.23.4. Aileyi başka bir okula yönlendirme (1)

3.24. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri

3.24.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.24.1.1. Ailenin çocuğunun durumunu kabullenmemesi (6)

3.24.1.2. Çocuğu için kaynaştırma kararı çıkmasını istememesi (3)

3.24.1.3. Ailenin tükenmişlik hissetmesi (3)

3.24.1.4. Ailelerin kaynaştırmanın anlamını bilmemeleri (1)

3.24.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle ilgili yaptığı öneriler

3.24.2.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili ailelerin yapacağı çalışmalara ilişkin önerileri (2)

3.24.2.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalara önerileri (1)

I. REHBER ÖĞRETMENLER

3.25. Rehber öğretmen olarak çok fazla sıkıntı yaşamayanlar (3)

3.26. Kaynaştırma ile ilgili yeterli çalışma yapılmadığını düşünen rehber öğretmenler (3)

3.27. Rehber öğretmenlerin zorlandıkları çalışmalar

3.27.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırmayla ilgili okulda yürütülen çalışmalarda yardıma gereksinim duyması (6)

3.27.2. BEP hazırlamada zorlanma (4)

3.27.3. Aileyle işbirliği içinde çalışmada zorlanma (3)

3.27.4. Yapılacak çalışmalara ilişkin sınıf öğretmenleriyle ilgili sorun yaşanması (3)

3.27.5. Özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulünde zorlanma (2)

3.27.6. Rehber öğretmenin yaptırım gücünün ve yetkisinin olmaması (2)

3.27.7. RAM'ın diğer birimlerle işbirliği içinde çalışmaması (2)

3.27.8. Diğer görevlerle birlikte BEP'leri takip etmede zorlanma (1)

3.27.9. Uygulamalara ilişkin sınıflara girip sürekli gözlem yapamama (1)

3.27.10. RAM'dan raporların çok geç gelmesi (1)

3.27.11. Rehber öğretmenin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencinin başarısızlığının nedenlerini aileye açıklamakta zorlanması (1)

3.28. Rehber öğretmenlerin zorlandıklarında başvurdukları çözüm yolları

3.28.1. Zorlandığında alan uzmanlarından yardım alması (2)

3.28.2. Alanda çalışanları takip etmesi ve onların çalışmalarını taklit etmesi (1)

3.28.3. Teknolojiyi kullanmanın işleri kolaylaştırması (1)

3.29. Rehber öğretmenlerin kaynaştırmaya bakış açısı (3)

J. KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ BAŞARISI İÇİN REHBER ÖĞRETMENLERİN ÖNERİLERİ

3.30. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarının başarısının artmasına yönelik önerileri

3.30.1. Rehber öğretmenlerin meslektaşlarına yaptığı öneriler

3.30.1.1. Rehber öğretmenlerin alan uzmanlarına danışmasının sağlanması (3)

3.30.1.2. Rehber öğretmenlerin meslektaşlarına danışmasının sağlanması (2)

3.30.1.3. Rehber öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerle bilgilendirilmesi (2)

3.30.1.4. Rehber öğretmenlerin farklı kaynaklardan bilgi edinmesi (1)

3.30.2. Rehber öğretmenlerin yasal düzenlemeler ve destek hizmetlerin düzenlenmesine ilişkin önerileri

3.30.2.1. Alanda çalışan insan sayısının artması (3)

3.30.2.2. Üniversiteden ya da MEB'den uzmanların çalışmaları denetlemesi (2)

3.30.2.3. Öğrencinin uzmanlar tarafından düzenli olarak izlenmesi (2)

3.30.2.4. Destek eğitimle ilgili yasaların düzenlenmesi (2)

3.30.2.5. Özel eğitim bölümü öğrencilerinin sınıf öğretmenine destek sağlaması (2)

3.30.2.6. Rehber öğretmenlere denetleme yetkisi verilmesi (1)

3.30.2.7. RAM'ın öğretmenlere eğitim vermesi (1)

3.30.2.8. Herkesin kendi semtindeki okula gitmesi (1)

3.30.3. Rehber öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerin düzenlenmesine ilişkin önerileri

3.30.3.1. Sınıf öğretmenlerinin bilgilendirilmesi (4)

3.30.3.2. Okul yönetiminin bilgilendirilmesi (2)

3.30.3.3. Hizmet-içi eğitimlerin alan uzmanları tarafından verilmesi (2)

3.30.3.4. Hizmet-içi eğitimlerin seminer zamanında verilmesi (2)

3.30.3.5. Hizmet-içi eğitimlerin motive edici şekilde yapılması (1)

3.30.4. Rehber öğretmenlerin öğretimsel koşulların düzenlenmesine ilişkin önerileri

3.30.4.1. Müfredatın hafifletilmesi (5)

3.30.4.2. Özel eğitime gönüllü öğretmenlerin alanda çalışmasının sağlanması (3)

3.30.4.3. Sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması (3)

3.30.4.4. Kaynaştırmanın temel koşullarının (kaynak oda ve özel eğitim öğretmeni) sağlanması (3)

3.30.4.5. Değerlendirmenin farklılaştırılması (2)

3.30.4.6. Kaynak kitaplar hazırlanması (1)

3.30.4.7. Sınıf öğretmenliği adaylarının üniversite eğitimlerinde özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgi edinmesi (1)

A. SINIF ÖĞRETMENLERİ

3.1. REHBER ÖĞRETMENLERİN SINIF ÖĞRETMENLERİYLE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

3.1.1. BEP'lerin hazırlanması ve uygulanması

3.1.1.1. BEP'ler hazırlanırken öğretmenlere bilgi verme ve yardım etme

Rehber öğretmenlerden altısı (Gamze, Gözde, İlkay, Kerem, Meryem, Onur) BEP hazırlanırken, öğretmenlere bilgi verdiğini ve yardım ettiğini söylemiştir. Gamze öğretmen BEP'ler hazırlanırken, öğretmenler için "konu başlıklarını çıkarttığını" ve öğretmenlere BEP hazırlama ile ilgili "öğrencinin seviyesini tespit ederek işe başlama, yıl boyunca öğrenci ile ilgili gerçekleştirilecek hedefleri ders bazında yazma" gibi konularda bilgiler verdiğini ifade etmiştir. Gamze öğretmen ayrıca, RAM'larda "şiddet eylem planları, rehberlik planları, başarının arttırılması" ile ilgili çalışmalar konusunda her şeyin bir "formatının" oluşturulduğunu; benzer şekilde, "BEP'lerin hazırlanması" ile ilgili bir "format" oluşturulması ve bir "standardın" olması gerektiğini dile getirmiştir. Gözde öğretmen önce öğrencilerin "performans ölçümlerini" yaptıklarını, daha sonra ise, öğretmenlerle birlikte "BEP'leri oluşturduklarını" söylemiştir. Onur öğretmen ise, BEP'leri hazırlama konusunda "sınıf ve branş" öğretmenlerine "destek" verdiğini belirtmiştir. Meryem öğretmen de BEP'ler hazırlanırken, yetersizlik gösteren öğrencilerin müfredat konularından "soyutlanmaması" ve konuların "beş-altı maddeyi geçmeyecek şekilde sınırlandırılması" gerektiği konusunda öğretmenlere "bilgi verdiğini" ifade etmiştir.

3.1.1.2. BEP'i uygulamada öğretmenlere rehberlik yapma

Rehber öğretmenlerden üçü (Gözde, Meryem, Onur) BEP'i uygulamada öğretmenlere rehberlik yaptığını söylemiştir. Meryem öğretmen BEP'leri uygularken, öğretmene sınıfa girdiğinde özel gereksinimli öğrenciyi önce "5 dakika görevlendirmesini", bir "önceki ders anlatılanları alıp almadığını" kontrol etmesini ve o gün "işleyeceği derste neler anlatacağını" belirlemesini ve "sürekli o öğrenciye karşı hazırlıklı gelmesini" önererek rehberlik yaptığını belirtmiştir. Onur öğretmen de BEP'leri "kendisinin" hazırladığını; ancak, öğretmenlere "yıl boyunca öğrencilerinin sosyal gelişimlerini takip etmeleri," özel gereksinimli öğrencilerin "istenilen davranışları kazanıp kazanmadıklarını" belirlemek için "artı-eksi" şeklinde "işaretleme yapmaları" konusunda "gerekli bilgileri" verdiğini belirtmiştir. Gözde öğretmen ise, "4. ve 5. sınıfa devam eden kaynaştırma öğrencileri" için "branş" öğretmenlerinin girdiği bazı derslerden öğrencileri "muaf" tutarak, BEP'in sınıf öğretmeninin "boş kaldığı saatlerde uygulanması" şeklinde bir uygulamayla öğretmenlere BEP'lerin uygulanması konusunda rehberlik yapmaya çalıştığını dile getirmiştir.

3.1.2. Öğretmenlere bilgilendirme eğitimi yapma

Rehber öğretmenlerden altısı (Fatma, Gamze, Gözde, İlkay, Kerem, Meryem) öğretmenlere bilgilendirme eğitimi yaptığını söylemiştir. Gözde öğretmen kaynaştırmayla ilgili bu yıl "daha planlı" çalıştıklarını, öncelikle "sene başında" sınıfında "kaynaştırma kararı olan öğrencisi bulunan öğretmenlere" özel sınıf öğretmeni ile birlikte, "bilgilendirme eğitimi" yaptıklarını belirtmiştir. Gamze öğretmen sınıfında kaynaştırma kararı olan öğrencisi bulunan öğretmenlerle "sene başında, dönem sonunda ya da ikinci dönem başında ve senenin sonunda değerlendirme amaçlı toplantılar" yaptıklarını dile getirmiştir. Kerem öğretmen de, "her senenin başında sınıf ve branş öğretmenleri" ile birlikte "kaynaştırma kararı olan öğrencilerin özellikleri ile ilgili bi toplantı yaptıklarını" ifade etmiştir. İlkay öğretmen ise, "çok sistemli bir eğitim olmasa" da "kaynaştırma nedir, napılabilir" konularında öğretmenleri "bilgilendirdiklerini" söylemiştir.

3.1.2.1. Bilgilendirme eğitiminin içeriği

3.1.2.1.1. Öğrenci özellikleri hakkında öğretmene bilgi verme: Rehber öğretmenlerden altısı (Ceren, Gamze, Gözde, İlkay, Kerem, Meryem) öğrenci özellikleri hakkında öğretmene bilgi verdiğini söylemiştir. Gözde öğretmen sınıf öğretmenleri ile özel gereksinimli "öğrencinin özellikleri" hakkında "konuştuğunu", öğretmenlere "zihin engellilerin özellikleri, ne tür zorluklar yaşadıkları, duygusal ve davranış özelliklerinden" söz ettiğini ifade etmiştir. Gözde öğretmen ayrıca, özel gereksinimli öğrencilerin sınıf arkadaşlarına da "daha geç anlayabilir, daha yavaş okuyabilir, daha yavaş yazabilir" şeklinde "öğrencinin özellikleri" hakkında "bilgi verdiğini" sözlerine eklemiştir. Gamze öğretmen "şube öğretmenler kurul toplantısında" kaynaştırma kararı olan "öğrencilerin durumunu görüştüklerini," okula "yeni gelen öğretmenlere" de "hangi öğrencilerin kaynaştırma kararı olduğu ve durumları" hakkında "bilgi verdiğini" belirtmiştir. Kerem öğretmen de RAM'dan "rapor geldiğinde," öğretmenle "konuştuğunu" ve özel gereksinimli öğrencinin "özürlülük oranı" hakkında "öğretmeni aydınlattığını" dile getirmiştir.

3.1.2.1.2. Yapılacak çalışmalar hakkında öğretmene bilgi verme: Rehber öğretmenlerden dördü (Derya, Fatma, Gözde, Meryem) yapılacak çalışmalar hakkında öğretmene bilgi verdiğini söylemiştir. Derya öğretmen öğretmene "yaklaşımlar konusunda yönlendirmelerde bulunduğunu," daha sonra da "bire-bir" özel gereksinimli öğrencilerle "neler yapabilecekleri, nelere dikkat edecekleri" hakkında konuştuklarını ifade etmiştir. Gözde öğretmen genellikle, öğretmene "neler yapabileceği konusunda tavsiyelerde" bulunduğunu belirtmiştir. Gözde öğretmen öğretmenin "ne yapacağı kaygısı" ile kendisine "danışmaya geldiğini," öğretmenle "neler yapılabileceği, ne gibi güçlüklerle karşılaşılabileceği" hakkında "konuştuklarını" ve öğretmenin sorularına "açıklık getirmeye, netleştirmeye, çözüm önerileri" üretmeye çalıştığını dile getirmiştir. Fatma öğretmen de "iki yıldır ilköğretimde çalıştığı" için kaynaştırma uygulamalarının kendisinin de "öğrenmesi gereken bir süreç" olduğunu belirtmiştir. Fatma öğretmen ayrıca, kaynaştırma kararı olan öğrencilerin diğer çocuklarla "aynı şekilde değerlendirilmemesi" ve "konu anlatımlarında" daha "yüzeysel hedefler" konması şeklinde öğretmenlere "pratik" olarak "bilgiler verdiğini" sözlerine eklemiştir. Meryem öğretmen ise, "öğretmenlerle" öğrencinin "sınıfa kabulü" ile ilgili "çalışmalar" yaptığını belirtmiştir. Meryem öğretmen yaptığı çalışmaları "diğer öğrencilere özel gereksinimli öğrenciye destek olmaları gerektiğini

anlatma, rencide edici şekilde öğrenciyi sınıfın arka tarafına oturtmama, öğrencinin sürekli yerini değiştirerek herkesle samimi olmasını sağlama" olarak sıralamış ve bu konuda "sınıf öğretmenini bilgilendirdiğini" ifade etmiştir.

3.1.2.1.3. Davranış değiştirme konusunda öğretmene bilgi verme: Rehber öğretmenlerden ikisi (Gözde, Meryem) davranış değiştirme konusunda öğretmene bilgi verdiğini söylemiştir. Meryem öğretmen "davranış değiştirme, olumlu davranış kazandırma, pekiştireçleri kullanma, sınıf ortamına uyum sağlama" konularında öğretmenlere "bilgi" vererek onlara "yardımcı ve destek" olmaya çalıştığını ifade etmiştir. Gözde öğretmen ise, öğretmenlere, sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrencilere özel gereksinimli öğrenciye "nasıl davranmalıyız, nasıl destek olabiliriz" gibi "empati kurmalarını" sağlayacak ve "farklılıkları anlayıp" özel gereksinimli öğrenci için diğer öğrencilerin "neler yapabileceklerini düşünmesini sağlamaya" yönelik "bilgilendirmeler yapmasını" özellikle "anlattığını" ve "tavsiye ettiğini" belirtmiştir.

3.1.2.1.4. Sınavlar ve not verme konusunda öğretmene bilgi verme: Rehber öğretmenlerden ikisi (Gamze, İlkay) sınavlar ve not verme konusunda öğretmenlere bilgi verdiğini söylemiştir. Gamze öğretmen "toplantılarda" öğretmenlere "ölçme-değerlendirme" ile ilgili "bilgi verdiğini", kaynaştırma kararı olan öğrencilerin "değerlendirmesinin diğer öğrenciler gibi olmayacağını", öğretmenlere öğrencilerin "seviyesine uygun" ve "öğrenciye özgü sorular" hazırlamaları gerektiğini söylediğini; bazı öğretmenlerin bunu "uyguladığını," bazılarının ise "uygulamadığını" belirtmiştir. Gamze öğretmen "ikinci kademe öğretmenlerinin" "okuma-yazma bilmeyen öğrenciler" için "ayrı soru hazırlamadıklarını," sınav sorularının "aynısını" sınav kağıdına bakarak yazmalarını istediğini ve ona göre bir "değerlendirme" yaptıklarını da dile getirmiştir. İlkay öğretmen ise, öğretmenlerin öğrenciyi değerlendirirken, özel gereksinimli öğrenciye diğer öğrencilere "sorduğu soruların aynısını" sorup "daha fazla puan" verdiğini, özel gereksinimli öğrencinin fazla puana "itiraz ettiğini", "farklı soru" sorulduğunda da hem özel gereksinimli öğrencinin, hem de diğer öğrencilerin "itiraz ettiğini;" bu yüzden, "hangisinin doğru" olduğuna "kanaat getiremediğini" ifade etmiştir.

3.1.2.1.5. Öğrenci gelişimini takip etme: Rehber öğretmenlerden ikisi (Gamze, Kerem) öğrenci gelişimini takip etme konusunda öğretmenlere bilgi verdiğini

söylemiştir. Gamze öğretmen öğrencilerin "gelişimini takip etme" açısından "sene boyunca tutulması gereken" bazı "formlar" olduğunu ve öğretmenlerle "sene başında" öğrencilerin "akademik durumlarını takip etmeleri" için "doldurmaları gereken" bu "formları paylaştıkları" bir "planlama toplantısı" yaptıklarını belirtmiştir.

3.1.2.1.6. Yönetmelik hakkında öğretmene bilgi verme: Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) yönetmelik hakkında öğretmene bilgi verdiğini söylemiştir. Gamze öğretmen yaptıkları toplantılarda "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nden" söz ettiğini, yönetmeliğin sınıfta kaynaştırma kararı olan bir öğrenci varsa, bu öğrencilerin "haklarının neler olduğu, sınıf mevcutlarının nasıl olması gerektiği, BEP ve neden hazırlanması gerektiği" gibi "konularla ilgili bölümlerini gözden geçirdiklerini" ifade etmiştir.

3.1.2.1.7. Sosyal kabulle ilgili öğretmene bilgi verme: Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) sosyal kabulle ilgili öğretmene bilgi verdiğini söylemiştir. Gamze öğretmen özel gereksinimli öğrencinin "sosyal becerilerinin gelişmesinin" daha "öncelikli" olduğunu belirterek, bu öğrencilerin "diğer öğrencilerle kaynaşması ve kabul görmesi" konusunda öğretmenlere "bilgi verdiğini" dile getirmiştir.

3.1.3. Kaynak sunma ve paylaşma

Rehber öğretmenlerden üçü (Fatma, Gözde, Kerem) öğretmenlere kaynak sunduğunu ve paylaştığını söylemiştir. Gözde öğretmen öğretmenlere kaynaştırma kararının olduğu "rapordaki bilgilerden daha detaylı" olan "bilgilendirici doküman" verdiğini belirtmiştir. Fatma öğretmen de, öğretmenin "yapması gerekenlerle" ilgili "elinde hangi doküman varsa" onları "paylaştığını" ifade etmiştir.

3.1.4. Sınıf öğretmenleriyle işbirliği içinde çalışma

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Fatma, İlkay) sınıf öğretmenleriyle işbirliği içinde çalıştığını söylemiştir. Derya öğretmen "sınıf öğretmeni ile işbirliği içinde çalışmanın" çok "güzel" olduğunu dile getirmiş; öğretmenler "ne yapalım?" diye sorduklarında, "bilgisi ölçüsünde" onlara "destek verdiğini" sözlerine eklemiştir. Fatma

öğretmen ise, öğrenci "tanılandıktan sonra" öğretmenle "verimli" çalışabilmesi için öğretmenin "gönüllü ve işbirliğine yatkın olmasının" önemli olduğunu belirtmiştir.

3.2. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNDEN KAYNAKLANDIĞINI DÜŞÜNDÜKLERİ SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.2.1. Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.2.1.1. Sınıf öğretmenlerinin öğrenciyi kabullenmemesi

Rehber öğretmenlerden sekizi (Bilge, Ceren, Fatma, Gamze, İlkay, Kerem, Meryem, Onur) sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğreniciyi kabullenmediğini söylemiştir. Bilge öğretmen okullar arası ve sınıflar arası "yarış olması" nedeniyle, öğretmenlerin kaynaştırma kararı olan özel gereksinimli öğrencileri çok "dikkate almadıklarını," sadece "geçer not vererek işi götürmeye" çalıştıklarını ve bu çocukların büyük bir kısmının "itildiğini ve kenarda kaldığını" ifade etmiştir. Bilge öğretmen ayrıca, öğretmenlere verilen "beş günlük" özel eğitim kursuna katılan öğretmen arkadaşlarının "çok iş var bunda, biz bunları ne zaman yapacağız?" dediklerini duyduğunu da sözlerine eklemiştir. Gamze öğretmen de eğer öğrenci "çabuk öğrenemiyorsa," "zeka geriliği" dışındaki "başka problemler" nedeniyle öğrenemiyorsa, öğretmenlerin öğrencinin "RAM'da tanısı konmadan" o öğrenciye "kaynaştırmadır" demek gibi bir "yaklaşımları" olduğunu ve bu "önyargıyı" silmekte çok "zorlandıklarını" dile getirmiştir. Meryem öğretmen ise, sınıf öğretmeninin kaynaştırma kararı olan öğrenci ile çok "problem" yaşadığını, çocuk hakkında "şikâyetlerde" bulunduğunu ve öğrenciyi "kabullenene" kadar "sorun" yaşadıklarını belirtmiştir.

3.2.1.2. Sınıf öğretmeninin yeterli olamayacağını düşündüğü için öğrenciyi sınıfında istememesi

Rehber öğretmenlerden altısı (Bilge, Ceren, Fatma, Gamze, Gözde, İlkay) sınıf öğretmenlerinin öğrenciye yeterli olamayacağını düşündüğü için özel gereksinimli öğrenciyi sınıfında istemediğini söylemiştir. İlkay öğretmen öğretmenlerin birçoğunun

kaynaştırma kararı olan öğrenci için "bir şey yapamazsam, öğrenci bir şey alamadan mezun olursa vicdan azabı duyarım" gibi bir "sıkıntı" yaşadıklarını, bu uygulamanın getireceği "iş yükünden" değil de daha çok bu "duygulardan korktuklarını" belirtmiştir. Bilge öğretmen "bu tür çocukları" neden "özel okullara" almıyorlar da "normal eğitime" dahil ediyorlar şeklinde "eleştiri" getiren öğretmenler olduğunu ve bunun temelinde de "yaptırıma dayalı bilgilendirme eksikliği" olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Bilge öğretmen ayrıca, öğretmenlerin sınıftaki "öğrenci sayısı az" olsa "takip edebileceğini", öğretmenlerin bu koşullarda "40 dakikanın içinde" kaynaştırma kararı olan öğrenciye "zaman ayıramayacağı" şeklinde bir "savunma" yaptıklarını da sözlerine eklemiştir. Fatma öğretmen de öğretmen çalışmaya "istekli ve gönüllü" değilse, kaynaştırma kararı olan öğrenciyi "bir yük olarak görüyorsa," aileye de bunu "yansıttığını" ve öğrencinin ailesi ile de "çatışmalar" yaşamaya başladığını dile getirmiştir. Fatma öğretmen "gönülsüz" bir öğretmenin "alın bu öğrenciyi başka bir yere verin" dediğini de sözlerine eklemiştir. Gamze öğretmen ise, "otistik eğilimi" olan ve hakkında kaynaştırma kararı bulunan bir öğrencinin öğretmeninin, öğrenciye "yetersiz" olma, öğrenciyi "yetiştirememe korkusu ve endişesi" taşıdığını, öğrencinin "farklı bir alanda, farklı bir eğitim alması" gerektiğini düşündüğünü ve öğrenciye "sınıf içerisinde yetemeyebileceğini" belirttiğini ifade etmiştir.

3.2.1.3. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmemesi

Rehber öğretmenlerden altısı (Bilge, Ceren, Fatma, Gamze, İlkay, Kerem) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmediğini söylemiştir. Kerem öğretmen öğretmenin kaynaştırma uygulamalarını kendisinin "görevi olarak görmediğini" dile getirmiştir. Gamze öğretmen öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sanki kendi "özel işlerimizmiş de onlara yaptırıyormuşuz" gibi bir "yaklaşım" içerisinde olduklarını ifade etmiştir. İlkay de öğretmen öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarının "ekstra, kendisi yüzünden yapılan bir külfet" olduğunu düşünüp, kendisine "tepki" geliştirdiklerini, "senin bu öğrencilerin var ya" şeklinde bir "tutumla" kendisine geldiklerini belirtmiştir. Bilge öğretmen ise, okulundaki öğretmenlerin "30 yılın üstündeki" öğretmenler olduğunu, "10 yılın üstünde" çalışan öğretmenlerin artık "rutinleştiğini ve ekstra iş istemediklerini" dile getirmiştir.

3.2.1.4. Sınıf öğretmenlerinin bilgi, deneyim ve eğitim eksikliğine sahip olması

Rehber öğretmenlerden altısı (Bilge, Ceren, Gamze, Gözde, İlkay, Meryem) öğretmenlerin bilgi, deneyim ve eğitim eksikliğine sahip olduğunu söylemiştir. Bilge öğretmen "en büyük sıkıntılarının" öğretmenlerdeki "bilgi yetersizliği" olduğunu, okullarının "çok kalabalık" ve "talep gören" bir okul olduğunu; ancak, öğretmenlerin "kıdemleri" 20-30 yılın üstünde olsa bile, kaynaştırma konusunda "yeterli bilgiye sahip olmadıklarını" ifade etmiştir. Gözde öğretmen kaynaştırma konusunda yaşanan sorunların temelinde "bilgi ve eğitim eksikliği" olduğunu belirtmiştir. Gamze öğretmen okuldaki birçok öğretmen arkadaşının "yeni göreve başladığını," "özel eğitimle" ilgili herhangi bir "seminer almadıkları" için de kaynaştırma uygulamalarına ilişkin "bir şey bilmediklerini" dile getirmiştir. Ceren öğretmen ise, öğretmenlerin "ne yapmaları gerektiğini bilmediklerini" söylediklerini; bu yüzden, "sıkıntı" yaşadıklarını ifade etmiştir.

3.2.1.5. Sınıf öğretmeninin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler için BEP hazırlamak istememesi ve müfredat doğrultusunda öğretim sunması

Rehber öğretmenlerden dördü (Bilge, Gamze, Gözde, İlkay) öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler için BEP hazırlamak istemediğini ve müfredat doğrultusunda öğretim sunduğunu söylemiştir. Gamze öğretmen öğrencinin durumu "netleştikten" sonra "normal kabul edilip BEP hazırlamadan" sınıftaki "diğer çocuklarla beraber aynı müfredatla" eğitim-öğretime devam ettiğini dile getirmiştir. İlkay öğretmen de "kararın olmamasının" öğretmenlere bir şey "yaptırırken sorun yarattığını," öğretmenlerin "kaynaştırma raporu olmayan" bir öğrenciye "BEP hazırlarken" çok da "istekli olmadıklarını" belirtmiştir.

3.2.1.6. Sınıf öğretmeninin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle çalışmakta zorlanması ve bu öğrencilere toleranslı davranılmaması

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Fatma, İlkay) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle çalışmanın kaynaştırma kararı olan öğrencilerle çalışmaktan daha zor olduğunu düşündüğünü ve bu

öğrencilere kaynaştırma kararı olan öğrenciler gibi toleranslı davranmadıklarını söylemiştir. İlkay öğretmen görev yaptığı okulun "yuvadan" öğrenci alan bir okul olduğunu, okullarında yedi tane "kaynaştırma kararı olan öğrenci" olduğunu ama çok sayıda da "sınır zeka olup kaynaştırma kararı olmayan" öğrencileri olduğunu, "asıl sorunları" da "bu tip öğrencilerle yaşadıklarını" dile getirmiştir. İlkay öğretmen ayrıca, bir sınıfta "bir tane kaynaştırma kararı olan öğrenci," aynı zamanda da "dört tane tanılanmamış, sınır zekada olan öğrenci" olduğunu ve sınıf öğretmeninin "çok zorlandığını, yılmış bir durumda olduğunu, yapamıyorum, çok bunalıyorum, hangi birine zaman ayırıcam" diye "sıkıntılar yaşadığını" ve birçok öğretmenin de bu öğrencileri "çok kolay kabullenmek istemediklerini" sözlerine eklemiştir. Derya öğretmen de, bu öğrencilerin "durumunun" kaynaştırma kararı olan öğrencilere göre "daha zor" olduğunu, kaynaştırma kararı olan öğrencilere "ayrı sınav" yapıldığı ve bir "tolerans" sağlandığı halde bu öğrencilere bunun "yapılmadığını", rehber öğretmen olarak bu öğrencilerin "akademik gelişimine katkıda bulunamadığı" ve öğrenci "desteksiz kaldığı" için kendini çok "çaresiz hissettiğini" belirtmiştir. Fatma öğretmen ise, kaynaştırma kararı olan öğrenci sınıfta "normalden farklı davrandığında" öğretmenin "tolerans" tanıdığını, öğrenciyi "hoş gördüğünü," ama "kaynaştırma kararı yoksa" durumu "anlamadığını," çocuğun "kasıtlı yaptığını zannettiğini" dile getirmiştir.

3.2.1.7. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma raporuyla yükünün hafifleyeceğini düşünmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Gamze, İlkay) öğretmenlerin kaynaştırma raporuyla yükünün hafifleyeceğini düşündüğünü söylemiştir. İlkay öğretmen bazı öğretmenlerin öğrencinin "kaynaştırma kararı olduğunda", o zaman benim "müfettişe açıklayacağım bir cevap oldu demektir" diye düşündüğünü, bazı öğretmenlerde ise bu "kaynaştırmadır ben bir şey yapamam" şeklinde bir mantık olduğunu belirtmiştir. Gamze öğretmen ise, aslında kaynaştırma kararı olan öğrencinin öğretmenin "yükünü daha fazla arttıracağını" ama öğretmenlerin bunun "çok da fazla bilincinde" olmadıklarını "düşündüğünü" dile getirmiştir.

3.2.1.8. Öğretmenin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyi RAM'a yönlendirmede ısrarcı olması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Gamze) öğretmenin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyi RAM'a yönlendirmede ısrarcı olduğunu söylemiştir. Gamze öğretmen öğretmeni öğrenciyi "RAM'a göndermenin" tek başına "çözüm olmadığı" konusunda "ikna etmeye" çalıştığını; ancak, öğretmenin bu konuda "çok ısrarcı" olduğunu, ikinci sınıftaki bir öğrenciyi "zihinsel bir sorunu olmadığını bildiği" halde "öğretmen çok ısrar ettiği" için RAM'a gönderdiklerini ve öğrencinin "kaynaştırma düzeyinde" olmadığının "tespit" edildiğini, öğrencinin "kapasitesiyle" ilgili bir "sorun" olmadığı, "çalışma alışkanlığı, sorumluluk bilinci, ailevi problem" gibi "başka nedenlerden" dolayı "öğrenemediği" yönünde bir karar çıktığını belirtmiştir. Bilge öğretmen de RAM'a yönlendirilen ve rapor çıkmayan öğrenciler için öğretmenin kendisine gelip "Hocanım bu çocuk niye kaynaştırma raporu almadı?" şeklinde bir tavır sergilediklerini, öğretmene "bu kararı verecek" kurumun "RAM" olduğunu, oradan da böyle bir "karar çıkmadığını" ama gerekirse, öğrenciyi "tekrar yönlendirebileceklerini" belirttiğini ifade etmiştir.

3.2.1.9. Sınıf öğretmenleri rehber öğretmene bildirmediği için öğrencinin fark edilmeden ikinci kademeye kadar gelmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Gözde) sınıf öğretmenleri rehber öğretmene bildirmediği için öğrencinin fark edilmeden ikinci kademeye kadar geldiğini söylemiştir. Gözde öğretmen "her yıl" öğretmenleri çok "ciddi şekilde bilgilendirmelerine ve yönlendirilecek öğrenci var mı, zeka geriliğinden şüphelendiğiniz öğrenci var mı" diye sorarak "bilgi istemelerine" rağmen, geçen sene bir öğretmenin öğrenciyi "atladığını ve bildirmediğini" ve öğrencinin "fark edilmeden altıncı sınıfa kadar geldiğini" dile getirmiştir. Bilge öğretmen de "öğretmenlerin" bazı öğrencileri rehberlik servisine "bildirmediğini," öğretmenler bildirmediğinde de bunu "tespit etmenin" çok "zor" olduğunu belirtmiştir.

3.2.1.10. İkinci kademede farklı ve çok sayıda öğretmenin derslere girmesi nedeniyle öğretmenlerin öğrencileri sahiplenmemesi

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) ikinci kademede farklı ve çok sayıda öğretmenin derslere girmesi nedeniyle öğretmenlerin öğrencileri sahiplendiğini söylemiştir. İlkay öğretmen "ikinci kademede" bir sınıfa "16 öğretmenin" derse girdiğini, "benim şu öğrencim de şöyle" diyen çok fazla "öğretmen olmadığını" ve bu öğretmenlerden "bir tanesiyle iletişim" kurabilsen de "geriye kalanlarıyla" kuramadığın için "ikinci kademede" bu öğrencilerin "çok ciddi problem oluşturduğunu" ifade etmiştir.

3.2.1.11. Yönetmeliklerin öğretmenler tarafından takip edilmemesi

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) yönetmeliklerin öğretmenler tarafından takip edilmediğini söylemiştir. Gamze öğretmen BEP'lerin öğretmenler tarafından hazırlanmak istememesinin "en büyük" nedeninin "yönetmelik maddelerinin öğretmenler tarafından okunmuyor olması" olduğunu ifade etmiştir. Gamze öğretmen Talim Terbiye Kurulu'nun önerdiği "yıllık ve günlük ünitelendirilmiş planlarında," birçok maddede "BEP'den" söz edildiğini ve bu planlarda "bireysel, kişiye özel, farklılıkları olan öğrenciler" ifadelerinin çok fazla geçtiğini belirtmiştir.

3.2.2. Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine yaptığı öneriler

3.2.2.1.Rehber öğretmenin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili sınıf öğretmenlerine yaptığı öneriler

3.2.2.1.1. Kaynaştırma kararı olan özel gereksinimli öğrenciyle ek çalışmalar yapma: Rehber öğretmenlerden ikisi (Derya, Gamze) kaynaştırma kararı olan öğrenciyle ek çalışmalar yapması konusunda sınıf öğretmenine önerilerde bulunduğunu söylemiştir. Gamze öğretmen sınıf öğretmeninin "daha etkili olması", öğrenciye "göz kulak olması" ve öğrenciyi "kendi haline bırakmaması" gerektiğini dile getirmiştir. Derya öğretmen sınıf öğretmenlerine öğrenci ile "bire-bir çalışmasını" ve özel gereksinimli öğrenci ile bol bol "tekrara dayanan çalışmalar" yapmasını önerdiğini söylemiştir. Derya öğretmen bu öneriler doğrultusunda, sınıf öğretmenlerinin bazı öğrenciler için "anasınıfı kitaplarına" döndüklerini ve bazı "temel kavramları oturtmaya çalıştıklarını," örneğin, "aşağı-yukarı,

sağ-sol gibi kavramları oyunlarla oturtmaya çalıştığını;" ayrıca, okulundaki birinci sınıf öğretmeninin "boş kaldığı zamanlarda" özel gereksinimli öğrenci ile "bire-bir çalışma" yapmayı düşündüğünü de sözlerine eklemiştir.

3.2.2.1.2. Özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için çocuklarla ve ailelerle toplantı yapma: Rehber öğretmenlerden biri (Ceren) öğretmenlere özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için çocuklarla ve ailelerle toplantı yapmayı önerdiğini söylemiştir. Ceren öğretmen bu konuda öğretmene "çok fazla iş düştüğünü" söylerken, öğretmenin bu çocukların "sınıfta olması" gerektiğini, "arkadaşları" ile "mutlaka kaynaşması gerektiğini ailelere ve sınıftaki diğer öğrencilere hissettirmesi" gerektiğini; gerekirse, bununla ilgili "toplantılar düzenlemesi" gerektiğine ilişkin öğretmene önerilerde bulunduğunu ifade etmiştir.

3.2.2.1.3. Akranları kullanma: Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) öğretmenlere akranları kullanmayı önerdiğini söylemiştir. Gamze öğretmen sınıfında kaynaştırma kararı olan öğrenci bulunan öğretmenin sınıfı "kendi haline bırakmak" yerine, "öğrencilere ilgi göstermesi" ve onları "örgütlemesi gerektiğini" belirtmiştir.

3.2.2.1.4. Sınıf öğretmeninin öğrencileri iyi gözlemesi: Rehber öğretmenlerden biri (Fatma) sınıf öğretmeninin öğrencileri iyi gözlemesini önermiştir. Fatma öğretmen "sınıf öğretmeninin" öğrenciyi "çok iyi gözlemleyip, tespit edip" ardından "rehberlik servisine yönlendirmesi gerektiğini" ifade etmiştir.

3.2.2.1.5. Öğretmenlerin bilgilerini güncellemesi: Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) öğretmenlerin öğrenci bilgilerini güncellenmesi gerektiğini söylemiştir. Bilge öğretmen okullarındaki öğretmenlerin "yaş ortalamasının yüksek" olması nedeniyle "bilgiye ulaşmada sıkıntıları olduğunu," birçoğunun "bilgilerini güncellemediğini," "eğitim ve yaptırımla" bu sorunun "biraz çözülebileceğini" belirtmiştir.

3.2.2.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili sınıf öğretmenlerine yaptığı öneriler

3.2.2.2.1. BEP hazırlama: Rehber öğretmenlerden ikisi (Ceren, İlkay) öğretmenlere kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler

için BEP hazırlamayı önerdiklerini söylemiştir. İlkay öğretmen "bu tip öğrencilere de BEP uygulanması gerektiğini" düşündüğünü, çünkü onların da "yetersizlikleri" olduğunu ve bu yüzden, onlarla da "kaynaştırma kararı olan öğrencilerle olduğu gibi çalışılması gerektiğini" düşündüğünü dile getirmiştir

3.2.2.2.2. Öğrencilerin sosyalleşmeleri için çalışmalar yapma: Rehber öğretmenlerden ikisi (Gamze, Kerem) öğretmenlere kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin sosyalleşmeleri için çalışmalar yapmalarını önerdiğini söylemiştir. Gamze öğretmen bu öğrencileri "yarışmalara sokarak, törenlerde görev ve sorumluluklar vererek," öğrencilerin "özgüven kazanmasının" sağlanabileceğini ve bu öğrencilerin "sosyalleşmesi ve kendini ifade etmesi" için bu tür etkinliklere katılmalarının "önemli" olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

3.2.2.2.3. Öğrenciye ilişkin beklentisini düşürme: Rehber öğretmenlerden biri (Ceren) öğretmene kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciye ilişkin beklentisini düşürmesini önerdiğini söylemiştir. Ceren öğretmen sınıf öğretmenine kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciden "diğer öğrencilerden beklediği şeyleri beklememesini" ve "beklentisini biraz düşürmesi" gerektiğini söylediğini dile getirmiştir.

3.2.2.2.4. Arkadaşlarının farklılığı ile ilgili sınıfı bilgilendirme: Rehber öğretmenlerden biri (Gözde) arkadaşlarının farklılığı ile ilgili sınıfı bilgilendirmelerini önerdiğini söylemiştir. Gözde öğretmen sınıf öğretmeninin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenci ve "farklılığı" ile ilgili sınıf arkadaşlarını "bilgilendirmesi" gerektiğini, çünkü öğrencinin arkadaşları ile "aynı performansı" gösteremediğinde zaman zaman "olumsuz durumlara" maruz kalabileceğini ve bu konuda öğretmenin çok "dikkatli olması" gerektiğini belirtmiştir.

3.2.2.2.5. Öğrencilerin takiplerini yapma ve RAM'a yönlendirme: Rehber öğretmenlerden biri (Fatma) öğretmenlere öğrencilerin takiplerini yapmayı ve RAM'a yönlendirmeyi önerdiğini söylemiştir. Fatma öğretmen "ilköğretimdeki" öğretmenlerin öğrenciyi "daha yakından tespit ve takip edebileceğini," etmesinin de "gerektiğini" ve öğrenciyi "bir an önce RAM'a yönlendirmesinin önemli olduğunu" ifade etmiştir.

3.2.2.2.6. Ailelere eğitim verme: Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) ailelere eğitim vermeyi önerdiğini söylemiştir. Bilge öğretmen "ailelerin" kaynaştırma konusunda kesinlikle "eğitilmeleri gerektiğini," çünkü "aile" ile ilgili "sıkıntıların" öğrencinin "akademik başarısını olumsuz yönde etkilediğini" dile getirmiştir

B. OKUL YÖNETİMİ

3.3. KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ YÜRÜTÜLMESİNDE OKUL YÖNETİMİ İLE SORUN YAŞAMAYAN REHBER ÖĞRETMENLER

Rehber öğretmenlerden dördü (Derya, Gamze, Kerem, Meryem) kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde okul yönetimi ile sorun yaşamadığını söylemiştir. Meryem öğretmen okul yönetiminin fikirlerine "destek olduğunu," görüşlerine "değer verdiğini" ve birlikte "ortak kararlar" verdiklerini belirtmiştir. Derya öğretmen bir öğrencinin "kaynaştırma kararının olmasıyla" okul yönetimi tarafından "dışlanma" gibi bir durumla "karşılaşmadığını," okulda "kucaklayıcı bir ortam ve yaklaşım" olduğunu ve yönetim açısından bir "zorluk yaşamadığını" ifade etmiştir. Gamze öğretmen de okul yönetiminin PDR servisine "büyük katkısı" olduğunu, yönetimle "birlikte" hareket ettiklerini ve "işbirliğinin" çok "fazla" olduğunu, "yönetimle bir sıkıntısı olmadığını" dile getirmiştir. Gamze öğretmen ayrıca, okul müdürünün kaynaştırma uygulamaları konusunda "çok iyi ve destekçi" olduğunu, "bir dediğini iki etmediğini," rehber öğretmen ve yönetim olarak "çok iyi anlaştıklarını," okulun "ihtiyaçları doğrultusunda gerekenleri yaptıklarını" dile getirmiştir. Kerem öğretmen ise, okul yönetiminin kendisine "zorluk çıkartmadığını," yönetimin "güvenilir insanlar" olduğunu, önerilerinin "hayata geçtiğini" ve yönetimin kaynaştırma çalışmalarını "gereksiz görmediğini" belirtmiştir.

3.4. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARIYLA İLGİLİ OKUL YÖNETİMİNDEN KAYNAKLANDIĞINI DÜŞÜNDÜKLERİ SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.4.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında okul yönetiminden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.4.1.1. Okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmemesi

Rehber öğretmenlerden yedisi (Bilge, Ceren, Fatma, Gözde, İlkay, Kerem, Onur,) okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmediğini söylemiştir. Gözde öğretmen okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarını "kendisinin işi olarak" görmediğini; bu nedenle, işlerin yürütülmesinde "ekstra bir çabaları" olmadığını, özellikle "BEP'lerle ve kaynaştırma kararı olan öğrencilerle" ilgili "desteğinin yetersiz olduğunu" belirtmiştir. Gözde öğretmen ayrıca, "başka çalışmaların" onlar için "daha öncelikli" olduğunu düşündüğünü de sözlerine eklemiştir. Bilge öğretmen de okul yönetiminin "özel bir şey" yapmadığını, "çözümü sunsan" bile çok "destek olmadığı" konular olduğunu ve "BEP komisyonu oluşturmada" bile "zorluk" çektiklerini dile getirmiştir. Fatma öğretmen ise, okul yönetiminin kaynaştırma uygulamaları konusunda "ilgili ve duyarlı olduğunu düşünmediğini", bu konuda çalışma yapsalar bile "çalışmaların kağıt üzerinde" olduğunu ve bu işten "çok uzak" olduklarını ifade etmiştir.

3.4.1.2. Okul yönetiminin özel gereksinimli öğrenciyi okula almak istememesi

Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) okul yönetiminin özel gereksinimli öğrenciyi okula almak istemediğini söylemiştir. Bilge öğretmen "daha önceki yıllardaki" okul yönetiminin "bu tür çocukları" okula "almamayı tercih ettiğini" ve "üniversite" ile bu konuda aralarında "problem yaşandığını" arkadaşlarından duyduğunu dile getirmiştir.

3.4.1.3. Okul yönetiminin PDR servisine karşı olumsuz tutumlara sahip olması

Rehber öğretmenlerden biri (Onur) okul yönetiminin PDR servisine karşı olumsuz tutumlara sahip olduğunu belirtmiş ve bu konudaki görüşlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır.

Onur öğretmen rehber öğretmenin "yaptığı" birçok şeyin "gözle görülmediği" ve PDR servisinin "çalışmadığı" şeklinde bir kanaatin "tüm okullarda" olduğu gibi "bu okulda" da olduğunu, okul yönetiminin de "rehberlik servisi" konusunda "tamamen kayıtsız" bir "tutum" sergilediğini belirtmiştir. Onur öğretmen ayrıca, öğrencilerin "BEP'lerini hazırladığını", öğretmenlere bu konuda "yardımcı" olacağını belirttiğini; buna rağmen, bir "destek" görmediğini dile getirmiş, okullarında rehber öğretmen olarak "görüşünün" alınmadığını sözlerine eklemiştir.

3.4.2. Rehber öğretmenlerin okul yönetiminin daha etkin çalışmasıyla ilgili yaptığı öneriler

3.4.2.1. Yönetimin sınıf öğretmenlerini denetlemesi

Rehber öğretmenlerden beşi (Bilge, Ceren, Gamze, İlkay, Onur) okul yönetiminin sınıf öğretmenlerini denetlemesini önermiştir. Onur öğretmen BEP'in "uygulayıcısının" sınıf öğretmeni olduğunu, bunun "yönetmelikte" de yer aldığını ve okul yönetiminin "BEP'lerin sınıf içerisinde uygulanması" ve alınan "verimin sorgulanması" konusunda sınıf öğretmenlerini ciddi bir şekilde "denetlenmesi" gerektiğini belirtmiştir. Ceren öğretmen okul yönetiminin sınıf öğretmenlerini biraz daha "teşvik" edebileceğini, "BEP yapma" konusunda "zorlayabileceğini," BEP'lerin "uygulanıp uygulanmadığını" belirli dönemlerde "dersine girerek takip edebileceğini" ve gerekirse, bununla ilgili "yaptırımlarda bulunabileceğini" dile getirmiştir. Bilge öğretmen de "denetlemelerin" öğretmenler "üzerinde çok etkili olduğunu;" bu nedenle, "habersiz teftişlerin" yapılabileceğini, "okul yöneticilerinin" kaynaştırmayla ilgili çalışmaları "denetlemesi ve desteklemesi" konusunda MEB'den ya da üniversiteden "tavsiye" bazen de "zorlamalar" olabileceğini ve "kesinlikle" okul yönetimlerinin biraz daha "yaptırımının arttırılması" gerektiğini dile getirmiştir. Gamze öğretmen ise, bu sene BEP'lerin "geç" hazırlandığını, "denetimini" kendisi yapamadığı için "bire-bir uygulanıp uygulanmadığını bilemediğini", aslında "okul müdürleriyle görüşüp" bu konuda öğretmenlere "napıyorsun demesini istemek gerekiyor" diye düşündüğünü ifade etmiştir.

3.4.2.2. Okul yönetiminin tüm personel için bilgilendirme çalışmalarına yer vermesi

Rehber öğretmenlerden üçü (Gözde, İlkay, Onur) okul yönetiminin tüm personel için bilgilendirme çalışmalarına yer vermesi gerektiğini söylemiştir. Gamze öğretmen "sene başında" yapılan toplantıların "daha sık" yapılmasını, "öğrencilerle neler yapılacağıyla ilgili hatırlatmalar" yapılmasını, "yönetmeliklere" göre personele "sizin sorumluluklarınız bunlar" denmesini; bir başka deyişle, daha fazla "bilgilendirici çalışmalar ve tekrarlar yapmak" gerektiğini belirtmiştir. İlkay öğretmen de okul yönetiminin gerçekten de "ciddi bir eğitimden" geçirilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

3.4.2.3. Okul yönetiminin kaynaştırmayla ilgili tüm çalışmalara dahil olması

Rehber öğretmenlerden üçü (Ceren, Gözde, Onur) okul yönetiminin kaynaştırmayla ilgili tüm çalışmalara dahil olması gerektiğini söylemiştir. Gözde öğretmen "öğretmenlerle yapılan toplantılara okul yönetimini de sürekli olarak dahil etmenin" uygun olabileceğini belirtmiştir. Ceren öğretmen de kaynaştırma uygulamalarını "organize edecek, toplantıyı hazırlayacak, aileyi çağıracak" kişinin "rehber öğretmen olmaması gerektiğini" düşündüğünü, "okul yönetiminin" bu konuda biraz "daha etkili olması" gerektiğini; böyle olursa, "öğretmenlerin" de "işi daha ciddiye alacaklarını" düşündüğünü ifade etmiştir.

C. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER

3.5. REHBER ÖĞRETMENİN ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

3.5.1. Görüşme yapma

Rehber öğretmenlerden dördü (Derya, Fatma, Meryem, Onur) özel gereksinimli öğrencilerle görüşme yaptığını söylemiştir. Derya öğretmen öğrencilerle ilgili "sorun yaşandığı zaman" öğrenciyi "görüşmeye" çağırdığını, bu görüşmelerde öğrenciyi "geliştirmeye yönelik değil de kontrol ve duygusal destek" amaçlı çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Fatma öğretmen de "ihtiyaç duydukları" takdirde öğrencilerle "bire-bir görüşme" yaptığını ifade etmiştir.

3.5.2. Öğrenciyi takip etme

Rehber öğretmenlerden dördü (Derya, Gamze, Fatma, Kerem) öğrenciyi takip ettiğini söylemiştir. Gamze öğretmen öğrenci kaynaştırma raporu "almadan önce, aldığında ve sonrasında" olmak üzere, "sene boyunca öğrenci gelişimini gözlem formları doldurarak takip ettiğini", aile ve öğretmen "aksettirdiği" sürece bazı "sorunları, sıkıntıları duyabildiğini" ve aileyi gördükçe "durumlarını sorduğunu," aileye istedikleri zaman okula "görüşmeye gelebileceklerini" söylediğini belirtmiştir. Kerem öğretmen de eğitim-öğretim yılının başında "bir ay, bir buçuk ay" öğrencileri ciddi anlamda "takip ettiğini" ve "geç kalan" öğrencileri de "not aldığını" dile getirmiştir. Derya öğretmen ise, öğrencileri "bire-bir takip ettiğini" dile getirmiştir.

3.5.3. Öğrenciyi RAM'a yönlendirme

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Fatma, Meryem) özel gereksinimli öğrenciyi RAM'a yönlendirdiğini söylemiştir. Derya öğretmen öğretmenlerin bir "öğrencide farklılık hissettiklerinde" kendisine geldiklerini, kendisinin de "anlamadığı" bir konuysa, doğrudan "RAM'a inceleme istemek" üzere yazı yazdığını belirtmiştir. Fatma öğretmen de "anasınıfı" öğretmeninin "konuşma problemi olan" iki öğrenciyi "tespit ettiğini," öğrencilerin "okuma ve kendini ifade etmede" zorluk yaşadığını, öğrencilerden birini "RAM'a yönlendirdiklerini" dile getirmiştir.

3.5.4. Öğrenciyi destek eğitime yönlendirme ve öğrencinin devam ettiği kurumla işbirliği içinde çalışma

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Gözde, Meryem) öğrenciyi destek eğitime yönlendirdiğini ve öğrencinin devam ettiği kurumla işbirliği içinde çalıştığını söylemiştir. Meryem öğretmen "destek eğitim" alan öğrencisinde çok "ilerleme kaydettiklerini" ve öğrencinin "akademik başarısının da iyi olduğunu" belirtmiştir. Derya öğretmen "özel eğitim kurumundan destek alan" öğrencileri olduğunu, özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenlerin "zaman zaman okula geldiklerini" ve onlarla birkaç "görüşme yaptıklarını," öğrenci ile ilgili "çaresiz kaldıkları konularda" özel eğitim kurumundaki öğretmenlerden "yardım" istediklerini ifade etmiştir.

3.5.5. Kaba değerlendirme formlarını doldurarak öğrenci performansını belirleme

Rehber öğretmenlerden ikisi (Ceren, Meryem) kaba değerlendirme formlarını doldurduğunu söylemiştir. Meryem öğretmen kaynaştırma tanısı "alındıktan sonra her sene öğrencilerin performansını ve ihtiyacı olan alanları" belirlediğini, ara ara öğrencilerin performans düzeylerine "tekrar baktığını", hatta bu öğrenciler "destek eğitim" aldıkları için oradan da yararlanıp yararlanmadıklarını "takip etmek" amacıyla "performans düzeylerini" iyice "araştırdığını" ifade etmiştir. Ceren öğretmen ise, öğrencilerin özellikle "hangi konularda yetersiz olduklarını" belirlemek için "kaba değerlendirmelerini" yaptığını, "onun dışında bir şey yapmadığını" dile getirmiştir.

3.5.6. Sınıfta gözlem yapma

Rehber öğretmenlerden ikisi (Derya, Gamze) sınıfta gözlem yaptığını söylemiştir. Derya öğretmen öğrenci hakkında "bir fikri olması amacıyla sınıfta gözlem" yaptığını belirtmiştir. Gamze öğretmen ise, "ikinci kademedeki" öğrencilerle "aynı binada" olduğu için onları "daha çok" gördüğünü ve daha çok "gözlem yaptığını" ifade etmiştir.

3.5.7. Öğrenci bilgilerini güncelleme

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) öğrenci bilgilerini güncellediğini söylemiştir. Gamze öğretmen "dönemin başında" öğrencinin okula "devam edip etmediği, ailevi sorunlarının olup olmadığı, annenin-babanın çalışıp çalışmadığı" gibi konularla ilgili öğrenci "bilgilerini güncellediğini" belirtmiştir.

3.5.8. RAM'dan kaynaştırma raporlarını temin etme

Rehber öğretmenlerden biri (Fatma) RAM'dan kaynaştırma raporlarını temin ettiğini söylemiştir. Fatma öğretmen öğrenciyi "RAM'a yönlendirdikten" sonra "kaynaştırma raporlarını" mutlaka RAM'dan "temin ettiklerini" belirtmiştir.

3.5.9. Özel gereksinimli öğrenciyle bireysel çalışma

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) özel gereksinimli öğrenciyle bireysel çalıştığını söylemiştir. Meryem öğretmen özel gereksinimli öğrencilere "destek eğitim"

verdiğini, "okuma-yazmada problemleri olan birinci sınıf" öğrencilerini "her gün birer saat" destek eğitime aldığını, bu konuda "tecrübeli" olduğu için özellikle "okuma-yazma öğretimi" çalışmalarının "iyi" gittiğini ve bu çalışmayla "öğretmenlere de destek" olduğuna inandığını ifade etmiştir.

3.5.10. Akran desteği sağlamaya çalışma

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) akran desteği sağlamaya çalıştığını söylemiştir. Gamze öğretmen belirli derslerde çok "yalnız kalan ve okula devam problemi" olan bir özel gereksinimli öğrencinin "arkadaşları ile konuştuğunu" ve onlardan özel gereksinimli arkadaşlarına "daha fazla yardımcı olmalarını" istediğini dile getirmiştir.

3.5.11. Öğrenciye duygusal destek sağlama

Rehber öğretmenlerden biri (Derya) kaynaştırma kararı olan öğrenciye duygusal destek sağladığını söylemiştir. Derya öğretmen "kişiler arası ilişkiler ve öğrenciye duygusal destek verebilme" anlamında kaynaştırma kararı olan öğrencilerle "sınıf çalışmaları ve bire-bir çalışmalar" yaptığını belirtmiştir.

3.5.12. Özel gereksinimli öğrenciyi sınıfa yerleştirme

Bu konuda bir (Kerem) öğretmen görüş bildirmiştir. Kerem öğretmen bu konudaki görüşlerini şöyle sıralamıştır: Kerem öğretmen rehber öğretmen olarak, "okulda ciddi bir tolerans gördüğünü," özel gereksinimli öğrencileri sınıflara yerleştirirken "hiçbir sorun yaşamadığını" dile getirmiş, bu çalışmalar sırasında, "önce öğretmenle konuştuğunu" ve "gönüllülük ilkesi" ile hareket ettiğini belirtmiştir. Kerem öğretmen ayrıca, özel gereksinimli öğrenciyi sınıfa yerleştirirken, "duyguları ile hareket edebilecek, özel gereksinimli öğrenciye yardımı olabilecek, onu diken gibi görmeyecek öğretmenler aradığını," şimdiye kadar öğretmen seçerken "öyle yaptığını" ve "hiçbir sorun da yaşamadığını" sözlerine eklemiştir.

3.5.13. Öğrenciye ölçek uygulama

Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) öğrenciye ölçek uyguladığını söylemiştir. Bilge öğretmen öğrenciyi sınıftan "dışlamamak" ve öğrenciye "davranış kazandırma" açısından

"Akademik Benlik Kavramı Ölçeği" uyguladığını ve öğrenciyi bununla "motive ettiğini" ifade etmiştir.

3.6. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERLE DOĞRUDAN ÇALIŞMA YAPMAYAN REHBER ÖĞRETMENLER

Rehber öğretmenlerden biri (Onur) özel gereksinimli öğrencilerle doğrudan çalışma yapmadığını söylemiştir. Onur öğretmen kaynaştırma kararı olan öğrenciler ile "genel görüşme" dışında "bir şey yapmadığını" belirtmiştir.

3.7. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDA ÖZEL GEREKSNİMLİ ÖĞRENCİLERDEN KAYNAKLANDIĞINI DÜŞÜNDÜKLERİ SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.7.1. Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.7.1.1. Yoğun davranış sorunları

Rehber öğretmenlerden dördü (Ceren, Fatma, Gamze, İlkay) özel gereksinimli öğrencilerin yoğun davranış sorunları olduğunu söylemiştir. Ceren öğretmen "saldırgan davranışları" olan "birinci sınıf" öğrencisinin "arkadaşlarına vurma, yerdeki bir şeyi alıp yeme ve öğretmene karşı şiddet içerikli davranışlar sergileme" gibi sorun davranışları olduğunu ifade etmiştir. Ceren öğretmen bu öğrenciyi "RAM'a yönlendirdiklerini" ve oradan çıkan karara göre öğrenciyi "anasınıfına yerleştirdiklerini" sözlerine eklemiştir. Gamze öğretmen de, 8. sınıftaki işitme problemi olan bir öğrencilerinin arkadaşlarıyla "problem yaşadığını, kavga ettiğini ve tartışmaya girdiğini" belirtmiştir. İlkay öğretmen ise, özel gereksinimli bir öğrencisinin "arkadaşı ona karşı hiçbir şey yapmamış olsa bile ona vurduğunu, küfür ettiğini ve tükürdüğünü" dile getirmiştir.

3.7.1.2. Özel gereksinimli öğrencinin normal gelişim gösteren öğrenciler tarafından kabul edilmemesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (İlkay, Kerem) özel gereksinimli öğrencinin normal gelişim gösteren öğrenciler tarafından kabul edilmediğini söylemiştir. Kerem öğretmen "kaynaştırma raporu" olan bir öğrencinin "sınıfta kabul edilmediğini," bunun üzerine kendisinin bu "öğrenci ile görüşme" yaptığını ifade etmiştir. İlkay öğretmen de özel gereksinimli öğrencileri "sınıfa kabul ettirmek" durumunda olduklarını; ancak, normal gelişim gösteren öğrenciler ve ailelerinin bu öğrencileri kolay "kabul etmek istemediklerini" dile getirmiştir.

3.7.1.3. Okula devam problemi

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) özel gereksinimli bir öğrencisinin okula devam problemi olduğunu söylemiştir. Gamze öğretmen "görme problemi olan" bir öğrencisinin "okula gelmek istemediğini ve devamsızlık problemi" olduğunu ifade etmiştir.

3.7.1.4. Öğrencinin not kaygısı nedeniyle öğretmenlerini rahatsız etmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Onur) öğrencinin not kaygısı nedeniyle öğretmenlerini rahatsız ettiğini söylemiştir. Onur öğretmen özel gereksinimli bir öğrencisinin sürekli not kaygısı yaşadığını, öğretmenlerine "Beş alacak mıyım? Zayıf almıcam di mi?" gibi sızlanmaları olduğunu, kendisine gelip "öğretmenleri şikayet ettiğini" ve öğretmenlerin de bu durumdan "bıktığını" belirtmiştir.

3.7.1.5. İkinci kademede öğrencilerin daha çok zorlanması

Rehber öğretmenlerden biri (Derya) ikinci kademede öğrencilerin daha çok zorlandığını söylemiştir. Derya öğretmen "sosyal kabul" açısından öğrencilerin "ikinci kademede" daha çok "zorluk" yaşadıklarını belirtmiştir.

3.7.2. Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yapılabilecek çalışmalara yönelik önerileri

3.7.2.1. Öğrencilere etüt saatleri konması

Rehber öğretmenlerden biri (Onur) öğrencilere etüt saatleri konmasını önermiştir. Onur öğretmen "kaynaştırma kararı olan öğrencileri 6 saat boyunca zorla sınıfta tutmaya" gerek olmadığını, "matematik, fen bilgisi ve hayat bilgisi" gibi "temel dersleri" gördükten sonra öğrencinin "sosyal becerilerini, kendine güven duygusunu geliştirebileceği etüt çalışmalarının" yapılabileceğini, "okul ortamında" bu öğrenciler için "etüt ortamları oluşturulabileceğini" belirtmiştir.

3.7.2.2. Öğrenciye başarı duygusu tattırma

Rehber öğretmenlerden biri (Onur) öğrenciye başarı duygusunu tattırmanın gerekli olduğunu söylemiştir. Onur öğretmen özel gereksinimli öğrencilere "farklı faaliyetlerle, bir şeyler yapabilme ve başarma" duygusunu tattırmanın "önemli" olduğunu; bu öğrencilerin "yaptıkları çalışmaların" diğerleri kadar "önemsenmediğini," çok "çaba sarf ederek başarabildiklerinin" öğrencilerin kendilerinin de "farkında olduğunu" ve bu durumun onlarda "yılgınlık, bezginlik, bitkinlik yarattığını" ifade etmiştir.

3.7.2.3. Öğrencilerin sosyal kabulü ile ilgili çalışma

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) öğrencilerin sosyal kabulü ile ilgili çalışmayı önermiştir. İlkay öğretmen "aileye, öğrenciye, öğretmene ve rehber öğretmene" önce bir "kabullendirme" sonra da bir "umutlandırma süreci yaşatmak," özel eğitim konusunda "herkesi bilinçlendirmek ve kabullendirmek" gerektiğini belirtmiştir.

3.7.2.4. Tüm eğitim çalışanlarının bilgilendirilmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) tüm eğitim çalışanlarının bilgilendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Meryem öğretmen "eğitim alanındaki tüm çalışanların" kaynaştırmayla ilgili "bilgilendirilmesi" gerektiğini ve "hizmetlisinden tutun da okul

müdürünün, öğretmenlerin, herkesin" bu konuda "bilgi sahibi" olması gerektiğini belirtmiştir.

3.8. OKULA KAYITLI OLUP SONRADAN KAYNAŞTIRMA KARARI ÇIKARTILAN ÖĞRENCİLER

3.8.1. Öğrencinin okulda fark edilmesi

Rehber öğretmenlerden sekizi (Derya, Fatma, Gamze, Gözde, İlkay, Kerem, Meryem, Onur) öğrencinin okulda fark edildiğini ve kaynaştırma kararının sonradan çıkartıldığını söylemiştir. Fatma öğretmen öğrencinin okulda "öğretmen tarafından fark edildiğini", daha sonra öğretmenin kendisini "durumdan haberdar" ettiğini, "aileyle ya da öğretmenle görüşüldüğünü" ve öğrencideki "farklılık fark edildiği zaman" öğrenciyi "RAM'a yönlendirdiklerini" belirtmiştir. Meryem öğretmen öğrencinin "kaynaştırma kararı" alabileceğini; durumu "sınıf öğretmeninin fark ettiğini," öğrenciyi "birlikte yönlendirdiklerini" ve öğrencinin "aynı sınıfa devam ettiğini" ifade etmiştir. Derya öğretmen başka bir okuldan gelen ve "kaynaştırma kararı olan bir öğrencisinin" sınıfa "yerleştirilmesi" ile ilgili bir olay yaşamadığını, "tespitlerin okulda" yapıldığını, bir "sorun olduğunu düşündükleri" öğrenciyi "yönlendirdiklerini" ve "kaynaştırma kararı çıktığını" dile getirmiştir.

3.8.2. Ailenin okulun haberi olmadan kaynaştırma raporu alması

Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) ailenin okulun haberi olmadan kaynaştırma raporu aldığını söylemiştir. Bilge öğretmen bazı "ailelerin" kendilerinin çocuklarını "RAM'a götürdüğünü ve kaynaştırma raporu çıkartabildiğini," okul olarak bu durumdan "haberlerinin olmadığını" belirtmiştir.

D. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.9. REHBER ÖĞRETMENİN ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

3.9.1. Özel gereksinimli öğrencilerinin aileleriyle görüşme yapılması

Rehber öğretmenlerden altısı (Ceren, Derya, Gamze, İlkay, Kerem, Meryem) özel gereksinimli öğrencilerinin aileleriyle görüşme yaptığını söylemiştir. Derya öğretmen "öğretmenle birlikte" özel gereksinimli öğrencisinin "ailesiyle görüştüğünü" ve öğrenciyi "takip ettiğini" belirtmiştir. Kerem öğretmen de özellikle "birinci sınıfın üzerinde çok durduğunu" ve çocuğu "birinci sınıfta olan aileler" ile sık sık "toplantı" yaptığını ifade etmiştir. Gamze öğretmen "senenin başında" özel gereksinimli öğrencilerinin "aileleriyle" bir araya gelerek "görüşme" yaptığını ve "teoride hiçbir problem" yaşamadıklarını dile getirirken, Meryem öğretmen özel gereksinimli öğrencide bir "ilerleme olmadığını" gördüğünde "ailesiyle konuştuğunu" belirtmiştir. İlkay öğretmen ise, okulunun bulunduğu çevredeki ailelerin "eğitim seviyesi düşük" olduğu için ailelerle görüşme yaparken, "onların düzeyine inerek daha basit kelimelerle" görüşlerini anlatmaya çalıştığını ifade etmiştir.

3.9.1.1. Aile görüşmelerinin içeriği

3.9.1.1.1. Destek eğitim konusunda ailelere bilgi verme: Rehber öğretmenlerden beşi (Bilge, Ceren, Gözde, İlkay, Meryem) destek eğitim konusunda ailelere bilgi verdiğini söylemiştir. İlkay öğretmen "etkili ve faydalı" olduğuna inandığı için aileyi "özel eğitim kurumlarına yönlendirdiğini" belirtmiş ve kaynaştırma uygulamalarının okulda "tek başına" iyi uygulanamadığını ifade etmiştir. Gözde öğretmen ailelere "özel eğitim" için "hangi okullardan yararlanabilecekleri" konusunda "yönlendirmeler" yaptığını ve "özel eğitim desteği" almalarını sağladığını dile getirmiştir. Ceren öğretmen ise, "kaynaştırma kararından" sonra "destek eğitim" alması konusunda aileyi "yüreklendirdiğini," ailenin de çocuğundaki "ilerlemeleri gördüğünde" kendisini "daha iyi hissettiğini" belirtmiştir.

3.9.1.1.2. Yıl boyunca yapılacak çalışmalar hakkında ailelere bilgi verme: Rehber öğretmenlerden dördü (Gamze, Gözde, Meryem, Onur) yıl boyunca yapılacak çalışmalar hakkında ailelere bilgi verdiğini söylemiştir. Gözde öğretmen "ilk etapta" ailenin çocuğunun "durumunu kabul etmek istemediğini;" bu yüzden, onlara durumu daha "yumuşatarak anlatmaya" çalıştığını, açıklama yaparken de "zihin engelli" terimini kullanmadığını dile getirmiştir. Gözde öğretmen ayrıca, aileye çocuklarının "öğrenme güçlüğü" yaşayabileceğini, "yaşıtları ile aynı seviyede gitmeyebileceğini" ama bu "açığı kapatmanın kendi elinde" olduğunu, onların "desteğine" çok "ihtiyaç duyduklarını" anlatarak, "onları neler yapabilecekleri konusunda bilgilendirdiğini" sözlerine eklemiştir. Onur öğretmen de aileleri "BEP konusunda bilgilendirdiğini" ifade etmiştir. Meryem öğretmen ise, "planları" göstererek "yıl boyunca yapılacak çalışmalar" hakkında aileye "bilgi" verdiğini belirtmiştir. Meryem öğretmen ayrıca, aileye "birlikte" çalışacaklarını söylediğini, yapacakları "çalışmalarda" ailenin de "destek ve yardımcı" olmasını istediğini, "yapılması gereken çalışmaları" onlara anlatarak "aileyi işin içine kattığını" ve öğrenci "ilerleme kaydettiğinde" de "bunda senin de payın var" şeklinde aileye "dönüt verdiğini" sözlerine eklemiştir.

3.9.1.1.3. Tanı ve tanılama süreci hakkında ailelere bilgi verme: Rehber öğretmenlerden dördü (Fatma, Gamze, Gözde, Kerem) tanı ve tanılama süreci hakkında ailelere bilgi verdiğini söylemiştir. Gözde öğretmen RAM'da "tanılama" yapıldığı zaman "kaynaştırma raporu" çıkacağının aileye söylendiğini ama yine de ailelerin kafasında çok "net bir fikir" oluştuğunu düşünmediğini; ailelerin kendisine geldiklerinde genellikle "kaygılı" olduklarını belirterek, onlara "kaynaştırma kararının ya da kaynaştırma raporunun ne demek olduğunu anlatmaya çalıştığını" ifade etmiştir. Gamze öğretmen de "RAM'a yönlendirmeden önce" ailelerle "görüştüğünü," onlara "durumu" anlattığını, "rapor alma ihtimali" olabileceğini, sonuç ne olursa olsun sene boyunca "her zaman görüşeceklerini," herhangi bir "problem yaşadıklarında" kendisine "gelmelerini" söylediğini belirtmiştir.

3.9.1.1.4. Kabul süreciyle ilgili ailelere bilgi verme: Rehber öğretmenlerden üçü (Ceren, Kerem, Meryem) kabul süreciyle ilgili ailelere bilgi verdiğini söylemiştir. Meryem öğretmen ailelere çocuklarıyla "iletişimi" koparmamaları, "toplum" içine bu çocuğu "kazandırmaları" için "yapmaları gerekenleri" anlattığını, örneğin, "gezmeye giderken" sadece "normal çocuğu değil bu çocuğu" da götürmesi, "alışveriş"

yaparken "ona sorması" gibi öğrenciyi "hayata hazırlama" konusunda aileyi "yönlendirdiğini ve bilgi verdiğini" dile getirmiştir. Meryem öğretmen ailenin kendisi "yıpransa" ve öğrenciyi de "yıpratsa" da sonunda durumu "kabul etmek zorunda kaldığını" ifade etmiştir. Ceren öğretmen ise, çocuğunun durumunu "kabul etmeyen" bir anneye bununla ilgili bir "kitap" verdiğini, annenin bu "kitabı okuduğunu;" ayrıca, anneyle "farklı deneyimleri paylaştığında," annenin kendini "daha iyi hissettiğini," durumu "kabul ettiğini" ve "çocuğunun ilerlemesi yönünde bir şeyler yapmaya başladığını" dile getirmiştir.

3.9.1.1.5. Çocuklarının gelişimi hakkında ailelere bilgi verme: Rehber öğretmenlerden ikisi (Gamze, Meryem) çocuklarının gelişimi hakkında ailelere bilgi verdiğini söylemiştir. Gamze öğretmen ailelerle öğrencide "gelişme olup olmadığı ve özel eğitime devam edip etmediği" hakkında "görüştüklerini" ifade etmiştir. Meryem öğretmen ise, aileyle "toplantı" yapıp çocuğun "performansı ve yapılacak işlemler" hakkında "bilgi" verdiğini belirtmiştir.

3.9.1.1.6. Kişisel bakım becerileri konusunda ailelere bilgi verme: Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) kişisel bakım becerileri konusunda ailelere bilgi verdiğini söylemiştir. Bilge öğretmen önceki yıllarda "kişisel temizliklerini" yapamayan "iki özel gereksinimli kız öğrencisi" olduğunu, bu öğrencilerin ailelerini "çağırarak" çocuklarının "hijyen temizliğini" kontrol etmeleri gerektiğini, arkadaşlarının bu konudan "rahatsız" olduğunu belirttiğini; "ped kullanımı ve vücut temizliği" ile ilgili çocuklarını "yönlendirmeleri" gerektiği konusunda aileleri "bilgilendirmeye" çalıştığını ifade etmiştir.

3.9.1.1.7. Kaynaştırma süreci ve yasal haklar konusunda ailelere bilgi verme: Rehber öğretmenlerden biri (Gözde) kaynaştırma süreci ve yasal haklar konusunda ailelere bilgi verdiğini söylemiştir. Gözde öğretmen ailelerin kaynaştırmayla ilgili genellikle "birbirlerinden yanlış şeyler" duyduklarını, o konuda aileleri "aydınlattıklarını," onlara "yasal haklarından" bahsederek, özel eğitime "yönlendirdiklerini" ve durumla ilgili "daha net ve onların anlayabileceği düzeyde bilgi verdiklerini" belirtmiştir.

3.9.1.1.8. Mesleğe yöneltmeyle ilgili bilgi verme: Rehber öğretmenlerden biri (Derya) ailelere mesleğe yöneltmeyle ilgili bilgi verdiğini söylemiştir. Derya öğretmen "mesleğe yöneltmeyle" ilgili aileyi hazırlarken, onlara sürekli öğrenciyi "mezun

edeceklerini" ama öğrenciden "akademik olarak çok bir şey bekleyemeyeceklerini telkin ettiğini" belirtmiş; ailenin sürekli ya çocuğum "okuldan atılırsa," ya bir "meslek sahibi olamazsa" gibi "kaygılarla" kendisine geldiğini belirtmiştir.

3.9.1.1.9. Okula devam konusunda aileyle konuşma: Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) okula devam konusunda aileyle konuşma yaptığını söylemiştir. Gamze öğretmen okula sürekli "devam etmeyen" görme problemi olan bir öğrencisinin ailesine öğrenciyi okula "devamlı" getirirlerse, öğrencinin "okula daha çabuk alışacağını;" "kopuk kopuk" geldiği için "ev hayatının" ona "cazip" geldiğini ve bu yüzden, evde kalmayı "tercih" ettiğini, "okul hayatının onu zorladığını" ama devam etmemesinin de öğrenciyi "sosyal beceri" anlamında "geriye götürdüğünü" söylediklerini belirtmiştir. Gamze öğretmen bu çabalarının yeterince"etkili olmadığını" düşündüğünü, öğrencinin "zaman zaman okula geldiğini" ama "beden eğitimi" gibi "belirli derslere gelmek istemediğini" dile getirmiştir.

3.10. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE BİRE-BİR ÇALIŞMA YAPMAYAN REHBER ÖĞRETMENLER

Rehber öğretmenlerden ikisi (Fatma, İlkay) özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle bire-bir çalışma yapmadıklarını söylemiştir. İlkay öğretmen özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle "bire-bir yürüttüğü bir çalışma olmadığını," ailelere sadece "rehberlik" yaptığını ifade etmiştir. Fatma öğretmen de öğrencilerin "tespit edilmesi ve bilgi almak" dışında ailelerle yaptığı herhangi bir "çalışma olmadığını;" çünkü sınıf öğretmeninin aile ile "iyi bir diyaloğu" olduğunu ve ailenin de "bilgili" olduğunu dile getirmiştir.

3.11. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARIYLA İLGİLİ ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AİLELERİNDEN KAYNAKLANDIĞINI DÜŞÜNDÜKLERİ SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.11.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.11.1.1. Çocuğunun durumunu kabul etmeme

Rehber öğretmenlerden dokuzu (Bilge, Ceren, Derya, Fatma, Gamze, İlkay, Kerem, Meryem, Onur) özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin çocuğunu durumunu kabul etmediğini söylemiştir. Gamze öğretmen küçük sınıflarda, özellikle, "birinci ve ikinci" sınıflarda çok "büyük umutlar ve hayallerle" okula başlandığından, aile için çocuğun "akademik başarısının" çok "önemli" olduğunu; bu yüzden de çocuğun "durumunu" ailelerin "kabullenmesinin" çok "zor" olduğunu belirtmiştir. İlkay öğretmen ailelerin "çevrenin de etkisi" ile çocuklarının "durumunu kabullenmek istemediklerini," birçoğunun çocuğunun "etiketlenmesinden rahatsız" olduğunu; ancak, aileler "durumu kabullenmedikçe doğru ve etkili sonuçlar elde edilemediğini" dile getirmiştir. Ceren öğretmen "çocuğun durumu" hakkında ailelerle "görüştükleri" halde ailelerin çocuğunun yetersizlik gösterdiğini "kabul etmediklerini," bir ailenin çocuğunun "normal" olduğunu, "havale geçirdiği için yavaş öğreneceğini" söylediğini, bir başka ailenin de sürekli "Neden benim çocuğum?" diye "isyan ettiğini" ifade etmiştir. Meryem öğretmen de çocuğunun durumunu kabul etmek istemeyen bir ailenin çocuğuyla "ilgilenmediği" için "okuma-yazmayı öğrenemediğini," aileler çocuklarının "durumunu kabul ederse, problemin yarısının çözülmüş olacağını" belirtmiştir. Kerem öğretmen okula sonradan gelen bir öğrencinin "durumunu" ailenin "sakladığını," geldiği okulu arayarak öğrencinin "kaynaştırma kararı" olduğunu öğrendiklerini, ailenin bu duruma "her gittiğim yerde çocuğumu etiketliyorsunuz," burada da "yine aynı şey" şeklinde "tepki" gösterdiğini dile getirmiştir. Bilge öğretmen ise, ailelerin kesinlikle çocuklarının durumunu "kabul etmede" bir "dirençleri" olduğunu ve "özel eğitim" konusunda da "istekli olmadıklarını" ifade etmiştir. Bilge öğretmen ayrıca, bu konuda "çevre baskısının çok olduğunu," çocuklarında birtakım "davranış problemi" olduğunu hisseden ailelerin çocuğunu "sokağa çıkarmadığını,

misafir kabul etmediğini," özel eğitim kurumlarına karşı "direnç" gösterdiklerini ve "geri zekalılar okuluna çocuğumu göndermem" şeklinde bir "tavırları" olduğunu sözlerine eklemiştir.

3.11.1.2. Ailelerin eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle çalışmaların istenilen düzeyde yürümemesi

Rehber öğretmenlerden üçü (Fatma, İlkay, Onur) ailelerin eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle çalışmaların istenilen düzeyde yürümediğini söylemiştir. İlkay öğretmen aile ile ilgili yaşanan "kilit sorunun" okulun bulunduğu bölgenin "eğitim seviyesinin çok düşük" olması olduğunu dile getirmiştir. Fatma öğretmen özel gereksinimli iki öğrencisinin anneleri ile "görüştüğünü," her iki annenin de "sosyal" olmadığını, daha çok "içe kapanık, kendini ifade edemeyen ve çocuğuyla da konuşmayan" anneler olduğunu ifade etmiştir. Onur öğretmen özel gereksinimli bir öğrencisinin "babasının" çocuğa "baskı" uyguladığını, çocuğunun aslında "zeki" olduğunu düşündüğünü, "yeterli çalışmıyorsun, niye çalışmıyorsun" diyerek çocuğa "şiddet uyguladığını" ve sonuç olarak, çocukta "panik, korku ve heyecan" meydana geldiğini belirtmiştir.

3.11.1.3. Ailelerin yapılan önerileri uygulamaması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Fatma, Meryem) ailelerin yapılan önerileri uygulamadığını söylemiştir. Fatma öğretmen ailelerin özel gereksinimli çocuklarına karşı "sorumluluklarını yerine getirmediklerini" ve bundan dolayı "zorluk yaşadıklarını" belirterek, bu ailelerin "ben iyi bir anneyim, eksik bir şey yapmadım" gibi düşüncelerle sorumluluk almaktan "kaçtıklarını" ve çocukları hakkında "görüşmeye gelmek istemediklerini" dile getirmiştir. Meryem öğretmen de çok "sorunlu aileler" olduğunu, tarafından yapılan önerilere "önem verenler" olduğu gibi "önem vermeyenler" de olduğunu, ne yazık ki her ailenin "söylenen her şeyi yapmadığını" belirtmiştir.

3.11.1.4. Ailelerin çağırıldıklarında okula gelmemesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Gamze, Meryem) ailelerin çağırıldıklarında okula gelmediğini söylemiştir. Gamze öğretmen özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin "toplantılara katılmadığını" ifade etmiştir. Meryem öğretmen de ailelerin "çağrılsalar da

okula gelmediklerini," okula gelmeyerek "problemlerden uzak olduklarını sandıklarını" belirtmiştir.

3.11.1.5. Ailelerin çocuklarına ilişkin beklentilerinin yüksek olması

Rehber öğretmenlerden biri (Derya) ailelerin çocuklarına ilişkin beklentilerinin yüksek olduğunu söylemiştir. Derya öğretmen bir öğrencisinin ailesinin okula her gelişinde "gözlerinin dolduğunu," en azından bir "polis olsaydı, askeri liseye gitseydi" dediğini, çocuğuna ilişkin "beklentilerinin yüksek" olduğunu ama o aileye bu öğrenci "asla yapamaz" demenin de "çok zor bir şey" olduğunu dile getirmiştir.

3.11.1.6. Özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin kaynaştırmaya bakış açısı

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin kaynaştırmaya bakış açılarının farklı olduğunu söylemiştir. İlkay öğretmen ailelerin bu konudaki görüşlerini şöyle sıralamıştır: İlkay öğretmen ailelerin bazılarının çocuklarının "durumunu çok iyi kabullendiğini," bazı ailelerin de "kaynaştırma kararına sevindiğini" ve duygularını "yaşasın, çocuğum hiç sınıfta kalmadan geçecek" sözleriyle ifade ettiğini belirtmiştir. İlkay öğretmen "kaynaştırma kararı yeni çıkan" bir başka ailenin ise, durumu "kabullenmek istemediğini;" ancak, "bir süre sonra" bu ailenin de "duruma alışacağını" düşündüğünü ifade etmiştir.

3.11.2. Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalara yönelik önerileri

3.11.2.1. Okul, öğretmen ve ailenin işbirliği içinde çalışması

Rehber öğretmenlerden altısı (Bilge, Ceren, Fatma, Gamze, İlkay, Meryem) okul, öğretmen ve ailenin işbirliği içinde çalışması gerektiğini söylemiştir. Meryem öğretmen "aileye sağlanacak desteğin" çok "önemli" olduğunu belirtmiş; çocuğa sadece "akademik" becerilerin değil, "özbakım becerileri" gibi "evde kazandırılması gereken" birçok davranış olduğunu; bu yüzden, aile ile "daha sık görüşmenin ve iletişimin şart" olduğunu dile getirmiştir. İlkay öğretmen sınıf öğretmenlerine "özel eğitim kurumu, öğretmen ve aile" olarak "birlikte" çalışmalarını önerdiğini ve "birlikte ilerlerseler, çocukta yol alabileceklerini" belirttiğini ifade etmiştir. Gamze öğretmen "işbirliği içinde olmalarının"

gerekliliğine hepsinin "inandığını" ve "ailelerin" kendilerinden "davet" beklediklerini dile getirmiştir. Ceren öğretmen "aile, sınıf öğretmeni ve rehber öğretmenin katılımıyla" ve biraz daha bu iş "ciddiye alınarak" bu öğrencilerle ilgili "iyi çalışmalar" yapılabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Fatma öğretmen ise, "aile, öğretmen ve okul yönetiminin bir ekip olarak" kaynaştırma uygulamalarını "hayata geçirmesi" ve çalışmaları "sistemli olarak takip etmesinin" önemli olduğunu dile getirmiştir.

3.11.2.2. Ailelere alan uzmanları tarafından eğitim verilmesi

Rehber öğretmenlerden üçü (Bilge, Ceren, Fatma) ailelere alan uzmanları tarafından eğitim verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bilge öğretmen "alan uzmanlarının" ailelere yönelik "profesyonel bir seminer ya da grup çalışması" yapmasının "faydalı" olacağını, aileler "bilinçlendiği" zaman öğretmeni de "çalıştırdığını" dile getirmiştir. Bilge öğretmen ayrıca, kesinlikle ailelerin "bilinçlendirilmesi" gerektiğini, ailelerle daha "profesyonel düzeyde" kişilerin çalışmasının "yararlı" olacağını düşündüğünü ve ailelere verilecek eğitimin "yaz dönemlerinde" yapılabileceğini de sözlerine eklemiştir. Fatma öğretmen de "kaynaştırma ve özel eğitim" denildiği zaman "geri zekalı" bir çocuğun "akla geldiğini," bunun öyle bir "anlama gelmediğinin ve farklılıklar" olabileceğinin ailelere "onların düzeyinde örneklerle anlatılmasını" önermiştir. Fatma öğretmen ayrıca, özel eğitim "danışma merkezleri" oluşturulursa, "faydalı" olacağını da sözlerine eklemiştir.

3.11.2.3. Ailelerle görüşmeler yaparak bilgi verme

Rehber öğretmenlerden üçü (Fatma, Gamze, Meryem) ailelerle görüşmeler yaparak bilgi vermek gerektiğini söylemiştir. Fatma öğretmen özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle daha "sistemli görüşmeler" yapılarak, Gamze öğretmen de "ailelere" yönelik "standart birtakım grup çalışmaları" yapılarak ailelerin "bilgilendirilmesi" gerektiğini ifade etmişlerdir.

3.11.2.4. Ailelerin bir araya gelerek deneyimlerini paylaşması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Fatma, İlkay) ailelerin bir araya gelerek deneyimlerini paylaşması gerektiğini söylemiştir. Fatma öğretmen "aile danışmanlığı" yapılabileceğini, "aynı durumu yaşamış eğitimli ve bilinçli" ailelerden "diğer ailelere danışmanlık"

yapmasının istenebileceğini ve bu amaçla "Ben Mutlu Bir Down Annesiyim" kitabını ailelere örnek gösterdiğini belirtmiştir. İlkay öğretmen de ailelerin "diğer ailelerle" görüşmesini sağlayarak, çocuğunun "durumunu kabullendirmek" gerektiğini, bunun için ailelerin bir araya getirilerek bir "grup terapisi" ortamının yaratılmasının çok "etkili olabileceğini" ifade etmiştir.

3.11.2.5. Ailelerin sivil toplum örgütleri aracılığıyla bir araya gelmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Derya) ailelerin sivil toplum örgütleri aracılığıyla bir araya getirilmesini önermiştir. Derya öğretmen "özel gereksinimli öğrencilerin ve ailelerinin" belirli bir "dernekle iletişime geçmelerini" ve derneğe üye olduklarında, hem "dernek bünyesindeki uzmanlardan" hem de "birbirlerinden destek almalarının" çok iyi olacağını düşündüğünü belirtmiştir.

3.11.2.6. Kaynaştırma için başarılı okulların seçilmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) kaynaştırma uygulamaları için başarılı okulların seçilmesi gerektiğini söylemiştir. Meryem öğretmen özel gereksinimli öğrencilerinin "yerleştirileceği okulların" ildeki "başarılı okullar" arasından "özel seçilmeleri" gerektiğini, bu çocuklar "iyi çevrelerdeki" okullara gönderilirse, bu sayede ailelerin "daha bilinçli" olabileceğini ve bu çocukların "daha kolay kazanılabileceğini" düşündüğünü ifade etmiştir.

E. SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLER

3.12. REHBER ÖĞRETMENLERİN NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERLE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

3.12.1. Özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışmalar yapma

Rehber öğretmenlerden sekizi (Bilge, Ceren, Derya, Gamze, Kerem, İlkay, Meryem, Onur) özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışmalar yaptığını söylemiştir. Derya öğretmen "bilişsel" anlamda bir şey yapmasalar bile, sınıfın öğrenciyi "kabul etmesi" ile ilgili ya da öğrencinin "duygusal

desteğe ihtiyacı" olduğu durumlarda "sınıf çalışmaları," bazen de "küçük grup çalışmaları" yaptığını ve özel gereksinimli öğrenciyi "şikayet eden" gruplarla "dönüşümlü" olarak yaptığı "çalışmalar" olduğunu dile getirmiştir. Derya öğretmen ayrıca, öğrencinin "sınıf arkadaşları" tarafından "dışlanması" söz konusuysa, "farklılıklar üzerine çalıştıklarını ve empati çalışmaları" yaptıklarını sözlerine eklemiştir. Meryem öğretmen de, normal gelişim gösteren öğrencileri "grup grup" alıp "konuştuğunu," öğrenciyi "aralarına almalarını" istediğini, bazen "sınıfça da konuştuklarını" ve öğrencinin "güzel yönlerini" onlara gösterdiğini, "kabullendirmeye" çalıştıklarını belirtmiştir. Kerem öğretmen ise, sınıf öğretmeni ile "birlikte" sınıftan özel gereksinimli öğrenciyi "çıkararak" sınıf arkadaşları ile "konuştuklarını" ve sınıf ortamında çocuğun "kabul edilebilmesi için alt yapı oluşturmaya" çalıştıklarını ifade etmiştir.

3.12.2. Normal gelişim gösteren öğrencilere özel gereksinimli öğrenci hakkında bilgi verme

Rehber öğretmenlerden üçü (Gamze, İlkay, Onur) normal gelişim gösteren öğrencilere özel gereksinimli öğrenci hakkında bilgi verdiğini söylemiştir. Onur öğretmen özel gereksinimli öğrencinin olmadığı bir zamanda "öğrencinin durumu" ile ilgili "sınıf arkadaşlarına gerekli açıklamaları anlayabilecekleri düzeyde" yaptığını, öğrencinin "özel" bir öğrenci olduğunu, bazı şeyleri onlardan "daha geç yapabileceğini, birilerine daha çabuk kanabileceğini uygun bir dille" ifade ettiğini belirtmiştir. Gamze öğretmen de özel gereksinimli öğrencinin "olmadığı bir zamanda" sınıfa girerek diğer öğrencilere arkadaşlarının "durumu" hakkında "bilgi" verdiğini, onun yerine kendilerini koyarak, "empati kurmalarını istediğini," çok "detaya girmeden durumu kısaca açıkladığını" belirtmiş, bu konuyla ilgili genel olarak bir "sıkıntıları olmadığını" da sözlerine eklemiştir.

3.12.3. Normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciyle iletişimini kontrol etme

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciyle iletişimini kontrol ettiğini söylemiştir. Gamze öğretmen "görme yetersizliği olan" öğrencisi için zaman zaman sınıfına gidip "arkadaşlarına öğrenciye destek olup olmadıklarını sorarak" durumu "kontrol" ettiğini ifade etmiştir.

3.13. NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERLE DOĞRUDAN ÇALIŞMA YAPMAYAN REHBER ÖĞRETMENLER

Rehber öğretmenlerden üçü (Fatma, Gamze, Gözde) normal gelişim gösteren öğrencilerle doğrudan çalışma yapmadığını söylemiştir. Gözde öğretmen şu ana kadar sınıftaki "normal gelişim gösteren" öğrencilerle yaptığı "doğrudan bir çalışma olmadığını" belirtmiştir. Gözde öğretmen ayrıca, özel gereksinimli öğrencinin olduğu sınıfa "grup rehberliği" yapmak için girdiğinde, öğretmenin özel gereksinimli öğrenciyle ilgili "daha önce" sınıfa "bilgi vermediğini" ama diğer çocukların bir şekilde özel gereksinimli öğrencinin "kendilerinden farklı" olduğunun "farkında olduklarını" ve "net bilgi" verilmediği için "yanlış bilgilere" sahip olduklarını gördüğünü söylemiştir. Gözde öğretmen; bu konuda öğretmene "daha erken bilgi vermesi gerektiğini" söylemek için "geç kaldığını" düşünüp kendini "kötü hissettiğini" de sözlerine eklemiştir. Fatma öğretmen de öğrenci sınıfa "yeni" geldiğinde "uyum" sağlaması için "birçok çalışma" yapılması "gerekebileceğini;" ancak, kendisinin normal gelişim gösteren öğrencilerle bugüne kadar "hiçbir çalışma yapmadığını" ifade etmiştir.

3.14. REHBER ÖĞRETMENLERİN NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERLE ÇALIŞMA YAPMAMASININ NEDENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

3.14.1. Öğrencinin okula kayıtlı olup kaynaştırma kararının sonradan gelmesi nedeniyle çalışma yapılmaması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Ceren, Fatma) öğrenci okula kayıtlı olduğu ve kaynaştırma kararı sonradan geldiği için çalışma yapılmadığını söylemiştir. Ceren öğretmen öğrencilerinin zaten sınıfta "öğrenimine devam ederken" kaynaştırma kararının "sonradan çıktığını" ve öğrencinin "kaynaştırma kararından sonra da aynı sınıfa devam ettiğini;" bundan dolayı da sınıfınıza "böyle birisi gelecek" şeklinde bir "açıklama" yapmalarına "gerek olmadığını," çünkü zaten sınıfın öğrenciyi "kabullenmiş olduğunu" dile getirmiştir.

3.14.2. Öğrencilerin yaşayarak öğrenmeleri gerektiğinin düşünülmesi nedeniyle çalışma yapılmaması

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) öğrencilerin yaşayarak öğrenmeleri gerektiğini düşündüğü için çalışma yapmadığını söylemiştir. İlkay öğretmen özel gereksinimli öğrenciyle ilgili sınıfa "bilgi" verilmesinin "gerekli olduğuna inanmadığını," bu tip şeyleri kendiliklerinden "yaşayıp görmeleri" gerektiğini, bu şekilde bir "davranış geliştirmenin" çok "daha içten" olduğunu ifade etmiştir.

3.14.3. Özel gereksinimli öğrencinin kendisine farklı davranılmasından rahatsız olması nedeniyle çalışma yapılmaması

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) özel gereksinimli öğrencinin kendisine farklı davranılmasından rahatsız olduğu için çalışma yapılmadığını söylemiştir. İlkay öğretmen özel gereksinimli öğrencinin kendisine farklı davranılmasından rahatsız olduğu için çalışma yapmamasının nedenlerini, "Benim ikinci kademede bir öğrencim var. Hiçbir ilişki problemi yok. O kadar tanıdık ki diğer arkadaşlarıyla. Hiçbiri de böyle hani özel bir şekilde tembihlenerek ya da eğitilerek değil. Ki öyle olsa öğrencim fark ediyor. Bana böyle böyle davranıyorlar öğretmenim falan diye. Neden onlara farklı soru soruluyor, bana farklı soru soruluyor gibi, bu tip ayrımlar gözüne batıyor. Çocuklar belki öğretmenin davranışlarından model alarak kendileri de o şekilde davranırlarsa, daha doğru olduğunu düşünüyorum. Yani söyleyerek veya uyararak değil de, görerek öyle davranmayı öğrenmeliler." sözleriyle örneklemiştir.

3.15. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARIYLA İLGİLİ SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERLE YAPILABİLECEK ÇALIŞMALARA YÖNELİK ÖNERİLERİ

3.15.1. Özel gereksinimli öğrenciler hakkında bilgi verme

Rehber öğretmenlerden ikisi (Gözde, Onur) özel gereksinimli öğrenciler hakkında normal gelişim gösteren öğrencilere bilgi vermeyi önermiştir. Gözde öğretmen normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri farklı kelimelerle, cümlelerle "etiketlemesini" önlemek için "erken, net ve doğru bilgilerin verilmesi gerektiğini"

düşündüğünü belirtmiştir. Onur öğretmen de normal gelişim gösteren öğrencileri aralarında bazı "sorunlar" çıkabileceği konusunda "uyarabileceğini" ve özel gereksinimli öğrenciye "yaklaşım biçimlerinin" nasıl olacağını "anlatmaya" çalışabileceğini dile getirmiştir.

3.15.2. Özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilere kaynak kitap sunma

Rehber öğretmenlerden biri (Fatma) özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilere kaynak kitap sunmayı önermiştir. Fatma öğretmen normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik "farklı yetersizlikleri ve farklı özellikleri" olan çocuklarla ilgili sınıfta "tanıtıcı birçok çalışma yapılabileceğini" ve yetersizlikleri olan insanların da bu "dünyada yaşadığı mesajını" veren "doküman ve kitapların" çocuklara "tanıtılabileceğini" belirtmiştir.

F. SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.16. REHBER ÖĞRETMENLERİN SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

3.16.1. Ailelere toplantılar yoluyla bilgi verilmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Ceren, Kerem) ailelere toplantılar yoluyla bilgi verdiğini söylemiştir. Ceren öğretmen "aile eğitimlerinde" özel gereksinimli öğrencilerle ilgili "açıklamalar" yaptığını, onların çocukları "etiketlememeleri" konusunda "bilgiler" verdiğini, "şikayetler" olduğunda, "seminer ve toplantılarda" ailelerle bu "konuları görüştüğünü" ifade etmiştir. Kerem öğretmen de "veli toplantılarında işin teknik alanını kendisinin, diğer konuları sınıf öğretmeninin anlattığını," ailelere "bilgi verilmezse," bu işin "bir ayağının eksik kalacağını" dile getirmiştir.

3.16.2. Ailelere kaynaştırmanın yasal hak olduğunun vurgulanması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Ceren, Fatma) ailelere kaynaştırmanın yasal hak olduğunun vurgulandığını söylemiştir. Ceren öğretmen özel gereksinimli öğrenciyi "sınıfta istemeyen ailelere" bu okulun "devlet okulu" olduğunu, özel gereksinimli öğrencinin de bu "sınıfa devam edeceğini" ve bunun dışında herhangi bir "alternatifin olmadığını"

anlattığını, "isterlerse" çocuklarını "başka bir okula" götürebileceklerini, okulun "herkesin okulu" olduğunu ve bu anlamda da "okul yönetiminin" kendisini "desteklediğini" belirtmiştir. Fatma öğretmen de ailelere özel gereksinimli öğrencilerin "yasal" olarak "eğitim alma haklarının" olduğunu anlatmak gerektiğini ifade etmiştir.

3.16.3. Ailelerle özel görüşme yapılması

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) ailelerle özel görüşme yaptığını söylemiştir. Meryem öğretmen "veli toplantılarında" herhangi bir "sorun yaşandığında," aileleri "özel görüşmelere" aldıklarını belirtmiştir.

3.16.4. Sorunun çözümü için tarafları karşılıklı görüştürme

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) sorunun çözümü için tarafları karşılıklı görüştürdüğünü söylemiştir. Hiperaktivitesi olan bir öğrenci için "öğrencinin ailesiyle ve diğer çocukların aileleriyle görüşerek" sorunlarını "birlikte çözmelerini" istediğini, ailelerin karşılıklı "konuştuklarını" ama diğer ailelerin sadece "kendi çocuklarının" yaşadığı sıkıntıyı" düşündüklerini ve o aileyi "anlamaya niyetli olmadıklarını" dile getirmiştir.

3.17. SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE ÇALIŞMA YAPMAYAN REHBER ÖĞRETMENLER

Rehber öğretmenlerden altısı (Bilge, Fatma, Gamze, Gözde, Meryem, Onur) sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle çalışma yapmadığını söylemiştir. Gamze öğretmen "özel gereksinimli öğrenciyle, onun ailesiyle, öğretmenleriyle, sınıf arkadaşlarıyla" çalışmalar yaparken, onların "ailelerine" yönelik bugüne kadar "herhangi bir çalışma yapmadıklarını" ve bunun "eksik noktaları" olduğunu ifade etmiştir. Gözde öğretmen de sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle şimdiye kadar "herhangi bir çalışma yapmadığını," bu anlamda "eksikliklerinin" olduğunu belirtmiştir. Meryem öğretmen ise, aileleri toplayıp sınıfımızda bir "özel gereksinimli öğrenci var, aile şu tür sorunlar yaşıyor, siz böyle destek olun" şeklinde bir "toplantı yapmadığını" dile getirmiştir.

3.18. REHBER ÖĞRETMENLERİN SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE ÇALIŞMA YAPILMAMASININ NEDENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

3.18.1. Özel gereksinimli öğrencilerin sınıfa kabulünde sorun yaşanmaması

Rehber öğretmenlerden üçü (Bilge, Gamze, Onur) özel gereksinimli öğrencilerin sınıfa kabulünde sorun yaşanmadığını söylemiştir. Gamze öğretmen "çalışma yapmamalarının nedenini" normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin özel gereksinimli öğrencileri "kabulünde" bugüne kadar herhangi bir "sorun yaşamamaları" ve böyle bir "ihtiyaç doğmaması" olarak belirtmiş ve "ihtiyaç doğsa çalışma yapılması gerekeceğini" ifade etmiştir. Onur öğretmen de "sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle" ilgili yoğun bir "sorun yaşamadıklarını" dile getirmiştir.

3.18.2. Özel gereksinimli öğrencilerin davranış sorunu göstermemesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Onur) özel gereksinimli öğrencilerin davranış sorunu göstermediğini söylemiştir. Onur öğretmen kaynaştırma kararı olan öğrencilerinin hiçbirinin "saldırgan davranış" göstermediğini, gayet "uysal" olduklarını ve "küfür davranışı" olan bir öğrenci dışında "yoğun bir sorun yaşamadığını" belirtmiştir. Bilge öğretmen ise, özel gereksinimli öğrencilerinin "kabuklarında yaşadıklarını," sınıftaki diğer arkadaşlarını "rahatsız etmelerinin çok söz konusu olmadığını" ifade etmiştir.

3.18.3. Ailelerden şikâyet gelmemesi

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) ailelerden şikayet gelmediğini söylemiştir. Meryem öğretmen sorun olduğunda "sınıf öğretmeni ve öğrencilerle" konuşulduğunu; ancak, "ailelerden herhangi bir şikayet gelmediğini" belirtmiştir.

3.19. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARIYLA SINIFTAKİ NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİNDEN KAYNAKLANDIĞINI DÜŞÜNDÜKLERİ SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.19.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.19.1.1. Ailelerin davranış sorunları olan öğrenciyi sınıfta istememesi

Rehber öğretmenlerden dördü (Ceren, Gamze, İlkay, Kerem) ailelerin davranış sorunları olan öğrenciyi sınıfta istemediğini söylemiştir. Kerem öğretmen "davranış sorunu" olan bir "birinci sınıf" öğrencisi için sınıftaki diğer çocukların ailelerinin "örgütlendiğini ve müdüre gittiklerini, bu öğrenciyi istemiyoruz, gerekeni yapacağız" şeklinde konuştuklarını ve "sınıf öğretmenini" de bu "konuda etkilediklerini" belirterek, kendisinin olaya "müdahale" ettiğini ve "sıkıntının geçtiğini," öğrencinin de şimdi "iyi olduğunu" ifade etmiştir. Gamze öğretmen de "yeni gelmiş, öğretmene sorun çıkaran, küfürbaz, yaramaz" çocukların "kabulünde" sorun yaşadıklarını, "öğretmen ve ailelerin" özel gereksinimli çocuk için "başka okula gitsin ya da okuldan atılsın" gibi "bir eğilimleri" olduğunu dile getirmiştir.

3.19.1.2. Ailelerin çocuklarının dersleri aksadığı için özel gereksinimli öğrenciyi sınıfta istememesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Fatma, İlkay) ailelerin çocuklarının dersleri aksadığı için özel gereksinimli öğrenciyi sınıfta istemediğini söylemiştir. İlkay öğretmen diğer öğrencilerin ailelerinin "kendi çocukları zarar gördüğünde ve dersleri kaynadığında tepki gösterdiklerini" belirtmiştir. Fatma öğretmen de diğer öğrencilerin ailelerinin "öğretmenin özel gereksinimli öğrenci ile ilgilenerek" kendi çocuğunun "zamanını çaldığını" düşündüğünü dile getirmiştir.

3.19.1.3. Ailelerin yuvadan gelen öğrencileri sınıfta istememesi

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) ailelerin yuvadan gelen öğrencileri sınıfta istemediğini söylemiştir. İlkay öğretmen de "özellikle yuvadan gelen" özel gereksinimli öğrencileri "ailelerin kabullenmesiyle" ilgili çok "ciddi sorunlar" olduğunu, derste gözlemlediği hiperaktivitesi olan bir öğrencinin "hem arkadaşları, hem de öğretmen" için çok "ciddi problem" olduğunu, ailelerin her gün "müdüre ve kendisine" gelip öğrencinin "sınıftan alınması için görüştüklerini" dile getirmiştir.

3.19.2. Rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalarla ilgili önerileri

3.19.2.1. Normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin özel gereksinimli öğrenciye yönelik tutumlarını değiştirmek için çalışmalar yapılması

Rehber öğretmenlerden dördü (Derya, Gamze, Gözde, İlkay) normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin özel gereksinimli öğrenciye yönelik tutumlarını değiştirmek için çalışmalar yapılmasını önermiştir. Gözde öğretmen ailelerle çalışma yapılmasının "kesinlikle gerekli" olduğunu, "sadece" sınıftaki "çocukların tutumlarını değiştirerek ve onları bilgilendirerek" çok fazla "uygulamaya dönük sonuçlar alınmasının mümkün olmadığını" belirtmiştir. Derya öğretmen "şimdiye kadar" ailelerle ilgili bir sorun yaşamadığını; ancak, böyle bir sorunla karşılaştığında "ailelerle toplantı" yaparak onların özel gereksinimli öğrencinin ailesinin "bakış açısını anlamalarına" yardımcı olarak sorunu "halledebileceğini düşündüğünü," bu konuda "yasaların da arkalarında olduğunu" belirtmiştir. Gamze öğretmen "toplantı" aracılığıyla biraz "empati" kurdurarak özel gereksinimli öğrencinin "annesini anlamalarını" sağlamaya çalışabileceklerini, "ev ziyaretleriyle" daha "samimi bir ortamda, daha detaylı konuşarak," ailelerle "anlaşma" yoluna gitmeye çalışabileceklerini ifade etmiştir. İlkay öğretmen ise, diğer ailelere özel gereksinimli öğrencinin "sınıftan gitmeyeceğini kabul ettirmek" gerektiğini ve ailelerin öğrenciyi "sahiplenmelerini sağlamaya yönelik çalışmalar" yapılması gerektiğini, belirtmiştir. İlkay öğretmen ailelere "açık kapı" bırakıp "gidebilir, haklısınız" şeklinde konuşulduğunda, ailelerin "çok üstelediklerini," onlara "hayır, bu çocuk burda kalacak" ve bir seçenek bırakmanın "uygun olmadığını," ailelere o da "bu okuldan faydalanmak"

zorunda, bu da "bizim çocuğumuz" şeklinde bir "kabullendirme süreci yaşatmak" gerektiğini dile getirmiştir.

G. KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLER

3.20. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

3.20.1. Öğretmenlere kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili bilgi verme

Rehber öğretmenlerden dördü (Gamze, Gözde, Kerem, Onur) öğretmenlere kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili bilgi verdiğini söylemiştir. Gözde öğretmen kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili öğretmenleri "bilgilendirdiğini," öğrencinin kararı "olmadığını ama varmış gibi davranmaları gerektiğini" ve öğrencilerle "neler yapabileceklerini" toplantılarda konuştuklarını belirtmiştir. Onur öğretmen de öğrencinin sınıf öğretmenini ile "görüştüğünü," öğrencinin "durumu" ile ilgili öğretmeni "bilgilendirdiğini," sınavlarda öğrenciye çok "basit sorular sormasını" söylediğini, öğrencinin "psikiyatrından da öneriler" aldığını ve bu önerilerin neler olduğu hakkında öğretmene "bilgi" verdiğini ifade etmiştir. Gamze öğretmen ise, öğrencinin "normal zeka" düzeyinde olduğu ve "başka sebeplerden" dolayı "öğrenme sorunu" olduğu RAM tarafından "onaylandığında," öğretmenleri RAM'dan gelen "evrakları göstermeden bire-bir" öğrencinin "durumu hakkında bilgilendirdiğini" dile getirmiştir.

3.20.2. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri takip etme ve sonra RAM'a yönlendirme

Rehber öğretmenlerden dördü (Bilge, Ceren, Gamze, Kerem) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri takip ettiğini ve sonra RAM'a yönlendirdiğini söylemiştir. Ceren öğretmen bu öğrencileri ilk başta öğretmenlerin "tespit" ettiğini ve "RAM'a gönderilmesini" istediğini, kendisinin de öğrenci "birinci sınıftaysa

Mayıs ayına kadar beklettiğini" ve Mayıs ayında "RAM'a yönlendirdiğini" belirtmiştir. Bilge öğretmen de kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri "öğretmenle" birlikte "sınıftaki davranışlarını ve akademik başarılarını değerlendirerek" RAM'a "yönlendirdiklerini" ifade etmiştir.

3.20.3. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyle bireysel çalışma

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyle bireysel çalışma yaptığını söylemiştir. Meryem öğretmen "okuma-yazmada" problem yaşayan "birinci sınıf öğrencileri" ile özellikle birinci dönemde "her gün bir saat bireysel çalışma" yaptığını, "davranış bozukluğu gösteren" öğrencilerle de "davranış değiştirme çalıştıklarını" dile getirmiştir.

3.20.4. Aileye yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verme

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) aileye yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verdiğini söylemiştir. Meryem öğretmen "evde yapılması gerekenleri" ailelerle "çalıştığını," ailelere çocuklarına "bireysel" olarak "nasıl yardımcı olabilecekleri" konusunda "bilgi verdiğini" ve onları "ev karneleri ile desteklediğini" belirtmiştir.

3.20.5. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri destek eğitime yönlendirme

Rehber öğretmenlerden biri (Fatma) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri destek eğitime yönlendirdiğini söylemiştir. Fatma öğretmen "sene başında okul müdürünün kaynaştırma kararı olmayan ancak yetersizlik gösterdiği düşünülen" öğrencileri "özel eğitim merkezlerine yönlendirelim" şeklinde bir ifadesi olduğunu ve öğrencileri bu kurumlara yönlendirdiklerini dile getirmiştir.

3.20.6. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin duygusal gelişimini takip etme

Rehber öğretmenlerden biri (Derya) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin duygusal gelişimini takip ettiğini söylemiştir. Derya

öğretmen normal gelişim gösteren öğrencilerle "yaptığı kadar" kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin de "sorun" yaşadıklarında "duygusal gelişimlerini" biraz "takip" edebildiğini ifade etmiştir.

3.20.7. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyle ilgili sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilere bilgi verme

Rehber öğretmenlerden biri (Gözde) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyle ilgili olarak sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilere bilgi verdiğini söylemiştir. Gözde öğretmen "öğrencinin yakınında gördüğü arkadaşlarına" öğrenci ile ilgili "bilgi verdiğini", arkadaşlarını "dışlamamaları" ve onunla "neler yapabilecekleri" konusunda öğrencilerle konuştuğunu ve kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencinin "sosyal kabulü ile ilgili çalıştığını" belirtmiştir.

3.20.8. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyi başarılı olabileceği alanlara yönlendirme

Rehber öğretmenlerden biri (İlkay) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyi başarılı olabileceği alanlara yönlendirdiğini söylemiştir. İlkay öğretmen kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilere "bir şeyler başardığını, bir alanda da olsa mutlaka yeterli olduğunu hissettirmek" gerektiğine inandığını ve öğrenciyi "sporla" ilgili alanlara "yönlendirdiğini" ifade etmiştir.

3.21. KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ ÇALIŞMA YAPMAYAN REHBER ÖĞRETMENLER

Rehber öğretmenlerden biri (Fatma) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili çalışma yapmadığını söylemiştir. Fatma öğretmen zaten "kaynaştırma kararı olan öğrencileri" için de "fazla bir şey yapmadıkları" için "kararı olmayan yetersizlikten etkilendiği düşünülen öğrenciler" için de çok "farklı bir şey yaptığını söyleyemeyeceğini" ifade etmiştir.

3.22. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERİN KAYNAŞTIRMA KARARININ OLMAMASI NEDENİYLE YAŞADIKLARINI DÜŞÜNDÜKLERİ SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

3.22.1. Sınıf geçme ile ilgili zorluklar

Rehber öğretmenlerden dördü (Derya, Gözde, İlkay, Meryem) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin sınıf geçme ile ilgili zorluklar yaşadıklarını söylemiştir. Gözde öğretmen öğretmenlerin "kaynaştırma raporunu" öğrencilerin "sınıf geçmesini sağlayan" bir rapor olarak gördüklerini; çünkü yönetmelikte "kaynaştırma raporu olan öğrenci sınıf tekrarı yapmaz" şeklinde bir ifade olduğunu ama "raporu olmayan" öğrencilerin "sınıf geçme-kalma" durumları ile ilgili "resmi bir şey olmadığı" için "sıkıntı yaşayabildiklerini" ifade etmiştir. Meryem öğretmen de kaynaştırma kararı olmayan öğrencilerin, öğretmenlerin "beklentilerine cevap veremedikleri" için "sınıfta kalma" gibi "sorunlar" yaşadıklarını belirtmiştir.

3.22.2. Raporu olmayan öğrencilerin destek eğitim alamaması

Rehber öğretmenlerden üçü (Bilge, Ceren, Derya) raporu olmayan öğrencilerin destek eğitim alamadığını söylemiştir. Derya öğretmen raporu olmadığı için destek eğitim alamayan öğrencilerle ilgili durumu "Benim en çok önemsediğim nokta, sınır durumda kalmış öğrencilerimizle ilgili bi çaresizlik var. Onlar dışardan da destek alamıyorlar. Yani devlet bunu ödemiyor. Ben buna açıkçası çok öfkeliyim de. Çünkü desteği kesildi. Yani bizim iki sene destek alan öğrencimiz artık gidemiyo rehabilitasyona. Şimdi bu arada kalmış öğrenciyi yok saymaktır. Onun gelişiminin üzerine darbe vurmaktır, set çekmektir. Bu konuda elimiz kolumuz bağlı açıkçası. O çocuk rehabilitasyona gidiyo olsa buradaki uyumu, başarısı çok daha iyi." sözleriyle ifade etmiştir. Bilge öğretmen de "hiperaktivitesi olan öğrencilerin" bu konuda büyük bir "sıkıntısı" olduğunu, "maddi durumu iyi olmayan" ailelerin çocuklarını doğru dürüst "tedavi ettiremediklerini" ve özel kurumlardan da "destek eğitim alamadıklarını" ifade etmiş, özel kurumların "yararlı" olduğunu düşündüğünü ama zaman zaman "suistimallerin" olduğunu da "basından duyduğunu" dile getirmiştir.

3.22.3. Öğrencinin başarısızlık duygusu yaşaması nedeniyle olumsuz duygulara sahip olması

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Gözde, İlkay) öğrencinin başarısızlık duygusu yaşaması nedeniyle olumsuz duygulara sahip olduğunu söylemiştir. Gözde öğretmen öğrencinin sınıf içerisinde arkadaşları ile "aynı performansı gösteremediği" için "dalga geçilme ve alay edilme" gibi durumlara "maruz kalabildiğini" ve sınıf içerisinde "sıkıntı" yaşadığını dile getirmiştir. Gözde öğretmen ayrıca, sene başında kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen bir öğrenciyle ilgili yaşanan bir olayı "Sene başında matematik öğretmeni onu tahtaya kaldırmak istemiş ve herhangi bir şey sormuş sanırım çok basit. Öğrenci buna cevap verememiş. Hem öğretmen kendisini çok kötü hissetmiş, hem de öğrenci ağlamaklı olmuş sınıfta. Çünkü hiçbirimiz o öğrencinin o durumda olduğunu bilmiyorduk ve 5. sınıf öğretmeni bize bilgi vermediği için böyle bir şey yaşadık. Sonradan ben o öğrencinin kapasitesini değerlendirdim yapabildiğim ölçüde ve yetersizliği olduğunu düşündüm. Böyle bir sıkıntı yaşadık." sözleriyle örneklemiştir. İlkay öğretmen de öğrencinin "başarma duygusunu" kazanması gereken bir dönemde "sürekli başarısızlık" yaşamasının kişiliğinde çok "ciddi sorunlara" yol açtığını ve öğrencinin "kendine güvensiz, problemli bir birey" olarak geliştiğini belirtmiştir. Derya öğretmen ise, bu öğrencilerin "rekabetçi eğitim sistemi" içerisinde her zaman "başarısız" ve sınavlarda "sınıfın sonuncusu" oldukları için çok fazla "üzüntü, utanç ve çaresizlik" yaşadıklarını dile getirmiştir.

3.22.4. Öğrencinin sınıfta yalnız kalması ve kabul edilmemesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Derya, Kerem) kaynaştırma kararı olmayan öğrencilerin de sınıfta yalnız kaldıklarını ve sınıfın öğrenciyi kabul etmediğini söylemiştir. Derya öğretmen kaynaştırma kararı olmayan özel gereksinimli öğrencilerin yaşadığı "en büyük zorluğun" sınıfta "yalnız kalmaları" olduğunu ve "gözlemlediği" kadarıyla bu grup içinde "en yalnız kalan" öğrencilerin de "erkek öğrenciler" olduğunu ifade etmiştir. Kerem öğretmen ise, kaynaştırma raporunun çıkmamasının sorunu "ortadan kaldırmadığını," sınıfın "öğrenciyi istemediğini," çünkü öğrencinin "çok istikrarsız ve garip" davrandığını ve sınıfın da "bunu anlamadığını," öğrencinin "rol yaptığını sandığını," öğrencinin durumunu sınıfa anlatmakta "zorlandığını" belirtmiştir.

H. KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ

3.23. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE İLGİLİ YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

3.23.1. Aileyi RAM'a yönlendirme

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Kerem) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin ailelerini RAM'a yönlendirdiğini söylemiştir. Bilge öğretmen bu öğrencilerin "ailelerini" RAM'a "yönlendirdiğini," bir öğrencilerinin bir yıl kararının "kaldırıldığını," ikinci yıl tekrar "kaynaştırma raporunun çıkarıldığını;" bu yüzden, "senede bir kontrol amaçlı" bu öğrencilerin ailelerini RAM'a yönlendirdiğini belirtmiştir. Kerem öğretmen de kararın çıkmasını istemeyen bir aileye "sonucu resmiyete dökmeyelim, okul aracılığıyla götürmeyelim, siz veli olarak gidin" dediğini ve ailenin bunu "kabul edip gittiğini" ifade etmiştir.

3.23.2. Ailelere yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verme

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Ceren) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin ailelerine yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verdiğini söylemiştir. Bilge öğretmen "kaynaştırma raporu çıkmayan ve sosyal çevre yoksunluğu" olan bir öğrencinin ailesine çocuklarının "sosyalleşmesi için aktivitelere yönlendirmeleri" ile ilgili birtakım "önerilerde" bulunduğunu dile getirmiştir. Ceren öğretmen de öğretmen arkadaşıyla birlikte "aileye ekstra çaba harcaması" gerektiği konusunda "uyarılarda" bulunduğunu belirtmiştir.

3.23.3. Çocuğun tanısı hakkında aileyi bilgilendirme

Rehber öğretmenlerden biri (Kerem) tanı konulduktan sonra aileyi çocuğun tanısı hakkında bilgilendirdiğini söylemiştir. Kerem öğretmen öğrenci RAM'dan "tanı" aldıktan sonra aileyi "durum hakkında bilgilendirdiğini," onlara "zeka puanının ne anlama geldiğini" açıkladığını ifade etmiştir.

3.23.4. Aileyi başka bir okula yönlendirme

Rehber öğretmenlerden biri (Onur) aileyi başka bir okula yönlendirdiğini söylemiştir. Onur öğretmen "birinci sınıfa başlayan" bir öğrencilerinin "ailesini ikna ederek" başka bir okulun "özel alt sınıfına" gönderdiklerini, öğrencinin "okuma-yazmayı ilerlettiğini" ve ailenin durumdan "çok memnun" olduğunu dile getirmiştir.

3.24. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA KARARI OLMAYAN VE YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİ DÜŞÜNÜLEN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE YAŞADIKLARINI DÜŞÜNDÜKLERİNİ SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.24.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle yaşadıklarını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri

3.24.1.1. Ailenin çocuğunun durumunu kabullenmemesi

Rehber öğretmenlerden altısı (Derya, Gamze, Fatma, İlkay, Kerem, Onur) ailenin çocuğunun durumunu kabullenmediğini söylemiştir. Onur öğretmen bir öğrencinin "ailesinin" çocuğunun "yetersizlik gösterdiğini" bir türlü "kabullenmediğini" ve öğrencinin "çok zeki, çok mükemmel" olduğu konusunda kendisini "ikna etmeye" geldiklerini belirtmiştir. İlkay öğretmen de "kaynaştırma kararı çıktığında" ailenin durumu çok "zor kabul" ettiğini, kararın çıkmamasının her ne kadar öğrenciyi "sınıfta kalma riskiyle" karşı karşıya bıraksa da aileyi "rahatlattığını" ifade etmiştir. Kerem öğretmen ise, aileyi "RAM'a göndermek" istediğini; ancak, ailenin çocuğunu bir türlü RAM'a "götürmediğini," çocuğa "özel hocalar tuttuğunu," yine de "yeterli" olmadığını dile getirmiştir.

3.24.1.2. Çocuğu için kaynaştırma kararı çıkmasını istememesi

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Gamze, Kerem) ailelerin çocuğu için kaynaştırma kararı çıkmasını istemediğini söylemiştir. Kerem öğretmen bir öğrencisinin ailesinin çocuğunun durumunu "kabul etmenin gerekliliğini anladığını" ama çocuğunun "kaynaştırma eğitimine alınmasını istemediğini" söylediğini belirtmiştir. Gamze öğretmen de aile içerisinde "daha önceden kaynaştırma raporu alan bir çocuk varsa," bu ailelerin

"RAM'a gitmek" ve çocukları için "kaynaştırma raporu almak istemediklerini" ifade etmiştir. Derya öğretmen ise, bir ailenin "kaynaştırma kararının" kendisine "zarar" getireceğinden "kaygı duyduğunu" ve öğrenci için "kaynaştırma kararı çıkartmadıklarını" dile getirmiştir.

3.24.1.3. Ailenin tükenmişlik hissetmesi

Rehber öğretmenlerden üçü (Ceren, Meryem, Onur) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin ailelerinin tükenmişlik hissettiğini söylemiştir. Ceren öğretmen "karar olmadığı" zaman ailelerin çocuklarını "normal gibi" gördüklerini ve "beklentilerini aşağıya çekemediklerini," RAM'dan bir karar çıkmamasını "bir şey yok sonuçta çocukta" diye yorumladıklarını ve öğrenci "yapamadığında" hem kendilerini, hem çocuklarını "sıkıntıya soktuklarını ve mutsuz olduklarını" ifade etmiştir. Onur öğretmen de ailelerin durumu "kabullenmedikleri sürece" kendilerini "yıprattıklarını, yılgınlık, bezginlik ve bıkkınlık" hissettiklerini dile getirmiştir.

3.24.1.4. Ailelerin kaynaştırmanın anlamını bilmemeleri

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) ailelerin kaynaştırmanın anlamını bilmediklerini söylemiştir. Gamze öğretmen ailelerin "anlatmalarına" rağmen, kaynaştırmanın "ne olduğunu kavram olarak bilmediklerini" ve anlatılanların onları "çok fazla ikna etmediğini" belirtmiştir.

3.24.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle ilgili yaptığı öneriler

3.24.2.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili ailelerin yapacağı çalışmalara ilişkin önerileri

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Fatma) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili ailelere çeşitli önerilerde bulunduğunu söylemiştir. Bilge öğretmen ailelere çocuklarını "daha az mevcutlu okullara götürmelerini" ve kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin "o kimlikten sıyrılmaları için kesinlikle beşinci sınıftan sonra okul değiştirmelerini"

önerdiğini, çünkü öğrencinin sınıfın "en tembeli pozisyonundan çıkması gerektiğini" düşündüğünü ifade etmiştir. Bilge öğretmen ayrıca, "daha çok ilgileneceklerini" düşündüğü için "destek eğitime yönlendirdiği" öğrenciler olduğunu da sözlerine eklemiştir. Fatma öğretmen ise, ailenin çocuğunu daha "gerçekçi görmesi ve iyi tanıması" gerektiğini, bazı ailelerin çocukları ile ilgili "fazla beklenti içerisine girdiklerini" belirtmiştir.

3.24.2.2. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalara ilişkin önerileri

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunmuştur. Gamze öğretmen "sadece anlatarak değil" de aileleri de "işin içine katarak, çalışmaları uygulayarak göstermek," ailelerin "gözlem yapmalarını" sağlamak ve aileye "örnek çalışmalar gösterilerek" öğrencilerle "birlikte çalıştırılmasını" sağlamak gerektiğini belirtmiştir. Gamze öğretmen bunlara ek olarak, aileleri "bir araya getirip" onlarla "grup çalışmaları" yapılabileceğini, ailelerin "sıkıntılarını" birbirleriyle "paylaşmalarının" sağlanabileceğini, bu grubun içerisine "normal gelişim gösteren çocukların anne-babalarının da dahil edilip" aslında kendi çocuklarının diğer çocuklardan "farklı olmadığının" onlara "anlatılabileceğini" sözlerine eklemiştir.

I. REHBER ÖĞRETMENLER

3.25. REHBER ÖĞRETMEN OLARAK ÇOK FAZLA SIKINTI YAŞAMAYANLAR

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Gözde, Kerem) rehber öğretmen olarak çok fazla sıkıntı yaşamadıklarını ve çalışmaları RAM ile koordineli olarak yürüttüklerini söylemiştir. Gözde öğretmen "BEP ekibinde yer alan" bir "rehber öğretmen" olarak yaşadığı çok fazla bir "sıkıntının olmadığını" dile getirmiştir. Derya öğretmen de öncelikle öğrencilerinin "tanılanması" ile ilgili RAM'la "işbirliği" yaptıklarını söylerken, Kerem öğretmen "kaynaştırma uygulamalarında RAM ile koordineli" olarak çalıştıklarını; bu nedenle, çok fazla "sıkıntı yaşamadıklarını" ifade etmiştir.

3.26. KAYNAŞTIRMA İLE İLGİLİ YETERLİ ÇALIŞMA YAPILMADIĞINI DÜŞÜNEN REHBER ÖĞRETMENLER

Rehber öğretmenlerden üçü (Bilge, İlkay, Onur) kaynaştırma ile ilgili yeterli çalışma yapılmadığını düşündüğünü söylemiştir. Bilge öğretmen okulunda "kaynaştırma uygulamaları" ile ilgili "çok fazla bir şey yapılmadığını" belirtmiştir. İlkay öğretmen de "kaynaştırma uygulamaları" ile ilgili "çok yeterli bir şey yaptığını düşünmediğini" ifade etmiştir. Onur öğretmen ise, "doğru dürüst" bir kaynaştırma eğitiminin "okulunda verildiğini söyleyemeyeceğini" dile getirmiştir.

3.27. REHBER ÖĞRETMENLERİN ZORLANDIKLARI ÇALIŞMALAR

3.27.1. Rehber öğretmenlerin kaynaştırmayla ilgili okulda yürütülen çalışmalarda yardıma gereksinim duyması

Rehber öğretmenlerden altısı (Bilge, Derya, Fatma, Gamze, Gözde, İlkay) kaynaştırmayla ilgili okulda yürütülen çalışmalarda yardıma gereksinim duyduğunu söylemiştir. Derya öğretmen öğrencinin "akademik başarısı ile ilgili yetersizliklerine" çok "müdahale edebilme şansının olmadığını," öğrenciyi "bilişsel yeteneklerini geliştirmek" anlamında herhangi bir çalışmaya "katamadıklarını," çünkü "nasıl yapacaklarını bilmediklerini, el yordamıyla bir şeyler yapmaya çalıştıklarını" ve bu konudaki "yetersizliğinin farkında" olduğu için "RAM'dan destek" istediğini belirtmiştir. Derya öğretmen ayrıca, öğrenme güçlüğü yaşayan ve arkadaşlarına "çok kaba ve kırıcı davranan, küfreden" bir öğrencisi konusunda çok "tıkandığını," öğrenciye "nasıl yaklaşacağını bilemediğini," öğrencinin devam ettiği "özel eğitim merkezinden yardım aldığını" ve o şekilde öğrencinin "olumsuz" davranışlarını "biraz kontrol edebildiğini" sözlerine eklemiştir. Gözde öğretmen öğretmenlerin "BEP'i uygulayamadığı" zamanlarda "ne yapacağım" sorusuna bir süre sonra "cevapsız kalabildiğini," öğretmene "nasıl destek olabileceği" konusunda "çaresizlik yaşadığını" ve ilk olarak aklına "gezici özel eğitim öğretmeni" gibi birisini bulmak geldiğini ifade etmiştir. Gamze öğretmen de özel gereksinimli öğrencilerini çok "önemsediğini, ilgilendiğini" ama kaynaştırmayla ilgili "formalite işlerin yapılmadığını gördüğü" zaman "bu işi fazla beceremediği duygusuna kapıldığını" dile getirerek, "kaynaştırma ve BEP" ile ilgili "çok fazla doküman ve kaynak olduğunu, zor olanın bunları toparlamak ve uygulamak olduğunu" sözlerine eklemiştir.

Bilge, Fatma ve İlkay öğretmenler ise, kaynaştırma uygulamaları ile ilgili "yeterli bilgiye sahip olmadıklarını" ve kendilerini bu konuda çok "yeterli hissetmediklerini" belirtmişlerdir.

3.27.2. BEP hazırlamada zorlanma

Rehber öğretmenlerden dördü (Derya, Fatma, Meryem, Onur) BEP hazırlamada zorlandığını söylemiştir. Onur öğretmen "BEP hazırlama" konusunda çok büyük "sıkıntı" çektiğini, BEP'leri bizzat "kendisinin" çıkararak sınıf öğretmenlerine "verdiğini" ifade etmiştir. Derya öğretmen de "sınıf seviyesine" göre, öğrenciye "hangi hedefler" doğrultusunda gidebilmesi yönünden "el yordamıyla BEP hazırlamaya çalıştıklarını" ama bunun için öğretmenin de "yeterli becerilere" sahip olması gerektiğini ve "bütünleşmiş bir bakış açısının" kendisinde de olmadığından işi "el yordamıyla" yapmaya çalıştıklarını dile getirmiştir. Meryem öğretmen ise, "BEP hazırlama" konusunda "yeterli olduğunu" düşündüğünü ama "ince ayrıntılarla" hazırladığı için BEP'i öğretmenlerin "anlayabileceği düzeye indirmekte zorlandığını" belirtmiştir.

3.27.3. Aileyle işbirliği içinde çalışmada zorlanma

Rehber öğretmenlerden üçü (Bilge, Ceren, Derya) aileyle işbirliği içinde çalışmada zorlandığını söylemiştir. Ceren öğretmen kaynaştırma uygulamalarına "ailelerin katılımını" sağlamada "zorlandığını" ifade etmiştir. Derya öğretmen de "dördüncü sınıftaki bir öğrencisinin baba desteğinden yoksun" olduğunu, "anne ve ağabeyinin" öğrenciyle "ilgilendiğini" ama "anneyle de" çok fazla bir "işbirliğinin olmadığını" dile getirmiştir.

3.27.4. Yapılacak çalışmalara ilişkin sınıf öğretmenleriyle ilgili sorun yaşanması

Rehber öğretmenlerden üçü (Ceren, Gamze, Gözde) yapılacak çalışmalara ilişkin sınıf öğretmenleriyle ilgili sorun yaşadığını söylemiştir. Ceren öğretmen, "öğretmen arkadaşlarının" kaynaştırma uygulamaları konusundaki "yetersizlikleri" sebebiyle yapacakları "ek çalışmalarda zorlandığını" ve bu çalışmaların kendisinin "tek başına" yapabileceği çalışmalar "olmadığını" dile getirmiştir. Gamze öğretmen kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler için sınıf öğretmenlerini "kurs açma konusunda ikna edemediğini" belirtmiştir. Gamze öğretmen geçen senelerde 6. sınıftaki

"okuma-yazmada güçlük çeken ama kaynaştırma raporu olmayan" öğrenciler için öğretmen arkadaşlarının "gönüllü olarak kurs açmalarını" istediğini, "toplantılarda" bunu belirttiğini ama öğretmenlerin öğrencilerin "yaşlarının ve düzeylerinin farklı" olduğunu söylemesi ve çalışmaya gönüllü kimsenin "çıkmaması" nedeniyle bu uygulamayı "yaptıramadığını" sözlerine eklemiştir.

3.27.5. Özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulünde zorlanma

Rehber öğretmenlerden ikisi (Gamze, İlkay) özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulünde zorlandığını söylemiştir. İlkay öğretmen özel gereksinimli öğrencileri "sınıf" öğretmenlerinin "kabullenmesini sağlamada zorlandığını" belirtirken, Gamze öğretmen de ikinci sınıfta "otistik eğilimleri" olan bir öğrencinin "sınıfa kabulünde zorlandıklarını" dile getirmiştir.

3.27.6. Rehber öğretmenin yaptırım gücünün ve yetkisinin olmaması

Öğretmenlerden ikisi (Bilge, Gamze) rehber öğretmen olarak, yaptırım gücünün ve yetkisinin olmadığını söylemiştir. Bilge öğretmen okuldaki öğretmen arkadaşlarının özel eğitimle ilgili "kurs" aldığını ve kaynaştırma uygulamaları ile ilgili "yapmaları gerekenleri bildiklerini" ama "ekstra bir iş" olarak gördükleri için "yapmadıklarını," kendisinin de "yaptırım gücü ve yetkisi olmadığı" için bir şey "yapamadığını" ifade etmiştir.

3.27.7. RAM'ın diğer birimlerle işbirliği içinde çalışmaması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Derya, Gamze) RAM'ın diğer birimlerle işbirliği içinde çalışmadığını söylemiştir. Gamze öğretmen "RAM'ın özel eğitim bölümünün" biraz rehber öğretmenlere "kapalı ve çok içe dönük" olduğunu düşündüğünü, kurumda "iyi çalıştıklarını" bildiğini ama bunu "yaygınlaştırmadıklarını" dile getirmiştir. Derya öğretmen de "RAM'da" bile yeterince "uzman olmadığını" ve bu konuda "eksiklikler olduğunu" bildiğini belirtmiştir.

3.27.8. Diğer görevlerle birlikte BEP'leri takip etmede zorlanma

Rehber öğretmenlerden biri (Fatma) diğer görevlerle birlikte BEP'leri takip etmede zorlandığını söylemiştir. Fatma öğretmen "özel eğitimin" başlı başına bir "alan" olduğunu,

bu alanla ilgili çalışmak için kendisinin "başka işlerini bırakması ya da azaltması" gerekeceğini; bu şekilde BEP'leri "takip" etmede çok "zorlandığını" ifade etmiştir.

3.27.9. Uygulamalara ilişkin sınıflara girip sürekli gözlem yapamama

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) uygulamalara ilişkin sınıflara girip sürekli gözlem yapamadığını söylemiştir. Gamze öğretmen "teorideki" konular için "gözlem" yapabildiğini ama "pratiktekileri" çok "gözlemleyemediğini;" bir başka deyişle, "bire-bir sınıflara giremediği" için sınıf içerisinde öğretmenlerin "diyaloglarını, iletişimlerini göremediğini" dile getirmiştir.

3.27.10. RAM'dan raporların çok geç gelmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) RAM'dan raporların çok geç geldiğini söylemiştir. Gamze öğretmen öğrencisini "RAM'a gönderdikten sonra" kaynaştırma raporunun gelmesinin "çok uzun zaman aldığını," öğrencinin durumu ile ilgili "raporu takip ettiklerini ve gerekirse RAM'ı aradıklarını" ifade etmiştir.

3.27.10. Rehber öğretmenin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencinin başarısızlığının nedenlerini aileye açıklamakta zorlanması

Rehber öğretmenlerden biri (Gözde) kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencinin başarısızlığının nedenlerini aileye açıklamakta zorlandığını söylemiştir. Gözde öğretmen aileye çocuğunun "neden başarısız olduğunu açıklamak" konusunda "sıkıntı" yaşadıklarını, "tanılanmamış" bir çocuk için "zeka geriliği var" diye aileye "söyleyemeyeceklerini;" bu yüzden, aileyi "yönlendirmenin" ve ailenin "yapabilecekleri" konusunda "bir şeyler söylemenin de sıkıntı" olduğunu, diğer ailelere söyledikleri "şeyleri" onlara da "söylemek zorunda" kaldıklarını belirtmiştir.

3.28. REHBER ÖĞRETMENLERİN ZORLANDIKLARINDA BAŞVURDUKLARI ÇÖZÜM YOLLARI

3.28.1. Rehber öğretmenlerin zorlandıklarında alan uzmanlarından yardım alması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Kerem, Onur) zorlandıkları konularda alan uzmanlarından yardım aldıklarını söylemiştir. Kerem öğretmen kaynaştırma uygulamalarında "sorunla karşılaştığında" alan uzmanlarına "telefonla ulaştığını ve yardım" aldığını ifade etmiştir. Onur öğretmen de bir öğrencisinin gittiği "psikiyatrdan öğrenci hakkında bilgilendirici bir yazı" istediğini ve psikiyatrın da kendisini yazılı "bilgilendirdiğini" dile getirmiştir.

3.28.2. Alanda çalışanları takip etmesi ve onların çalışmalarını taklit etmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Kerem) alanda çalışanları takip ettiğini ve onların çalışmalarını taklit ettiğini söylemiştir. Kerem öğretmen özel eğitim alanındaki "uzmanların" bu işi "daha ciddi" yapmaya başladığını, kendilerinin de "onlardan alıp uygulayıcılar" konumunda olduklarını, uzmanların çalışmalarını "saygıyla izlediklerini" ve onların çalışmalarını bir şekilde "taklit" ettiğini ve "eksikliğini o şekilde giderdiğini" belirtmiştir.

3.28.3. Teknolojiyi kullanmanın işleri kolaylaştırması

Rehber öğretmenlerden biri (Kerem) teknolojiyi kullanmanın işleri kolaylaştırdığını söylemiştir. Kerem öğretmen "teknolojinin imdadına yetiştiğini ve kaynak sorununun" olmadığını ifade etmiştir.

3.29. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA BAKIŞ AÇISI

Rehber öğretmenlerden üçü (Bilge, Derya, Fatma) kaynaştırmaya bakış açıları konusunda çeşitli görüşler ortaya koymuşlardır. Fatma öğretmen "kaynaştırma uygulamalarının programının dışında" olduğunu, özel eğitimin "alanı olmadığını," yıllık "çerçeve programında" bununla ilgili "sistematik" bir şekilde takibini gerektiren bir şey "olmadığını," rehber öğretmen olarak "bireysel danışma ve ailelere yönelik eğitici

çalışmalar" yapmak zorunda olduğunu, "BEP'e nasıl zaman ayıracağını bilemediğini" dile getirmiştir. Fatma öğretmen şu an okulların istediği "hizmet türlerinde" özel eğitimin "çok az bir yeri kapsadığını," okullardaki birçok çalışmanın "geçiştirildiğini ve gündemde hangi konu varsa o konuya bir yönelme olduğunu" belirterek durumu; "Öğrencinin biri birini bıçaklıyo, hadi saldırganlığı işle. Bi gün başka bi şey oluyor hadi onu işle." şeklinde ifade etmiş ve kaynaştırmanın "en sessiz grup" olduğunu dile getirmiştir. Fatma öğretmen ayrıca, "8. sınıfta okuma-yazma bilmeyen" bir öğrencileri olduğunu, bu öğrencinin "önceden yönlendirilmediği için kaynaştırma raporunun da olmadığını," buna rağmen, "bu çocuğun diploma alacağını" oysaki, "biraz özel bir destekle" bu öğrencinin "belki de okuma-yazma noktasına getirilebileceğini" sözlerine eklemiştir. Bilge öğretmen de "50 kişilik sınıflarda" öğretmenin "özel gereksinimli öğrenci ile ilgilenmesinin çok zor" olduğunu ve çok "sıkıntı" yarattığını; bu nedenle, özel gereksinimli bir öğrencisini bu yüzden "az mevcutlu bir okula yönlendirdiklerini" dile getirmiştir. Derya öğretmen ise, "pratik açıdan" kaynaştırma kararının "sınıf geçme" dışında çok bir "avantajının olmadığını" belirtmiştir.

J. KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ BAŞARISI İÇİN REHBER ÖĞRETMENLERİN ÖNERİLERİ

3.30. REHBER ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ BAŞARISININ ARTMASINA YÖNELİK ÖNERİLERİ

3.30.1. Rehber öğretmenlerin meslektaşlarına yaptığı öneriler

3.30.1.1. Rehber öğretmenlerin alan uzmanlarına danışmasının sağlanması

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Fatma, Gözde) rehber öğretmenlerin alan uzmanlarına danışmalarının sağlanmasını önermiştir. Fatma öğretmen özel eğitimin "uzmanlık alanı olmadığını;" bu nedenle, "bilgileneceği, özel eğitimle ilgili rehberlik alabileceği bilgi birimlerinin" ya da okullarda rehber öğretmenin yanında bir "özel eğitimcinin" olması gerektiğini ve "rehber öğretmenlerin" de bu konuda "eğitime alınması" gerektiğini belirtmiştir. Gözde öğretmen alanda "mastır" yapıyor olmasından dolayı zaman zaman "özel eğitim bölümündeki hocalarına danıştığını" belirterek, okulda "sadece özel gereksinimli öğrencilerle ilgilenen bir özel eğitim öğretmenin" olmasının "en büyük çözüm" gibi göründüğünü söylemiştir.

3.30.1.2. Rehber öğretmenlerin meslektaşlarına danışmasının sağlanması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Derya, Gözde) rehber öğretmenlerin meslektaşlarına danışmalarının sağlanmasını önermiştir. Gözde öğretmen "meslektaşlarına danışmanın sık başvurduğu bir yöntem" olduğunu ifade ederek, "belirli durumlarla" ilgili meslektaşlarının "çözüm önerilerinden ve düşüncelerinden" yararlandığını dile getirmiştir. Derya öğretmen ise, bazen öğrencinin devam ettiği "özel eğitim merkezindeki öğretmenle işbirliği yaptığını," bazen de "doktoradan sınıf arkadaşıyla" öğrenci ile ilgili "durumu paylaştığını" belirtmiştir.

3.30.1.3. Rehber öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerle bilgilendirilmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Fatma, Meryem) rehber öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerle bilgilendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Meryem öğretmen kaynaştırma uygulamaları konusunda rehber öğretmene "çok büyük iş düştüğünü" ve onun "yeterli bilgiye sahip olması" gerektiğini dile getirirken, Fatma öğretmen de rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları konusunda gerçekten "bilgilendirilmesi gerektiğini" ifade etmiştir.

3.30.1.4. Rehber öğretmenlerin farklı kaynaklardan bilgi edinmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Derya) rehber öğretmenlerin farklı kaynaklardan bilgi edinmesi gerektiğini söylemiştir. Derya öğretmen "William Sendromlu" bir öğrencisi olduğunu ve rahatsızlık ile ilgili "bilgi edinmek için Internetten yararlandığını" ifade etmiştir.

3.30.2. Rehber öğretmenlerin yasal düzenlemeler ve destek hizmetlerin düzenlenmesine ilişkin önerileri

3.30.2.1. Alanda çalışan insan sayısının artması

Rehber öğretmenlerden üçü (Derya, Fatma, Kerem) alanda çalışan insan sayısının artması gerektiğini söylemiştir. Kerem öğretmen "özel eğitim" konusunda "kendini ortaya koyan ve çaba harcayan" çok insan olduğunu, o insanların "sayısının artması" gerektiğini düşündüğünü ifade ederken, Fatma öğretmen de kaynaştırma uygulamalarında çalışması gereken "uzmanların" sayısının okullarda "yeterli olmadığını" dile getirmiştir.

3.30.2.2. Üniversiteden ya da MEB'den uzmanların çalışmaları denetlemesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Derya) üniversiteden ya da MEB'den uzmanların çalışmaları denetlemesi gerektiğini söylemiştir. Derya öğretmen okullardaki "sisteme müdahale" edebilecek "birimler oluşturulması" gerektiğini, MEB'in daha "geniş kapsamlı ve yaygın çalışması ve denetlemenin" olması gerektiğini belirtmiştir. Bilge öğretmen de "MEB ya da üniversiteden" bir görevlinin "periyodik aralıklarla" gelip "çalışmaları denetlemesi" gerektiğini ifade etmiştir.

3.30.2.3. Öğrencinin uzmanlar tarafından düzenli olarak izlenmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Derya, Fatma) öğrencinin uzmanlar tarafından düzenli olarak izlenmesi gerektiğini söylemiştir. Derya öğretmen okullarda bir "uzman" tarafından "sene başı, sene ortası" gibi dönemlerde "takip yapılmasının çok iyi" olacağını, her "eğitim bölgesine istihdam edilmiş uzmanların" zaman zaman okulda bir "izleme çalışması" yapmasını ve izlemeler sırasında da uzmanın, "uzmanlık bilgisini" bire-bir "yansıtması ve göstermesi" gerektiğini; bir başka deyişle, vereceği eğitimin "uygulama" tarzında olmasını "önerdiğini" belirtmiştir.

3.30.2.4. Destek eğitimle ilgili yasaların düzenlenmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Derya, Fatma) destek eğitimle ilgili yasaların düzenlenmesini ve kurumların denetlenmesini önermiştir. Fatma öğretmen "devlet"

kendilerine "para" ödediği için "özel eğitim merkezlerinin" sık sık okulları "ziyaret" ettiğini, bunun kendisini bir açıdan "rahatsız ettiğini," bu merkezlerin "denetiminin" yapılmasının ve öğrencilerin doğru "tespit" edilip edilmediğinin "denetlenmesinin" gerektiğini belirtmiştir. Derya öğretmen ise, "rehabilitasyonla ilgili hizmetlerin yeniden düzenlenmesi ve gerçekten ihtiyacı olan" çocuklara "ulaştırılması" gerektiğini, dışarıdaki kurum bünyelerinde ya da okul içerisinde bir "çözüm bulunması" gerektiğini, çocukların "sadece akademik değil, duygusal, sosyal gelişiminin de dikkate alınarak" ona uygun "düzenlemelere ihtiyaç olduğunu" dile getirmiştir. Derya öğretmen ayrıca, "biz burada iyi kötü bi dengeyi tutturuyoruz, el yordamıyla da olsa bi takip sağlıyoruz" sözleri ile "rehber öğretmeni olmayan" okulların daha "zor durumda" olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

3.30.2.5. Özel eğitim bölümü öğrencilerinin sınıf öğretmenine destek sağlaması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Gamze) özel eğitim bölümü öğrencilerinin sınıf öğretmenine destek sağlamasını önermiştir. Gamze öğretmen Anadolu Üniversitesi'nin Özel Eğitim Bölümü'nden öğrencilerin "staj için okullarına geldiğini ve destek sağlama" gibi birtakım "katkıları" olduğunu, "pratikte" onların kendisine bazı sorular sorduğunu, "teoride" kendisinin onlara "yeni bir şeyler var mı" diyerek anlatmalarını istediği konular olduğunu ve okullarının böyle bir "avantajı" olduğunu dile getirmiştir. Bilge öğretmen de "üniversiteden öğrencilerin" okullara gelip "destek eğitim" vermesini "önerdiğini," sene başında okullarına "üniversiteden bir öğrencinin geldiğini," bu öğrencinin "aileyi ve okulu bilgilendirme" gibi "özel çalışmalar" yaptığını ve bu çalışmaların "yararlı" olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

3.30.2.6. Rehber öğretmenlere denetleme yetkisi verilmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) rehber öğretmenlere denetleme yetkisi verilmesini önermiştir. Bilge öğretmen "biz seviyoruz denetlenmeyi" sözleri ile öğretmenlerin "denetlendiğinde daha sistemli çalışacağını" belirterek, kaynaştırma uygulamaları konusunda rehber öğretmenlere biraz "denetleme yetkisi" verilebileceğini ifade etmiştir.

3.30.2.7. RAM'ın öğretmenlere eğitim vermesi

Rehber öğretmenlerden biri (Gamze) RAM'ın öğretmenlere eğitim vermesini önermiştir. Gamze öğretmen İstanbul'da görev yaptığı süre içerisinde "RAM'ın" özel eğitimle ilgili "çok sayıda eğitim" verdiğini ve "temelini" oradan aldığını; bu yüzden, bu konuyla ilgili "eğitim, seminer ve kursların şart olduğunu" dile getirmiştir.

3.20.2.8. Herkesin kendi semtindeki okula gitmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Bilge) herkesin kendi semtindeki okula gitmesi gerektiğini söylemiştir. Bilge öğretmen "iki-üç yıl önce uygulanan herkesin kendi semtindeki okula gitmesi" ile ilgili bir "proje" olduğunu ama bunun "uygulanmadığını," bu karar uygulandığı zaman okullarda "yığılma olmayacağını ve 15-20 kişilik sınıflarda" çok "güzel şeyler yapılacağına" inandığını dile getirmiştir.

3.30.3. Rehber öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerin düzenlenmesine ilişkin önerileri

3.30.3.1. Sınıf öğretmenlerinin bilgilendirilmesi

Rehber öğretmenlerden dördü (Bilge, Gamze, İlkay, Meryem) sınıf öğretmenlerinin bilgilendirilmesini önermiştir. Meryem öğretmen "sınıf öğretmenlerinin" kaynaştırmayla ilgili "bilgilendirilmesi" gerektiğini dile getirmiştir. İlkay öğretmen de "özel eğitim kurumlarına gezi yapılarak," özel eğitimle ilgili "film gösterimi" yapılarak, "seminer, kurs niteliğinde eğitimler" yapılarak "sınıf öğretmenlerinin bilgilendirilmesini" önermiştir. Gamze öğretmen ise, özel eğitim alanını "seven gönüllü sınıf öğretmenlerine RAM tarafından eğitim" verilmesini önermiştir.

3.30.3.2. Okul yönetiminin bilgilendirilmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Ceren, Fatma) okul yönetiminin bilgi eksiğinin giderilmesi gerektiğini söylemiştir. Ceren öğretmen okul yönetiminin "kaynaştırma diye bir şey olduğu, işe nasıl ve nerden başlanacağı" konusunda "bilgi sahibi" olmaları gerektiğini ve ondan sonra bir "çaba gösterileceğini" belirtmiştir. Fatma öğretmen "sınıf öğretmenlerine" bir konunun "önemsetilmesi" isteniyorsa, önce "okul müdürüne

önemsetmek" gerektiğini; bu yüzden, okul yönetiminin "kaynaştırmanın önemi" konusunda "toplantı" yapıp kaynaştırmayla ilgili bir "konuşma" yapmasının özel gereksinimli öğrencileri "öne çıkaracağını" ve öğretmenlerde "motivasyon yaratacağını" belirterek, öğretmenlerin bu konuda "okul yönetimi" tarafından "takibinin yapılabileceğini" dile getirmiştir.

3.30.3.3. Hizmet-içi eğitimlerin alan uzmanları tarafından verilmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Kerem) hizmet-içi eğitimlerin alan uzmanları tarafından verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bilge öğretmen "eğitimleri" daha üst düzeyde "profesyonel kişilerin" vermesi gerektiğini ve eğitimlerin "slaytlar biçiminde değil, daha bire-bir ve görsel olarak zenginleştirilmiş" bir şekilde verilmesini önermiştir. Kerem öğretmen de "yetersizliği ve ciddi anlamda iletişim ve diksiyon sorunu" olan insanların "eğitim" verdiklerini, öncelikle bu tür eğitimlerde "eğitim verecek kişinin yeterliliğinin" dikkate alınmasının "iyi" olacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

3.30.3.4. Hizmet-içi eğitimlerin seminer zamanında verilmesi

Rehber öğretmenlerden ikisi (Bilge, Kerem) hizmet-içi eğitimlerin seminer zamanında verilmesini önermiştir. Kerem öğretmen eğitimlerin "olmadık zamanlarda" verilmesinin öğretmenlerde "değişiklik yaratmadığını;" çünkü öğretmenlerin bu eğitimleri "zorunluluk gibi algılayıp gittiklerini," eğitimlerin "seminer dönemlerinde" verilmesinin "çok daha yararlı" olacağını düşündüğünü dile getirmiştir.

3.30.3.5. Hizmet-içi eğitimlerin motive edici şekilde yapılması

Rehber öğretmenlerden biri (Onur) hizmet-içi eğitimlerin motive edici şekilde yapılması gerektiğini söylemiştir. Onur öğretmen "hizmet-içi eğitim" çalışmalarının kişiyi "bilgi sahibi" yaptığını ama bu "bilgiyi uygulama" konusunda okul yönetimi ya da öğretmenleri "motive etmediğini" oysa, alınan bilgilerin kişileri "motive etmesi gerektiğini" belirtmiştir.

3.30.4. Rehber öğretmenlerin öğretimsel koşulların düzenlenmesine ilişkin önerileri

3.30.4.1. Müfredatın hafifletilmesi

Rehber öğretmenlerden beşi (Bilge, Derya, Fatma, Gözde, Kerem) müfredatın hafifletilmesi gerektiğini söylemiştir. Fatma öğretmen BEP'le ilgili "yönetmelik" gereği yapılması gerekenlerin "fazla" olduğunu, rehber öğretmenin ve sınıf öğretmenlerinin işlevleri ve müfredatın yoğunluğu düşünüldüğünde, BEP'lerin "gerçeklikten ve uygulanabilirlikten uzak olduğunu" ve BEP çalışmalarının okullarda "kağıt üzerinde" kaldığını belirtirken, Gözde öğretmen müfredatın "yoğun olmasının" kaynaştırma uygulamalarında "sorun yaşanmasına" neden olduğunu dile getirmiştir. Bilge öğretmen de müfredatın çok "yoğun" olduğunu, öğretmenlerin "yıl içinde birçok üniteyi anlatması" gerektiğini; bu nedenle, özel gereksinimli öğrenciye çok "destek olamadığını" ifade etmiştir. Kerem öğretmen ise, "ilköğretim müfredat programı ile kaynaştırma uygulamaları" arasında bir "ilinti kurulamadığını" dile getirirken, kaynaştırma uygulamalarının "başladığı noktada olmadığını," bu konuda oldukça "iyi yol alındığını" düşündüğünü, daha iyi olabilmesi için de "müfredatın hafifletilmesi, çeşitli olanaklarla eğitim ortamlarının hazırlatılması ve çalışmaların desteklenmesi" gerektiğini sözlerine eklemiştir.

3.30.4.2. Özel eğitime gönüllü öğretmenlerin alanda çalışmasının sağlanması

Rehber öğretmenlerden üçü (Gamze, Kerem, Onur) özel eğitime gönüllü öğretmenlerin alanda çalışmasını önermiştir. Gamze öğretmen kendisinin özel eğitim alanına "meraklı" olduğunu ve "RAM'da" özel eğitimle ilgili bir "çalışma" olursa, "gönüllü" olarak gidip "çalışabileceğini;" çünkü bu tarz görevleri "gönüllü öğretmenlerin" yapmasının daha "verimli" olacağını düşündüğünü belirtmiştir. Onur öğretmen de kaynaştırma uygulamalarının "daha iyi" olması için "gönüllülük" esasına dayandırmaktan başka "yapılabilecek bir şey olmadığını," sınıf öğretmeninin "gönüllü" olması gerektiğini ifade etmiştir.

3.30.4.3. Sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması

Rehber öğretmenlerden üçü (Bilge, Kerem, Meryem) sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması gerektiğini söylemiştir. Bilge öğretmen "sınıf mevcutlarının çok kalabalık" olduğunu, kaynaştırmanın daha "verimli" uygulanabilmesi için sınıf mevcutlarının "azaltılması" gerektiğini dile getirmiştir. Meryem öğretmen ise, öğretmenin "derse girdiğinde" özel gereksinimli öğrenciye en azından "kaliteli bir şekilde bir 10-15 dakika ayırması" için de "sınıf mevcutlarının az" olması gerektiğini belirtmiştir.

3.30.4.4. Kaynaştırmanın temel koşullarının (kaynak oda ve özel eğitim öğretmeni) sağlanması

Rehber öğretmenlerden üçü (Fatma, Gözde, Meryem) kaynaştırmanın temel koşullarının (kaynak oda ve özel eğitim öğretmeni) sağlanması gerektiğini söylemiştir. Gözde öğretmen kaynaştırma uygulamalarında hala çok "net sonuçlar" alamıyorsak, hala kaynaştırmanın "işlevselliğini" sorguluyorsak, önce "kaynaştırmanın temel koşullarını gözden geçirmemiz" gerektiğini ve bu konudaki en iyi "çözümün" kesinlikle "her okulda bir kaynak oda ve özel eğitim öğretmeni" bulundurulması olduğunu dile getirmiştir. Fatma öğretmen ise, her "eğitim bölgesinden" sorumlu rehber öğretmenlere bu konuda "danışmanlık" yapabilecek "özel eğitim uzmanlarının" olması gerektiğini ifade etmiştir. Meryem öğretmen de kaynaştırma uygulamalarında "destek" olacak bir kişinin "sürekli yanlarında olması" gerektiğini dile getirmiştir.

3.30.4.5. Değerlendirmenin farklılaştırılması

Rehber öğretmenlerden ikisi (Fatma, Kerem) değerlendirmenin farklılaştırılması gerektiğini söylemiştir. Fatma öğretmen "özel gereksinimli öğrencilerin" not konusunda daha "iyi değerlendirilmesi ve onlara uygun ölçme-değerlendirme" yapılmasını önermiştir.

3.30.4.6. Kaynak kitaplar hazırlanması

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) kaynak kitaplar hazırlanmasını önermiştir. Meryem öğretmen özel gereksinimli öğrencilere "normal gelişim gösteren" öğrencilerin "ders kitaplarını" verdiklerini, oysa her özel gereksinimli öğrencinin "seviyesinin farklı"

olduğunu söylemiştir. Meryem öğretmen ellerinde özel gereksinimli öğrencilerin "seviyelerine uygun kaynak kitaplar" olduğunda ve "ders öğretmeni" bunları "sırasına" göre işlediğinde "daha verimli" olacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

3.30.4.7. Sınıf öğretmenliği adaylarının üniversite eğitimlerinde özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgi edinmesi

Rehber öğretmenlerden biri (Meryem) sınıf öğretmenliği adaylarının üniversite eğitimlerinde özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgi edinmesi gerektiğini söylemiştir. Meryem öğretmen "tecrübenin" çok "önemli" olduğunu, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları konusunda "bilinçli olarak göreve başlamaları" gerektiğini, çünkü "her an karşılarına özel gereksinimli bir öğrencinin çıkabileceğini," öğretmen adaylarının "stajının bir kısmını özel gereksinimli öğrencilerle yapabileceklerini ve bire-bir" onlarla çalışıp "tecrübelenmeleri" gerektiğini ifade etmiştir.

BÖLÜM IV

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma

Bu bölümde, temel bulguların olası nedenlerinin ve ulaşılabilen alanyazınla ilişkilerinin tartışması yer almaktadır. Bu bölümde bulgulara ilişkin anlaşılırlığı kolaylaştırmak amacıyla, katılımcıların ifade ettikleri görüşlerin frekansları belli gruplamalar halinde sunulmuştur. Buna göre, gruplamalar birkaçı (bir-iki kişi), bir bölümü (üç-dört kişi), yarısı (beş kişi), yarıdan fazlası (altı-yedi kişi), tamamına yakını (sekiz-dokuz kişi) ve tamamı (on kişi) olarak ifade edilmiş ve gruplamalara karşılık gelen frekanslar parantez içinde sunulmuştur.

4.1.1. Sınıf Öğretmenleri

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine BEP hazırlamada yardım etme ve BEP'lerin uygulanmasında rehberlik yapmaya ilişkin görüşleri benzerlik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin yarıdan fazlası (altı kişi), BEP hazırlarken öğretmenlere bilgi verdiğini ve yardım ettiğini söylerken, bir bölümü (üç kişi) BEP'leri uygulamada öğretmenlere rehberlik yaptığını ifade etmiştir. BEP'ler, özel gereksinimli her öğrenci için hazırlanması yasal olarak zorunlu ve gerekli olan eğitim programlarıdır (MEB, 2006). Hazırlanan BEP'ler ile özel gereksinimli öğrencilere en üst düzeyde yararlanabilecekleri eğitim fırsatları sunulur (Vuran, 2005). Bu bağlamda, rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine BEP hazırlama konusunda bilgi verme, yardım etme ve rehberlik yapma olarak ifade ettikleri çalışmalar, eğitimin bireyselleştirilmesi bağlamında değerlendirildiğinde oldukça sınırlı çalışmalardır. Rehber öğretmenlerin bu konudaki çabaları ve sınıf öğretmenleriyle işbirliği içinde çalışmaları dikkate değer olmakla birlikte, lisans eğitimleri sırasında BEP hazırlama ve eğitimin bireyselleştirilmesiyle ilgili dersler almamış oldukları düşünüldüğünde, çabalarının öğretmenlerin gereksinimlerini karşılamada oldukça sınırlı olduğu söylenebilir.

Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenleriyle yaptıkları bir diğer çalışma da öğretmenlerin bilgilendirilmesine yönelik yapılan çalışmalardır. Rehber öğretmenlerin

yarıdan fazlası (altı kişi) öğretmene öğrenci özellikleri hakkında bilgi verdiğini, bir bölümü (dört kişi) yapılacak çalışmalar hakkında öğretmeni bilgilendirdiğini, birkaçı (ikişer kişi) davranış değiştirme, sınavlar ve not verme, öğrenci gelişimini takip etme, birer tanesi ise yönetmelik ve sosyal kabul gibi konularda öğretmenlere bilgi verdiğini ifade etmiştir. Kaynaştırma uygulamalarının başarıyla yürütülmesi için özel gereksinimli öğrencinin birebir ilişki içinde olduğu sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmayla ilgili bilgi gereksinimlerinin giderilmesi ve almış oldukları bilgileri uygulamaya geçirdikleri olumlu yaşantılara sahip olmaları önemlidir. Bunun sağlanabilmesi için de rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenleriyle çok daha sistematik çalışmalar planlaması ve yürütmesi gerekmektedir. Bu gerçekleştiğinde, öğretmenlerde tutum değişikliği olacağı açıktır. Ülkemizde, okullarda özel eğitim danışmanı olmadığı için öğretmenlerin uygulamalar sırasında yardım alacağı kişi okullarındaki rehber öğretmenlerdir. Rehber öğretmenlerin lisans eğitimlerinde aldıkları derslere bakıldığında, özel eğitim danışmanlığı yapmak için gerekli olan davranış kontrolü ve sınıf yönetimi, etkili öğretim yöntemleri, BEP hazırlama ve tüm bu bilgileri özür gruplarına göre uyarlama gibi konularda dersler almadıkları ve özel eğitim danışmanlığı yapacak yeterlikte yetiştirilmedikleri görülmektedir. Rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine gereksinim duydukları konularda yardım edebilmesi için öncelikle özel eğitim danışmanlığı konusunda yeterlik kazanmaları ve danışmanlık becerileri edinmeleri gerekmektedir. Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin, yoğun iş yükleriyle birlikte yürüttükleri kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerine bilgi verme konusunda çabalarının ve çeşitli çalışmalarının olduğu; ancak, başarılı kaynaştırma uygulamaları için bu çalışmaların daha sistemli hale getirilmesine ve rehber öğretmenlerin özel eğitim danışmanlığı konusunda yeterliklerinin arttırılmasına gereksinim olduğu söylenebilir.

Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin tamamına yakını (sekiz kişi) öğretmenlerin öğrenciyi kabullenmediğini, yarıdan fazlası (altışar kişi) yeterli olamayacağını düşündüğü için öğrenciyi sınıfta istemediğini, kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmediğini ve öğretmenlerin bilgi, deneyim ve eğitim eksikliğine sahip olduğunu belirtmiştir. Smith ve arkadaşlarına (2001) göre, başarılı bir kaynaştırma ortamı yaratmak için sınıf öğretmeninin olumlu tutuma, olumlu beklentilere ve mesleki yeterliliğe sahip olması gerekmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin olumlu tutuma sahip olması, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilere ilişkin tutumlarını da doğrudan etkileyecektir. Sınıf öğretmeni bireysel farklılıkları kabul ediyor ve farklılıklara saygı gösteriyorsa, sınıfında da farklılıkları kabul etmeye yönelik bir ortam oluşturma konusunda çaba harcayacaktır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Bu nedenle, kaynaştırmaya ilişkin yapılacak çalışmalarda, öğretmenlerde tutum değişikliği sağlamaya yönelik çalışmalara yer verilmesinde yarar olduğu söylenebilir. Avcıoğlu ve diğerleri (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılan öğretmenlerin tümü, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi konusunda kendilerini yeterli görmediklerini ve bu nedenle, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin çeşitli kaygıları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulgu, bu araştırmadan elde edilen bulgularla tutarlılık göstermektedir. Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına karşı olumsuz tutumlara sahip olmalarının en önemli nedenlerinden birinin bilgi, deneyim ve eğitim eksikliğine sahip olmaları olduğu alanyazında yapılan çeşitli araştırmalarla da ortaya konmuştur (Atay, 1995; Avcıoğlu ve diğ., 2004; Batu ve diğ., 2004; Diken, 1998; Uysal, 1995; Uysal, 2003). Alanyazındaki ve bu araştırmanın bulgularından hareketle, öğretmenlerin bu gereksinimlerinin karşılanması öncelikli olarak önerilebilir. Varlıer (2004) ve Türkoğlu (2007) tarafından yapılan çalışmaların bulguları da bu öneriyi destekler niteliktedir. Türkoğlu (2007) yaptığı çalışmayla, kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerini olumlu etkilediğini, bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma eğitimine sıcak bakmayan öğretmenlerin, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşündüğünü ortaya koymuştur. Bu noktada, tutum değişikliği için yapılan bilgilendirme çalışmalarının süresi de önemli olmaktadır. Şahbaz (1997) yaptığı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değiştirilmesinde bir oturumluk uygulamaların yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla, Şahbaz (1997)'ın ve Türkoğlu (2007)'nun çalışmalarından hareketle, tutum değiştirmeye yönelik yapılacak çalışmaların daha uzun süreli olacak şekilde planlanması önerilebilir.

Rehber öğretmenlerin bir bölümü (dört kişi) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciler için BEP hazırlamak istemediğini ve bu öğrencilere müfredat doğrultusunda öğretim sunduğunu, üçer kişi sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle çalışmakta zorlandığını ve bu öğrencilere toleranslı davranılmadığını ifade

etmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, sınıf öğretmenleriyle kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili olarak da birtakım sorunlar yaşandığı görülmektedir. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili herhangi bir yasal ve eğitsel düzenlemenin olmaması, bu öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında mağdur olmalarına neden olabilmektedir. Bu mağduriyetin giderilebilmesi için rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine varolan programın bireyselleştirilmesi ve öğretimsel uyarlamalar konusunda danışmanlık yapması gerekmektedir. Rehber öğretmenlerin lisans formasyonlarına bakıldığında, sınıf öğretmenlerine bu içerikte bir danışmanlık yapacak yeterlikte yetişmedikleri görülmektedir.

Rehber öğretmenlerin birkaçı (ikişer kişi) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma raporuyla yükünün hafifleyeceğini düşündüğünü, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrenciyi RAM'a yönlendirmede ısrarcı olduğunu, sınıf öğretmenleri rehber öğretmene bildirmediği için öğrencinin fark edilmeden ikinci kademeye kadar geldiğini söylemiştir. Araştırmanın bu bulgusu Sütçü (2007)'nün araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Sütçü (2007) yaptığı çalışmada, özel gereksinimli öğrencilerin tanılanmasında gecikildiğini ortaya koymuştur. Rehber öğretmenlerin önemli bir kısmı tarafından ifade edilen bu soruna yönelik olarak, sınıf öğretmenlerinin öğrencideki farklılığı fark ettikleri zaman rehber öğretmenleri bilgilendirmesinde ve belli aralıklarla okullarda tarama yapılmasında yarar olduğu düşünülmektedir. Araştırmaya katılan birer kişi ise, ikinci kademede farklı ve çok sayıda öğretmenin derslere girmesi nedeniyle, öğretmenlerin öğrencileri sahiplenmediğini ve yönetmeliklerin öğretmenler tarafından takip edilmediğini dile getirmiştir. Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilere karşı olumsuz tutumlar sergilemelerine rağmen, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencileri de RAM'a yönlendirmede ısrarcı olmaları ve kaynaştırma kararıyla yüklerinin hafifleyeceğini düşünmeleri oldukça düşündürücü bir durumdur ve sınıf öğretmenlerinin bu konuda çelişkili tutumlar sergilediklerini göstermektedir. Sınıf öğretmeni kaynaştırma raporunu öğrencinin yetersizliğinin kanıtı olarak görse bile, bu karar öğretmen ve okul için birçok yasal sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Öğretmenlerin kaynaştırma kararını bu şekilde algılamalarının, özel eğitim ve kaynaştırmanın temel felsefesini tam olarak anlamadıkları ve özel eğitimle ilgili yasa ve yönetmelikleri çok iyi bilmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

4.1.2. Okul Yönetimi

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında okul yönetimlerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri farklılık göstermektedir. Rehber öğretmenlerin bir bölümü (dört kişi) kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde okul yönetimi ile sorun yaşamadığını belirtirken, diğerleri okul yönetiminden kaynaklandığını düşündükleri çeşitli sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Rehber öğretmenler, okul yönetimlerinin yarıdan fazlasının (yedi kişi) kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmediğini, birer tanesi ise okul yönetiminin özel gereksinimli öğrenciyi okula almak istemediğini ve PDR servisine ilişkin olumsuz tutumlara sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Batu ve Kırcaali-İftar (2006)'a göre, okul yönetiminin kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması, kaynaştırma uygulaması içerisinde yer alan her bir etmenin işini kolaylaştıracak ve özel gereksinimli öğrenciye yönelik tutumların olumlu olma olasılığını arttıracaktır. Batu ve Kırcaali-İftar (2006) ayrıca, okul yönetiminin rehber öğretmenle ve özel eğitim personeliyle işbirliği içinde çalışması halinde diğer öğretmenlere, okul personeline ve ailelere model olacağını ve onların tutumunu olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Kaya (2003) yaptığı araştırmada okul yönetimleriyle ilgili bu araştırmadaki bulgulara benzer bulgular elde etmiştir. Kaya (2003)'nın araştırma bulguları, katılımcıların kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğunu, kaynaştırma uygulamalarına karşı olumlu tutum göstermediklerini, yerleştirme açısından sistemli herhangi bir çalışma yapmadıklarını ve özel eğitimle ilgili yasa ve yönetmelikler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını göstermiştir.

Araştırma bulgularında ayrıca, katılımcı rehber öğretmenlerden birinin (Kerem) hem kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde okul yönetimiyle ilgili bir sorun yaşamadığını, hem de okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarını görevi olarak görmediği için sorun yaşadıklarını ifade etmesi düşündürücü bir durumdur ve öğretmenin ifade ettiği düşüncelerde bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir.

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin okul yönetiminin daha etkin çalışmasıyla ilgili yaptığı öneriler çeşitlilik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin yarısı (beş kişi) yönetimin sınıf öğretmenlerinin çalışmalarını denetlemesini önerirken, bir bölümü (üçer kişi) okul yönetiminin tüm personel için bilgilendirme çalışmalarına yer vermesini ve yönetiminin kaynaştırmayla ilgili tüm çalışmalara dahil olmasını önermiştir.

Araştırmanın bu bulguları Kaya (2003)'nın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Kaya (2003) yaptığı çalışmada, kaynaştırma uygulamalarının başarılı olabilmesi için kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü okullardaki tüm personelin çalışmalara dahil edilmesini ve personelin sistemli ve periyodik olarak bilgilendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Çinko (2004) tarafından yapılan çalışma da yukarıdaki bulguları ve önerileri destekler niteliktedir. Çinko (2004)'nun yaptığı çalışmada, özel eğitimle ilgili eğitim ve bilgilendirme programlarına katılan yöneticilerin tutumlarının, katılmayan yöneticilerin tutumlarına göre daha olumlu olduğunu göstermiştir. Alanyazında da kaynaştırma uygulamalarının planlı şekilde yürütülmesinde ve kaynaştırma uygulaması süresince oluşacak sorunların giderilmesinde, okul yönetimlerinin çok önemli bir rolü olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle, okul yönetimlerinin kaynaştırma uygulamaları konusunda çözüm oluşturacak kadar bilgili ya da oluşan sorunları gidermek için ulaşılacak bilgi kaynakları konusunda bilinçli ve girişimci olmaları gerekmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Uysal, 1995). Bu özelliklere sahip bir okul yönetimi, kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde okulundaki tüm personelin (öğretmenler, rehber öğretmen ve diğerleri) aktif bir biçimde üzerine düşen rol ve sorumlulukları yerine getirmesini sağlayacaktır.

4.1.3. Özel Gereksinimli Öğrenciler

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik yaptığı çalışmalar çeşitlilik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin bir bölümü (dörder kişi) özel gereksinimli öğrencilerle görüşme yaptığını ve öğrenciyi takip ettiğini, üçer kişi öğrenciyi RAM'a ve destek eğitime yönlendirdiğini ve öğrencinin devam ettiği kurumla işbirliği içinde çalıştığını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerin birkaçı (ikişer kişi) kaba değerlendirme formlarını doldurarak öğrencinin performansını belirlediğini ve sınıfta gözlem yaptığını ifade ederken, birer tanesi ise öğrenci bilgilerini güncellediğini, RAM'dan kaynaştırma raporlarını temin ettiğini, özel gereksinimli öğrenciyle bireysel çalıştığını, öğrenciye akran desteği ve duygusal destek sağlamaya çalıştığını, öğrenciyi sınıfa yerleştirdiğini ve öğrenciye ölçek uyguladığını dile getirmiştir. Batu ve Kırcaali-İftar (2006)'a göre, kaynaştırma uygulamasının başarısı, yerleştirmeden önce yapılacak hazırlıkların yanı sıra, kaynaştırma uygulamasının başlamasından sonra yapılacak çalışmalara da bağlıdır. Özel gereksinimli öğrenci kaynaştırma ortamına yerleştirilmeden önce öğrencinin kaynaştırma ortamına geçişini kolaylaştırmak amacıyla, kaynaştırmaya

hazırlık becerilerine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir (Odluyurt, 2008). Özel gereksinimli öğrenci kaynaştırma ortamına yerleştirildikten sonra da gösterdiği gelişim düzenli olarak gözlenmeli, değerlendirilmeli ve gerekli durumlarda programında değişiklikler ve uyarlamalar yapılması için sınıf öğretmenine destek sağlanmalıdır. Bulgular incelendiğinde, rehber öğretmenlerin genellikle öğrenci kaynaştırmaya yerleştirildikten sonra birtakım çalışmalar yaptığı; ancak, yapılan bu çalışmaların da çok sistematik olmadığı ve yaşanan sorunlara bir çözüm sağlamadığı görülmektedir.

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin bir bölümü (dört kişi) özel gereksinimli öğrencilerin yoğun davranış sorunları olduğunu belirtmiştir. Sınıf öğretmenleri rehber öğretmenlerden davranış kontrolü konusunda danışmanlık ve destek beklerken, öğretmenlere destek sağlaması beklenen rehber öğretmenlerin öğrencilerdeki davranış sorunlarını "sorunlar" başlığı altında ifade ediyor olmaları oldukça dikkat çekicidir. Alanyazında özel gereksinimli öğrencinin kaynaştırma uygulamalarından en üst düzeyde yararlanabilmesi ve sınıfın aktif bir üyesi olabilmesi için, normal sınıfın davranışsal ve akademik gereklerine hazırlanması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle, özel gereksinimli öğrenciye sınıf işleyişi ve kurallarının öğretilmesi, öğrencinin akademik becerilerinin desteklenmesi ve öğrencinin öğretmeni, akranları ve çevresindeki diğer bireylerle etkileşimini kolaylaştıran ve bulunduğu ortamda sosyal kabulünü arttıran sosyal becerilerin öğretilmesi son derece önemlidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Rehber öğretmenler tarafından ifade edilen yoğun davranış sorunlarının ancak, alanyazında önerilen çalışmalara ilişkin bir şeyler yapılması ile çözülebileceği düşünülmektedir. Bu noktada, rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine bu desteği sağlayabilmesi için kendisinin özel eğitim danışmanlığı formasyonuna sahip olması ve bilgisini öğretmenlere aktarması son derece önemlidir. Rehber öğretmenlerin lisans döneminde aldıkları dersler incelendiğinde, özel eğitim danışmanlığı yapabilecek yeterlikte yetiştirilmedikleri açıkça görülmektedir. Yoğun iş yüklerinin yanı sıra, bu formasyonda yetişmeyen rehber öğretmenlerden kaynaştırma uygulamaları konusunda sınıf öğretmenlerine, okul yönetimine, ailelere yönelik danışmanlık yapmalarının bekleniyor olması ise oldukça ilginçtir.

Rehber öğretmenlerin birkaçı (iki kişi) özel gereksinimli öğrencinin normal gelişim gösteren öğrenciler tarafından kabul edilmediğini, birer kişi ise özel gereksinimli

öğrencilerin okula devam problemi olduğunu, not kaygısı nedeniyle öğretmenlerini rahatsız ettiğini ve ikinci kademede öğrencilerin daha çok zorlandığını ifade etmiştir. Özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulünde sorun yaşanmasına ilişkin bu bulgu, Uysal (2003)'ın yaptığı araştırmanın bulgularında da görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından kaynaştırmada yaşadıkları sorunların en önemli nedenlerinden biri olarak ifade edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle, özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulüne ilişkin daha sistemli çalışmalara yer verilmesinin yararlı olacağı söylenebilir. Rehber öğretmenlerin birkaçının (İlkay, Kerem) sosyal kabulle ilgili çalışmalar yapıyor olmalarına rağmen, özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulüyle ilgili sorun yaşıyor olduklarını ifade etmiş olmaları ise oldukça dikkat çekicidir.

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin okula kayıtlı olup kaynaştırma kararı sonradan çıkartılan öğrencilerle ilgili görüşleri benzerlik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin tamamına yakını (sekiz kişi) birçok öğrencinin durumunun okulda fark edildiğini ve kaynaştırma kararının sonradan çıkartıldığını söylemiştir. Bu noktada, okullarda tarama çalışmalarına ağırlık verilmesine ve özellikle sınıf öğretmenlerinin bu konuda daha uyanık ve bilinçli olmasına gereksinim olduğu açıktır. Ayrıca, okula başladıktan sonra fark edilen bir kısım öğrenci, kaynaştırma kararına gerek olmadan da programın gereklerini yerine getirebilecek düzeyde performans gösterebilmektedir. Bu durumda olan öğrenciler için rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine, yapılabilecek basit düzenlemeler ve öğretimsel uyarlamalar konusunda danışmanlık sağlaması son derece önemlidir.

4.1.4. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Aileleri

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle yaptığı çalışmalarla ilgili görüşleri farklılık göstermektedir. Rehber öğretmenlerin yarısından fazlası (altı kişi) özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle görüşme yaptığını söylemiştir. Rehber öğretmenler yaptıkları aile görüşmelerinde farklı konulara değindiklerini belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerin yarısı (beş kişi) destek eğitim konusunda ailelere bilgi verdiğini, bir bölümü (dörder kişi) yıl boyunca yapılacak çalışmalar ile tanı ve tanılama süreci hakkında, üç kişi ise kabul süreciyle ilgili aileleri bilgilendirdiğini ifade etmiştir. Rehber öğretmenlerin birkaçı (iki kişi) çocuklarının gelişimi hakkında, birer tanesi ise kişisel bakım becerileri, okula devam, yasal haklar ve mesleğe

yöneltme hakkında ailelere bilgi verdiğini dile getirmiştir. Frye (2005) yaptığı çalışmada, rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin kişisel-sosyal ihtiyaçlarını karşılamadaki sorumluluklarını diğer okul personeline bırakmak yerine kendilerinin yerine getirdiğini belirtmiştir. Bu araştırmanın katılımcıları olan rehber öğretmenlerin, ailelerle birtakım çalışmalar yaptıkları; ancak, bu çalışmaların ailelerin yaşadıkları sorunları azaltmada ya da ortadan kaldırmada yeterli olmadığı görülmektedir.

Rehber öğretmenlerin birkaçı (iki kişi) özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle bire-bir çalışma yapmadığını belirtmiştir. Oysa aileler, kaynaştırma uygulamasının başarısını etkileyen önemli bileşenlerden biridir. Bu nedenle, ailelerin de kaynaştırma uygulamalarındaki çalışmalara dahil edilmesi ve bilgilendirilmesi kaynaştırmanın başarıyla uygulanmasında son derece önemli bir etmendir. Ayrıca, rehber öğretmenlerin ikisinin (Fatma, İlkay) de çalışma yapmadığını söyleyip aynı zamanda, ailelerle yapılan çalışmalar konusunda görüş bildirmiş olmaları, öğretmenlerin söylediklerinden hangisini yaptıklarına ilişkin soru işareti oluşmasına neden olmakta ve ifade ettikleri düşüncelerde bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir.

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri benzerlik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin tamamına yakını (dokuz kişi) ailelerin çocuğunun durumunu kabul etmediğini ifade etmiştir. Bu bulgu Uysal (1995) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Uysal (1995)'ın araştırmasında yer alan katılımcılar, ailenin çocuğunun durumunu kabul etmemesinin kaynaştırmayı olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Batu ve Kırcaali-İftar (2006)'a göre, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleşebilmesi ve ailenin güçlü destekçiler olabilmelerini sağlamak için özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle gerçekleştirilebilecek çeşitli etkinlikler bulunmaktadır. Araştırmacılar bu etkinlikleri; anne-babalarla düzenli toplantılar yapma, anne-babaları bilgilendirici konuşma ve seminerler düzenleme, her aşamada anne-babayı işin içine katma ve çocuğun gelişimini anne-baba ile paylaşma olarak sıralamışlardır. Araştırma bulguları incelendiğinde, rehber öğretmenler Batu ve Kırcaali-İftar (2006)'ın aileler için önerdiği etkinliklerin bir kısmını yaptıklarını söylerken, aynı zamanda ailelerin çocuklarının durumunu kabul etmediklerini de belirtmişlerdir. Bu noktada, rehber öğretmenlerin yaptıklarını söyledikleri çalışmaların niteliğinin ailelerin sorunlarını çözmede yetersiz kaldığı söylenebilir. Ailelerle çocuklarının durumunu kabul

etmeye ve kaynaştırma uygulamalarına katkı sağlayacak düzeyde bilgi ve beceriyle donanmalarını sağlayacak çalışmalara yer verilmesi yerinde olacaktır.

Rehber öğretmenlerin bir bölümü (üç kişi) ailelerin eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle çalışmaların istenilen düzeyde yürümediğini, birkaçı (ikişer kişi) ailelerin yapılan önerileri uygulamadığını ve çağrıldıklarında okula gelmediklerini, bir kişi ise ailelerin çocuklarına ilişkin beklentilerinin yüksek olduğunu dile getirmiştir. Uysal (1995) yaptığı çalışmada, özel gereksinimli öğrencinin ailesinin eğitim seviyesinin, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olmasının kaynaştırma uygulamalarını olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Bu açıdan her iki çalışmanın bulguları paralellik göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular, kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili olumlu aile tutumlarının geliştirilmesi için ailelerin bu konuda eğitilmesinin, bilinçlendirilmesinin ve ailelere yönelik sistemli çalışmalarının yapılmasının önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Koç ve diğerlerinin (2000) yaptığı çalışma da bu görüşü destekler niteliktedir. Koç ve diğerleri (2000) yaptıkları çalışmada, grup aile danışmanlığı alan ailelerin çocuklarına yönelik tutumlarının olumluya doğru geliştiğini, almayan gruptaki ailelerin tutumlarında ise bir değişme olmadığını ortaya koymuşlardır.

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle yapılabilecek çalışmalara yönelik önerileri çeşitlilik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin yarıdan fazlası (altı kişi) okul, öğretmen ve ailenin işbirliği içinde çalışmasını, bir bölümü (üçer kişi) ailelere uzmanlar tarafından eğitim verilmesini, ailelerle görüşme yaparak bilgi vermeyi, birkaçı ise (iki kişi) ailelerin bir araya gelerek deneyimlerini paylaşmasını önermiştir. Öğretmenlerden birkaçı (Fatma, İlkay) özel gereksinimli öğrencilerin aileleriyle bire-bir çalışma yapmadıklarını söylerken, aynı öğretmenler ailelerle yapılabilecek çalışmalar konusunda çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bu öğretmenlerin çalışma yapmak yerine, yapılabilecek çalışmalara ilişkin önerilerde bulunmaları ise oldukça dikkat çekici bir bulgudur.

4.1.5. Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin normal gelişim gösteren öğrencilerle yaptıkları çalışmalara ilişkin görüşleri farklılık göstermektedir. Rehber öğretmenlerin tamamına yakını (sekiz kişi) özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışmalar yaptığını söylemiştir. Alanyazında sosyal

kabule ilişkin yapılan çalışmaların özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutumları olumlu etkilediğine ilişkin araştırma bulguları yer almaktadır (Özkan-Yaşaran, 2009; Şahbaz, 2007; Tekin, 1994). Rehber öğretmenlerin sosyal kabule ilişkin çalışmalara önem vermesi olumlu olmakla birlikte, çalışma yaptığını söyleyen rehber öğretmenlerin (İlkay, Kerem) okullarındaki özel gereksinimli öğrencilerin sosyal kabulüyle ilgili sorun yaşıyor olmaları oldukça ilginç ve dikkat çekici bir bulgudur. Aynı zamanda, öğretmenlerin verdikleri bilgilerde çeşitli tutarsızlıklar olduğunu da göstermektedir.

Rehber öğretmenlerin bir bölümü (üç kişi) normal gelişim gösteren öğrencilerle doğrudan bir çalışma yapmadıklarını söylemiştir. Batu ve Kırcaali-İftar (2006), kaynaştırmanın amaçlarından birinin de özel gereksinimli öğrenciler ile normal gelişim gösteren akranlar arasındaki etkileşimi sağlamak olduğunu, bu amaca ulaşmak için normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli akranlarını kabullenmiş olmalarının son derece önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında normal gelişim gösteren öğrencilerin olumlu etkisi düşünüldüğünde, bu öğrencilerle de mutlaka kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri yapılması gerektiği söylenebilir. Özkan-Yaşaran (2009) da yaptığı çalışmada, normal gelişim gösteren öğrencilerle yapılan kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin özel gereksinimli öğrencilere yönelik sosyal kabulü arttırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Rehber öğretmenlerden birinin (Gamze) bir taraftan normal gelişim gösteren öğrencilerle doğrudan bir çalışma yapmadığını ifade ederken, diğer taraftan da özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulü için normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışmalar yaptığını belirtmesi oldukça ilginçtir. Aynı şekilde, normal gelişim gösteren öğrencilerle doğrudan çalışma yapmadığını söyleyen rehber öğretmenlerin (Fatma, Gözde) normal gelişim gösteren öğrencilerle yapılacak çalışmalara ilişkin önerilerde bulunmaları ise oldukça düşündürücüdür.

4.1.6. Sınıftaki Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleri

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle herhangi bir çalışma yapmama konusundaki görüşleri benzerlik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin yarıdan fazlası (altı kişi) sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle herhangi bir çalışma yapmadığını söylemiştir. Rehber öğretmenler, özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşanmaması (üç

kişi), öğrencide davranış sorunun olmaması (iki kişi) ve ailelerden şikayet gelmemesi (bir kişi) gibi nedenlerle normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle çalışma yapmadıklarını belirtmişlerdir. Oysa, normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin kaynaştırmaya ilişkin olumlu görüşlere sahip olmaları ve özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulü konusunda destekleyici davranışlar sergilemeleri, olumlu akran tutumlarının oluşması açısından son derece önemlidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Rehber öğretmenlerden ikisi (Fatma, Gamze) normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleriyle çalışma yapmadığını söylerken, aynı öğretmenler sorun başlığı altında ailelerle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bulgular bu açıdan değerlendirildiğinde, rehber öğretmenlerin ailelerle çalışma yapmayıp aynı zamanda sorun ifade etmeleri oldukça düşündürücüdür.

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri benzerlik göstermektedir. Rehber öğretmenlerden bir bölümü (dört kişi) normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelerin özel gereksinimli öğrencideki davranış sorunları nedeniyle, birkaçı (iki kişi) kendi çocuklarının dersleri aksadığı için, bir kişi ise, çocuklar yuvadan geldiği için özel gereksinimli öğrencileri sınıfta istemediklerini belirtmiştir. Bu bulgular, Fırat (1994) ve Öncül (2003)'ün araştırmalarındaki bulgularla farklılık göstermektedir. Öncül (2003)'ün yaptığı çalışmanın bulguları, normal gelişim gösteren öğrencilerin annelerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik tutumlarının olumlu olduğunu; ancak, kaynaştırma ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermiştir. Fırat (1994)'ın yaptığı çalışmanın bulguları ise, normal gelişim gösteren çocuğu olan anne-babaların özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminin önemli bir parçası olan kaynaştırma eğitim programlarına daha olumlu baktıklarını ve bu olumlu tutumların arttırılmasına yönelik çalışmaların geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Son yasal düzenlemelerle kaynaştırmanın yasal bir hak olduğu, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz düşüncelerinin eğitimde fırsat eşitliğine aykırı olduğu ve ailelerin bu olumsuz tutumlarını değiştirmeye yönelik çalışmalar düzenlenmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Araştırmanın katılımcıları olan rehber öğretmenlerin bir bölümü (dört kişi) de aile tutumlarını değiştirmeye yönelik çalışmalar yapılmasını önermişlerdir. Bu doğrultuda, ailelerle bilgilendirme çalışmalarına yer verme

ve düzenli toplantılar yapma gibi etkinlikler gerçekleştirilebilir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006; Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

4.1.7. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrenciler

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili yaptığı çalışmalar çeşitlilik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin bir bölümü (dörder kişi) bu öğrencilerle ilgili öğretmenleri bilgilendirdiğini, öğrencileri takip ettiğini ve sonrasında RAM'a yönlendirdiğini belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden birkaçı (birer kişi) ise öğrenciyle bireysel çalışma yaptığını, aileye yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verdiğini, öğrenciyi destek eğitime yönlendirdiğini, öğrencinin duygusal gelişimini takip ettiğini, öğrenciyle ilgili sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilere bilgi verdiğini ve öğrenciyi başarılı olabileceği alanlara yönlendirdiğini ifade etmiştir. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili birtakım çalışmalar yapmaya çalıştığı; ancak, bu çalışmaların yeterli olmadığı ve bu konuda daha sistemli ve öğrencilerin gereksinimlerini karşılamaya yönelik çalışmalar yapılmasına gereksinim olduğu söylenebilir.

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin kaynaştırma kararının olmaması nedeniyle yaşadıklarını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri benzerlik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin bir bölümü (dört kişi) öğrencilerin sınıf geçme ile ilgili zorluklar yaşadıklarını, üçer kişi kaynaştırma raporu olmayan öğrencilerin destek eğitim hizmetlerinden yararlanamadığını ve öğrencilerin başarısızlık duygusu yaşamaları nedeniyle olumsuz duygulara sahip olduğunu belirtirken, birkaçı (iki kişi) öğrencilerin sınıfta yalnız kaldıklarını ve sınıfa kabul edilmediklerini ifade etmiştir. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin durumuyla ilgili tam bir netliğin olmaması, bu öğrencilerin yukarıda söz edilen sorunları yaşamalarına neden olmaktadır. Bu öğrenciler sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı eğitime tabi tutulmakta ve aynı başarıyı göstermeleri beklenmektedir. Araştırma bulguları, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili herhangi bir yasal ve eğitsel düzenlemenin olmadığını ve bunun bu öğrencilerin durumunu oldukça zorlaştırdığını

göstermektedir. Bu bulgulardan hareketle, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili yasal ve eğitsel düzenlemelere bir an önce yer verilmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Bu noktada, rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenlerine, yapılabilecek basit düzenlemeler ve öğretimsel uyarlamalar konusunda danışmanlık sağlaması son derece önemlidir.

4.1.8. Kaynaştırma Kararı Olmayan ve Yetersizlik Gösterdiği Düşünülen Öğrencilerin Aileleri

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin ailelerinden kaynaklandığını düşündükleri sorunlara ilişkin görüşleri benzerlik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin yarısından fazlası (altı kişi) ailelerin çocuğunun durumunu kabullenmek istemediğini, bir bölümü (üçer kişi) ailelerin çocuğu için kaynaştırma kararı çıkmasını istemediğini ve ailelerin tükenmişlik hissettiğini, bir kişi ise ailelerin kaynaştırmanın anlamını tam olarak bilmediğini ifade etmiştir. Bu bulgulardan hareketle, ailelerin hem çocuklarının akademik başarısı ve sosyal gelişimi açısından yapacakları destekleyici çalışmalara, hem de kaynaştırma uygulamalarına ilişkin olarak bilgilendirilmelerinde yarar olduğu söylenebilir.

4.1.9. Rehber Öğretmenler

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili zorlandıkları çalışmalar farklılık göstermektedir. Rehber öğretmenlerden bir bölümü (üç kişi) kaynaştırmayla ilgili çalışmalarda rehber öğretmen olarak çok fazla sıkıntı yaşamadığını belirtirken, üçer kişi de kaynaştırmayla ilgili yeterli çalışma yapılmadığını düşündüğünü ifade etmiştir. Diğer rehber öğretmenler ise, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin zorlandıkları çalışmalardan söz etmişlerdir. Rehber öğretmen olarak çok fazla sıkıntı yaşamadığını söyleyen öğretmenlerin (Derya, Gözde) aynı zamanda zorlanılan çalışmalarda görüş bildirmiş olmaları ise oldukça düşündürücüdür.

Rehber öğretmenlerin yarıdan fazlası (altı kişi) kaynaştırmayla ilgili okulda yürütülen çalışmalarda yardıma gereksinim duyduğunu, bir bölümü (dört kişi) BEP hazırlamada zorlandığını, üçer kişi ise yapılacak çalışmalara ilişkin sınıf öğretmenleriyle ilgili sorun yaşadığını ve aileyle işbirliği içinde çalışmakta zorlandığını ifade etmiştir. Birkaç rehber öğretmen (ikişer kişi) özel gereksinimli öğrencinin sosyal kabulünde

zorlandığını, yaptırım güçlerinin olmadığını ve RAM'ın diğer birimlerle işbirliği içinde çalışmadığını söylerken, birer rehber öğretmen de diğer görevlerle birlikte BEP'leri takip etmekte, sınıflara girip sürekli gözlem yapmakta ve kaynaştırma kararı olmayan öğrencilerin başarısızlığını aileye açıklamakta zorlandığını dile getirmiştir. Araştırma bulguları, rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesine ilişkin pek çok konuda zorlandıklarını ve çalışmaların yürütülmesinde kendilerini yetersiz hissettiklerini göstermektedir. Bu bulgular Studer ve Quigney (2005)'nin araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Studer ve Quigney (2005)'nin yaptığı çalışma, rehber öğretmenlerin özel eğitim konusunda yetersiz olduklarını ve özel gereksinimli öğrencilerle çalışabilmek için eğitime gereksinimleri olduğunu ortaya koymuştur. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında zorlanmalarının nedeninin, özel eğitim danışmanlığı konusunda bir formasyona ve yeterliğe sahip olmamaları olduğu söylenebilir.

Yeni yasal düzenlemelerle iş yükleri ve sorumlulukları artan rehber öğretmenlerin, hem kendi yeterliklerini arttırmak hem de danışmanlık yaptıkları öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerin, normal gelişim gösteren öğrencilerin, okul yönetiminin ve ailelerin gereksinimlerini karşılamak ve kaynaştırma uygulamalarını koordine etmek için çeşitli çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Kaynaştırma uygulamalarındaki kilit elemanlardan biri olan rehber öğretmenler, ülkemizde üniversite eğitimleri sırasında özel eğitim, kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim danışmanlığı yapma konusunda ya hiç ders almamakta ya da sınırlı sayıda dersler almaktadırlar. Rehber öğretmenlerin mesleğe başladıktan sonra katıldıkları hizmet-içi eğitim, kurs ve seminer gibi etkinlikler de sınırlı olduğunda, bilgi eksikliği nedeniyle kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde çeşitli zorluklar yaşamalarının normal olduğu düşünülebilir. Bu nedenle, kaynaştırmanın temel bileşenlerini oluşturan her elamanın gereksinimlerine yönelik bilgi birikimini artırmaya ve kilit roldeki rehber öğretmenlerin de özel eğitim danışmanlığı konusundaki yeterliklerini arttırmaya yönelik çalışmalara ve hizmet-içi eğitimlere ağırlık verilmesi başarılı kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesi için son derece önemlidir. Wood ve diğerlerinin (2002) araştırma bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir. Wood ve diğerlerinin (2002) araştırma bulguları, birçok rehber öğretmenin mesleğe girmeden önce özel gereksinimli öğrencilere ilişkin bazı dersler aldıklarını; bunun yanı sıra, birçoğunun bu alanda yeterliliğe sahip olmak için ekstra çalışmalar yaparak bilgi seviyesini arttırdığını göstermiştir.

4.1.10. Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısı İçin Rehber Öğretmenlerin Önerileri

Kendileriyle görüşme yapılan rehber öğretmenlerin okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının daha başarılı şekilde yürütülmesi için meslektaşlarına, yasal düzenlemelere ve destek hizmetlerin, hizmet-içi eğitimlerin ve öğretimsel koşulların düzenlenmesine yönelik önerileri çeşitlilik göstermektedir. Rehber öğretmenlerin bir bölümü (üç kişi) meslektaşlarının alan uzmanlarına danışmasını, birkaçı (ikişer kişi) meslektaşlarına danışmasını ve hizmet-içi eğitimlerle bilgilendirilmelerini, biri ise meslektaşlarının farklı kaynaklardan bilgi edinmesini önermiştir. Özel eğitim danışmanlığının sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan öğretmenlerin bu öğrenciye ilişkin olarak aldığı danışma hizmeti (Kırcaali-İftar ve Uysal, 1999) olduğu düşünüldüğünde, özel eğitim danışmanlığı yapacak personelin de bu anlamda yeterli bilgi ve donanıma sahip olması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, okullara özel eğitim danışmanı olarak özel eğitim uzmanı atanamıyorsa ve bu konuda rehber öğretmenlerin çalışmalar yapması bekleniyorsa, rehber öğretmenlere özel eğitim, kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim danışmanlığı konusunda yeterliliğe dayalı sistematik bilgi ve beceriler kazandırılması ve rehber öğretmenlerin kendilerini bu alanda yetiştirmelerine destek olunması kaynaştırma uygulamalarının başarısı için oldukça önemlidir.

Rehber öğretmenlerin yasal düzenlemeler ve destek hizmetlerin düzenlenmesine ilişkin önerileri bölümünde ise, rehber öğretmenlerin bir bölümü (üç kişi) alanda çalışan insan sayısının artmasını, birkaçı (ikişer kişi) üniversiteden ya da MEB'den uzmanların çalışmaları denetlemesini, öğrencilerin uzmanlar tarafından izlenmesini, destek eğitimle ilgili yasaların düzenlenmesini ve özel eğitim bölümü öğrencilerinin sınıf öğretmenine destek sağlamasını önermiştir. Birer kişi ise rehber öğretmenlere denetleme yetkisi verilmesini, RAM'ın öğretmenlere eğitim vermesini ve herkesin kendi semtindeki okula gitmesini önermiştir. Özel eğitimle ilgili yasal düzenlemelere bakıldığında, yasalarda belirtilen düzenlemeler kulağa hoş gelmekle birlikte, hala tam olarak uygulamaya geçirilmemesi kaynaştırma uygulamalarının başarıyla yürütülmesini engellemektedir. Bu nedenle, kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili yasaların uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi ve alanda çalışan insan sayısının bir an önce arttırılması gerekmektedir. Bu amaçla, öğretmenlere, okul yönetimlerine ve rehber öğretmenlere yönelik yeterliliğe dayalı hizmet-içi eğitimlere ağırlık verilebilir. Ayrıca, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik

gösterdiği düşünülen öğrencilerin içinde bulunduğu durum düşünüldüğünde, bu öğrenciler için de destek eğitim sağlanmasının ve yasalarla bunun güvence altına alınmasının önemli olduğu söylenebilir.

Rehber öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerin düzenlenmesine ilişkin önerileri bölümünde rehber öğretmenlerin bir bölümü (dört kişi) sınıf öğretmenlerinin bilgilendirilmesini, birkaçı (ikişer kişi) okul yönetimlerinin bilgilendirilmesini, hizmet-içi eğitimlerin alan uzmanları tarafından ve seminer zamanında verilmesini, bir kişi ise hizmet-içi eğitimlerin motive edici şekilde yapılmasını önermiştir. Rehber öğretmenlerin yaptığı bu öneriler dikkate alındığında, sınıf öğretmenlerinin ve okul yönetiminin bilgilendirilmesine yönelik önerinin alanyazında kaynaştırmayla ilgili yapılan birçok araştırmada da bulunduğunu görmek mümkündür (Atay, 1995; Avcıoğlu ve diğ., 2004; Çuhadar, 2006; Diken, 1998; Kaya, 2003; Studer ve Quigney, 2005; Uysal, 1995; Uysal, 2003; Varlıer, 2004). Kaynaştırma uygulamaları son yıllarda giderek yaygınlaşmış olsa da, yapılan çalışmalar kaynaştırmayla ilgili bilgi ve beceri eksikliğinin henüz giderilememiş olduğunu ve bunun yansımalarının kaynaştırma uygulamalarının başarısını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir.

Öğretimsel koşulların düzenlenmesine ilişkin öneriler bölümünde de rehber öğretmenlerin yarısı (beş kişi) müfredatın hafifletilmesini, bir bölümü (üçer kişi) özel eğitime gönüllü öğretmenlerin alanda çalışmasının sağlanmasını, sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılmasını ve kaynaştırmanın temel koşullarının (kaynak oda ve özel eğitim öğretmeni) sağlanmasını önermiştir. Rehber öğretmenlerden birkaçı (iki kişi) değerlendirmenin farklılaştırılmasını önerirken, birer kişi de kaynak kitaplar hazırlanmasını ve sınıf öğretmenliği adaylarının üniversite eğitimlerinde kaynaştırma öğrencileri konusunda bilgi edinmesini önermişlerdir. Uysal (1995)'da yaptığı araştırmada benzer bulgular elde etmiştir. Öğrencilerin belirlenmesi, değerlendirilmesi, gereksinimine uygun eğitsel planlamaların yapılması, denetim ve rehberlik esaslarının oluşturulması, kaynaştırmaya ilişkin oluşturulan yasal alt yapısının halen sağlıklı şekilde uygulamaya geçememesi, alanda çalışan uzman sayısının azlığı, paydaşların yeterliklerinin arttırılması ve eğitsel düzenlemelerle ilgili sorunlar halen devam etmektedir. Bu noktadan hareketle, son yıllarda kaynaştırma uygulamalarında nicel olarak bir artış olmakla birlikte, uygulamaların niteliği ile ilgili sorunların halen devam ettiği ve bu sorunların kaynaştırma uygulamalarını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. İllerdeki eğitim bölgelerine özel

eğitim öğretmeni ya da özel eğitim alanında koordinatörlük formasyonu almış uzmanların atanması, bu uzmanlara özel eğitim danışmanlığı formasyonu kazandırılması ve kaynaştırma uygulamalarını yürüten paydaşlara bu uzmanların destek sağlaması bu olumsuzlukların çözümünde bir çıkış yolu olabilir. Aynı şekilde, özel eğitime gönüllü olan öğretmelerin bu işi yapması ideal olmakla birlikte, özellikle kaynaştırma uygulamaları söz konusu olduğunda, ülkemizde bunun her zaman hayata geçmediğini görmekteyiz. Bu açıdan, kaynaştırma uygulamalarında çalışan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ve eğitsel uyarlamalar konusundaki bilgilerini ve yeterliklerini arttırmaya yönelik çalışmaların planlanması ve uygulamaya geçirilmesi oldukça önemlidir.

Bu araştırmada, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarında görev yapan rehber öğretmenlerin, okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak, rehber öğretmenlerin okullarında kaynaştırma uygulamalarını yürütmek için çeşitli çalışmalar yaptıkları; ancak, yapılan bu çalışmaların sistematiklikten yoksun olduğu ve sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin ve ailelerin sorunlarını çözme konusunda yeterli olmadığı görülmektedir. Araştırma bulguları ayrıca, son yasal düzenlemelerle kaynaştırma uygulamalarında görev ve sorumlulukları artan rehber öğretmenlerin, yürüttükleri çalışmalara ilişkin çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını, bu sorunlar karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve yardıma gereksinimleri olduğunu göstermiştir. Rehber öğretmenler, lisans eğitimleri sırasında özel eğitim danışmalığı yapmaya yönelik bir ders içeriğiyle yetişmedikleri için özel eğitim danışmanlığıyla ilgili bir yeterliğe sahip olmamaları da son derece normaldir. Ülkemizde, özel eğitim danışmanlığı yapacak yeterli sayıda özel eğitim öğretmeni olmadığı ve yetişmiş uzman personel açığı yakın zamanda kapatılamayacağı için bu konuda okullardaki rehber öğretmenlerden yararlanılabilir. Bu noktada, rehber öğretmenlere özel eğitim danışmanlığı konusunda formasyon kazandırmaya yönelik çalışmaların öncelikle planlanmasında ve uygulamaya geçirilmesinde yarar olduğu açıktır. Araştırma bulgularıyla ayrıca, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili de ciddi sorunlar yaşandığı ve bu öğrencilerle ilgili çalışmaların kişisel çabalarla yürüdüğü ortaya konmuştur. Dolayısıyla, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili yasal ve eğitsel düzenlemelerin bir an önce yapılmasında yarar olduğu düşünülmektedir.

4.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulguları doğrultusunda uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Kaynaştırma uygulamalarının paydaşları olan okul yönetiminin, rehber öğretmenlerin, sınıf ve branş öğretmenlerinin ve okul personelinin gereksinimlerine dayalı ve yeterliklerini arttırmaya yönelik hizmet-içi eğitim programları düzenlenebilir. Düzenlenecek hizmet-içi eğitim programlarında, davranış kontrolü ve sınıf yönetimi, bireyselleştirme, etkili öğretim, öğretimsel uyarlamalar, öğrenci başarısını değerlendirme ve denetim konularında paydaşlara bilgi sunulabilir.
2. Sistemde çalışan rehber öğretmenlere özel eğitim danışmanlığı yapma konusunda formasyon kazandırmaya yönelik hizmet-içi eğitimler düzenlenebilir.
3. PDR bölümlerine özel eğitim danışmanlığı ile ilgili dersler konulabilir.
4. Kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü illerdeki eğitim bölgelerine özel eğitim öğretmeni ya da özel eğitim alanında koordinatörlük formasyonu almış uzmanların atanması ve bu uzmanların belirli aralıklarla okulları ziyaret ederek çalışmaları takip etmesi sağlanabilir.
5. Özel gereksinimli öğrencilerin aileleri ile normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerine yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılabilir ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri düzenlenebilir.
6. Hem özel gereksinimli öğrencilere hem de normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri ile akran etkileşimini arttırmaya yönelik çeşitli çalışmalar düzenlenebilir.
7. Eğitim fakültelerindeki sınıf öğretmenliği ve branş öğretmeni yetiştiren bölümlerin ders programlarına kaynaştırma, davranış kontrolü ve sınıf yönetimi, bireyselleştirme ve öğretimsel uyarlamalar gibi dersler eklenebilir. Aynı zamanda, PDR bölümlerindeki ders programlarına bireysel farklılıklar ve özel eğitim danışmanlığı yapmaya ilişkin dersler konulabilir.
8. Okul-öğretmen-aile işbirliğini güçlendirmeye yönelik sosyal etkinlik, seminer, toplantı, vb. etkinlikler düzenlenebilir.

9. Kaynaştırmanın sağlıklı ve başarılı şekilde yürütülebilmesi için eğitim ortamlarına ilişkin çeşitli düzenlemeler (örneğin, fiziki koşullar, kaynak kitaplar, öğrenci sayısı, vb.) yapılabilir ve yasal süreçlerin uygulamaya geçmesi için denetim süreçlerinin geliştirilmesi sağlanabilir.

4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada ilköğretim okullarında çalışan 10 rehber öğretmenle çalışılmıştır. Araştırma bulgularının genellenebilirliğini arttırmak için, aynı araştırma, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü farklı okullarda, farklı rehber öğretmenlerle ve farklı araştırmacılar tarafından yapılabilir.
2. Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin paydaşların görüşlerini belirlemeye yönelik, farklı araştırma yöntemleri kullanılarak bir araştırma yürütülebilir. Örneğin, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri belirlerken, görüşmenin yanı sıra, gözlemler yapılabilir ya da belge (örneğin, BEP planları, öğrenci gelişim formları, vb.) inceleyerek verilerin doğrulanması ve çeşitlenmesi sağlanabilir.
3. Bu araştırmada rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili görüş ve önerileri belirlenmiştir. Rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yeterliliklerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapılabilir.
4. PDR dışındaki alanlardan mezun olan rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yeterlilikleri karşılaştırmalı olarak araştırılabilir.
5. Kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin bir araştırma desenlenebilir.

EKLER

EK **Sayfa**

1. İZİN YAZISI 137
2. DEMOGRAFİK BİLGİLER 138
3. GÖRÜŞME SORULARI 139
4. İZİN BELGESİ 141
5. SÖZLEŞME 142
6. FORM ÖRNEĞİ–1 143
7. FORM ÖRNEĞİ–2 145

EK–1

İZİN YAZISI

02.04.2008

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
ÖZEL EĞİTİM BÖLÜM BAŞKANLIĞI'NA

Tez danışmanlığını yaptığım Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Programı'na kayıtlı 10688325890 no'lu Serap Şeyda Özengi "İlköğretimde Çalışan Rehber Öğretmenlerin Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Önerilerinin Belirlenmesi" konulu yüksek lisans tez çalışmasını yapmaktadır.

Serap Şeyda Özengi Eskişehir merkez ilçede Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarında (bakınız, Ek-1) yürütülen kaynaştırma uygulamalarında görev alan rehber öğretmenler ile okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesine ilişkin olarak, 45 ile 60 dk arasında süren görüşmeler yapacaktır.

Her bir öğretmenle yapılacak görüşmede rehber öğretmenlerin "okullarındaki kaynaştırma uygulamalarına; kaynaştırma kararıyla gelen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce okul yönetimi, sınıf öğretmenleri, sınıf arkadaşları, yetersizlikten etkilenen çocuğun ailesi, sınıftaki diğer ailelerin çocukları ile yürüttükleri çalışmalara; kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiğini düşündükleri risk altındaki öğrenciler için yürüttükleri sürece ve okullarda kaynaştırma uygulamalarının daha iyi yürütülebilmesi için yapılacak çalışmalara" ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek amaçlanmaktadır (bakınız, Ek-1).

Tarafınızca da uygun görüldüğü taktirde, Serap Şeyda Özengi'nin araştırmasını yürütebilmesi için gerekli izinlerin çıkarılması için gereğini olurlarınıza arz ederim.

Yrd. Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON

Ekler
Ek-1 Araştırma Önerisi

EK–2

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Adı-Soyadı:
2. Cinsiyeti:
3. Yaşı:
4. Görev Yaptığı Okul:
5. Mezun Olduğu Bölüm:
6. Kıdemi:
7. Kaç yıldır kaynaştırma uygulamaları yürütülen bir okulda çalışıyorsunuz?

.....

8. Çalıştığınız okulun öğrenci sayısı nedir?

.....

9. Çalıştığınız okulda şu anda kaç tane yetersizlik gösteren öğrenci öğrenim görmektedir?

.....

10. Üniversitede kaynaştırma ile ilgili ders/dersler aldınız mı?

EVET ( ) HAYIR ( )

11. Aldıysanız, bu ders/derslerin adları nelerdir?

.....

.....

.....

.....

12. Kaynaştırmayla ilgili kurs/seminer/hizmet-içi eğitime katıldınız mı?

EVET ( ) HAYIR ( )

Katıldıysanız, aldığınız kurs/seminer/hizmet-içi eğitimin süresi ne kadardı?

.....

Aldığınız kurs/seminer/hizmet-içi eğitimin içeriği nasıldı?

.....

.....

.....

EK–3

GÖRÜŞME SORULARI

Bugün ...../...../2008. Saat ..... Katılımcı öğretmenimizle ..... görüşeceğiz. Öncelikle vakit ayırdığınız için teşekkür ederim. Bugün sizinle okulunuzda yürütülen kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili deneyimleriniz hakkında ve varsa, yaşadığınız sorunlara ilişkin olarak sohbet edeceğiz. Yaptığımız ön görüşmede size ifade ettiğim gibi sizden talep ettiğim zamanı aşmayacağımı ve konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeniyle teyp kaydı yapacağımı, adınızın kayıtlarda hiçbir şekilde geçmeyeceğini ve kayıtların dökümü yapıldıktan sonra da size takma bir isim koyacağımı tekrar hatırlatmak istiyorum.

Sohbete başlamadan önce ne amaçla bu görüşmeyi yaptığımızı açıklamak istiyorum. Bu sohbet sırasında amacım, kesinlikle sizin ne kadar iyi veya kötü ya da yeterli veya yetersiz bir öğretmen olup olmadığınızı değerlendirmek değil. Benim amacım, okullarında yetersizlik gösteren öğrenci ya da öğrencileri bulunan rehber öğretmenlerin yaşadığı sorunları belirleyerek onların gereksinimleri doğrultusunda öneriler geliştirmek.

Dolayısıyla, sohbetimiz sırasında yaşadığınız sorunları, sıkıntıları açıkça dile getirmeniz benim için çok önemli. Ben bugün sizden öğrenmeye geldim. Sizin vereceğiniz bilgilerin çok önemli ve değerli olduğunu düşünüyorum ve merak ediyorum. Öncelikle şunu sormak istiyorum.

Sizinle yaptığımız öngörüşmede doldurduğunuz bilgi formunda, ... (demografik bilgi formunun bir özetlemesi) söylemiştiniz. Bu bilgilere eklemek ya da değiştirmek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

1. Okulunuzda kaynaştırma uygulamaları ile ilgili neler yapıyorsunuz? Bir başka deyişle, neleri kolaylıkla yapıyorsunuz? Hangi uygulamalarda biraz daha zorlanıyorsunuz?

2. Kaynaştırma kararıyla gelen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce **OKUL YÖNETİMİYLE** ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Sizce iyi giden çalışmalar neler?

Bu çalışmalar sırasında zorlandığınız ya da sorun yaşadığınız konular neler?

Bu sorunları çözmek için ne/neler yapılabilir?

3. Kaynaştırma kararıyla gelen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce **SINIF ÖĞRETMENİYLE** ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Sizce iyi giden çalışmalar neler?

Bu çalışmalar sırasında zorlandığınız ya da sorun yaşadığınız konular neler?

Bu sorunları çözmek için ne/neler yapılabilir?

4. Kaynaştırma kararıyla gelen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce **SINIF ARKADAŞLARIYLA** ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Sizce iyi giden çalışmalar neler?

Bu çalışmalar sırasında zorlandığınız ya da sorun yaşadığınız konular neler?

Bu sorunları çözmek için ne/neler yapılabilir?

5. Kaynaştırma kararıyla gelen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce **YETERSİZLİKTEN ETKİLENMİŞ ÖĞRENCİNİN AİLESİYLE** ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Sizce iyi giden çalışmalar neler?

Bu çalışmalar sırasında zorlandığınız ya da sorun yaşadığınız konular neler?

Bu sorunları çözmek için ne/neler yapılabilir?

6. Kaynaştırma kararıyla gelen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce **SINIFTAKİ DİĞER ÇOCUKLARIN AİLELERİYLE** ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Sizce iyi giden çalışmalar neler?

Bu çalışmalar sırasında zorlandığınız ya da sorun yaşadığınız konular neler?

Bu sorunları çözmek için ne/neler yapılabilir?

7. Kaynaştırma **KARARI OLMAYAN ve YETERSİZLİK GÖSTERDİĞİNİ DÜŞÜNDÜĞÜNÜZ** öğrenciler için nasıl bir süreç izliyorsunuz?

8. Bu kararın olmaması sizin açınızdan ne tür zorluklar yaratıyor?

9. Bu kararın olmaması yetersizlik gösteren öğrenci ve ailesi için ne tür zorluklar yaratıyor?

10. Son olarak, okullarda kaynaştırma uygulamalarının daha iyi yürütülebilmesi için neler yapılabilir? Neler önerirsiniz?

Verdiğiniz bilgiler ve vakit ayırdığınız için çok teşekkür ediyorum. Bugün sizden çok şey öğrendim. İyi yaptığınız uygulamalara ve yaşanan sorunlara ilişkin epeyce bilgim oldu. Ama verilerin analizi sırasında halen merak ettiğim, sizin anlattıklarınızı tamamlayıcı sorularım olabilir. Eğer böyle bir şey söz konusu olursa, aynı şekilde ikinci bir görüşme planlayabilir miyiz? Tekrar teşekkür ederim.

EK–4

İZİN BELGESİ

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4MEM.4.26.00.02.310 ( ) /
Konu : Araştırma İzni. 02.05.2008 * 11311

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a)Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterliği'nin 17/04/2008 tarih ve B.30.2.ANA.0.70.00.01–500–259/4159 sayılı yazısı.
b)Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterliği ilgi (a) yazısında, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans programı öğrencisi Serap Şeyda ÖZENGİ'nin "İlköğretimde Çalışan Rehber Öğretmenlerin Okullardaki Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Önerilerin Belirlenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında 2007–2008 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Müdürlüğümüze bağlı okullardaki kaynaştırma uygulamalarında görev alan rehber öğretmenlerle gönüllü görüşme yapmak amacıyla izin talep edilmekte olup, uygulama talebi ilgi (b) yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

Mehmet ERDOĞAN
Milli Eğitim Müdür V.

O L U R
02./05/2008

Ekrem BALLI
Vali a.
Vali Yardımcısı

Büyükdere Mah. Atatürk Bulvarı
No:24 26120 ESKİŞEHİR
Tel : (0222) 239 72 00 - 413
Fax : (0222) 239 39 22

Eğitim Öğretim Bölümü
egitimogretim26@meb.gov.tr
http://eskisehir.meb.gov.tr

EK–5

SÖZLEŞME

Sayın Rehber Öğretmenim,

Bu belgenin amacı sizi çalışmanın amacından ve sürecinden haberdar etmek ve buna bağlı olarak katılmanızla ilgili sizden izin almaktır.

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Bu çalışmayı, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisi olarak yürütmekteyim. Araştırmamın amacı, kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okullarında görev yapan rehber öğretmenlerin, kaynaştırma uygulamaları ile ilgili görüş ve önerilerini belirlemektir. Bu görüşmenin, yaklaşık 40 dakika süreceğini planlamaktayım.

Görüşme esnasında konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeniyle, görüşmeyi kesintiye uğratmamak ve talep ettiğim zaman limitini aşmamak için teyp kaydı yapacağımı bildirmek istiyorum. Teyp kaydından dolayı rahatsızlık hissetmemeniz için de bir açıklama yapmayı uygun buldum.

Bu araştırmayı Milli Eğitim Müdürlüğü'nden almış olduğum resmi izinle yapıyorum. Görüşme esnasında yapılan ses kayıtlarında belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum. Yapacağım ses kaydını veri analizinde görev alacak iki araştırmacı dışında kimsenin dinlemeyeceğini, bu kayıtta söylediklerinizin grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra ses kaydınızın silineceğini garanti ediyor ve bildirimlerinizden dolayı sizi herhangi bir şekilde rahatsız edecek durumda bırakmayacağıma söz veriyorum. Araştırma sonuçlandıktan sonra eğer isterseniz araştırmada elde edilen sonuçlar size ulaştırılacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağına inanıyorum.

Çalışma hakkında başka sorularınız olursa yanıtlamaktan memnun olacağım. Çalışmama gösterdiğiniz ilgi ve ayırdığınız zaman için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Görüşen: Görüşülen:

Serap Şeyda ÖZENGİ

EK–6

FORM ÖRNEĞİ–1

KASET NO:
BİLGİ VEREN KİŞİ:
TARİH:
YER:
.....

SORU 1: Peki o zaman ben sorularıma geçiyorum. Öncelikle size şunu sormak istiyorum. Okulunuzda kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili neler yapıyorsunuz?
Ee bu yıl daha çok kaynaştırmayla ilgili ee daha planlı, sistematik şeyler yaptık. O nedenle, bu sene yaptığımız şeylerden bahsedecek olursak, ee öncelikle sene başında ee kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlere ee özel sınıf öğretmenimiz ile birlikte bir bilgilendirme eğitimi yaptık. Burda işte zihin engellilerin ee özellikleri, bu öğrenciler ne tür zorluklar yaşarlar, ee genel özellikleri nelerdir ve bunun yanında da BEP nedir, nasıl hazırlanır, bununla ilgili bir ee toplantı yaptık.

Daha sonra da ee performans ölçümlerinden başlayarak ee BEP'leri oluşturduk.

Hımm bunun dışında, öğretmenlerin zaman zaman bireysel danışmanlıkları oluyor, bunları yaptık.

Ve tüm öğrencilerimizin kaynaştırma öğrencilerinin ee özel eğitim desteği almaları için rehabilitasyon merkezlerine yönlendirdik. Bu gibi çalışmalar yaptığımızı söyleyebilirim.

Bu çalışmaları yaparken kolaylıkla yaptığınızı düşündüğünüz neler var?

Iı öğretmenlerin bilgilendirilmesinde çok sıkıntı yaşamadık. Ee ancak, BEP tabiî ki çok kapsamlı bir süreç. Ee BEP'lerin hazırlanması da ee vakit alıcı olmasının dışında çok sıkıntılı değildi.

Ancak, en çok zorlandığımız aşama tabiî ki BEP'lerin uygulanması. Çünkü ee öğretmenlerden aldığımız ee geri-dönütlere baktığımızda, en çok varolan şartlar içerisinde

kalabalık sınıflarda, ee davranış problemleri gösteren öğrencilerin olduğu, ee işte müfredatın yoğun olduğu, ee şu anki uygulama şartlarında BEP'lerin çok sağlıklı uygulanamadığı. Yani oradaki bireyselleştirmeye öğretmenin tek başına vakit ayıramadığı, ee bu gibi güçlüklerin daha çok yaşandığını görüyoruz.

Onun dışında rehber öğretmen olarak ee benim yaşadığım çok fazla sıkıntı yok. Yani süreç içerisinde BEP ekibinde yer alan kişi olarak.

Ee sadece şunu belki bir güçlük olarak söyleyebilirim. Tabiî ki bizim bakış açımızda istediğimiz kadar anlatalım, açıklayalım, ee diğer öğretmenlerin, özellikle okul idaresinin ee bakış açıları çok daha farklı. Yani onlara göre evet, BEP yapılmalı ama sadece kağıt üzerinde yapılmalı. Uygulamayı takip etmek gibi bir sıkıntısı, sorumluluğu hiç kimsenin yok. Bunu hissetmiyorlar yani çok fazla. O öğrencilerin ne yaptığı ile onlara ne yapıldığı ile ilgilenen yok. Bu karşılaştığımız en büyük güçlük diyebilirim.

Yani sınıf öğretmenleri ile BEP hazırlıyosunuz, uygulama yapmaya çalışıyosunuz ama fiziksel ortamlardan dolayı birazcık zorlanıyo sınıf öğretmenleri. Bunu da size yansıtıyolar ama sanırım bu konu ile ilgili çok fazla okul içerisinde sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen olarak destek alamıyosunuz diye anladım ben. Doğru anlamış mıyım söylediklerinizi?

Ee bir şeylerin yapılması anlamında evet destek var ama ee belki destek alamamak değil de, ee bu sürecin içerisinde tam olarak yer alamamak diyebiliriz.

Peki bunun neden kaynaklanıyor olabileceğini düşünüyosunuz?

Ee ben bunun temelinde aslında ee öğretmenlerin hangi branştan olursa olsun, lisans eğitimi sırasında yeterince özel gereksinimli bireylerle ilgili bilgilendirilmemesi, ee eğitimlerindeki temel bir eksiklikten kaynaklandığını düşünüyorum.

EK–7

FORM ÖRNEĞİ–2

Soru No	Görüşülen Kişi	Kod	İlgili Metin	Tema
1	Kerem	Birinci kademede sorun yaşanmamasının nedenleri: Ciddiye alma	Şimdi ben dedim ya birinci kademede hiçbir sorun yaşamıyorum ve birinci kademe öğretmeni geliyo, soruyo. Daha ciddi bir anlamda, soruyor.	Birinci-ikinci kademe farkı
1	Kerem	İkinci kademede sorun yaşanmasının nedenleri: Angarya olarak görme, üstüne iş kalması gibi gördüğü için kaçma	Ama ikinci kademede asla gelip sormuyor. Çünkü sorduğu zaman üzerine görev kalacakmış gibi yani yapmadığı bir işi yapılacakmış, bir angarya yüklenecekmiş gibi korkuyo. İkinci kademe öğretmeni asla gelip sormuyo hiç. Kaçıyo özellikle bi de. Yani biz sorarsak ona o zaman. Yoksa yok olmuyor.	Birinci-ikinci kademe farkı
1	Gamze	RÖ'nin ÖGÖ'lerle ilgili yaptığı çalışmalar: Öğrenci bilgilerini güncelleme	Kaynaştırma öğrencilerimizle alakalı olarak dönemin başında ilk olarak öğrencilerimizin bilgilerini güncelleyerek başlıyoruz. Okulumuzda olup olmadığını, devam edip etmediğini	

KAYNAKÇA

Akçamete, G., Gürgür, H. & Kış, A. (2002). Kaynaştırma ortamlarına yerleştirilmiş özel gereksinimli öğrencilerin okuma-yazma güçlükleri. XII. Ulusal Özel Kongresi Bildiri Kitabı, 271-288.

Akgül-Barış, D. (2007). Üniversitelerin Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında Yaz Öğretimi Programlarının Değerlendirilmesi (AİBÜ Örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(1), 159-168.

Aksoy V. (2008). "Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz Yeterlik Algıları." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Aksütoğlu, O. (1997). "İlkokul Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Yaşıtlarına Karşı Tutumu". Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Alsheikh, N. & Elhoweris, H. (2004). Teachers' Attitudes towards Inclusion. Özel Gereksinimli Çocuklar Konseyi'nde sunulmuş bildiri, New York, ABD.

Altıntaş, E. (2007) Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik, G. Can (Ed.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 1-27). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Aral, N. & Dikici, A. (1998). Normal Gelişim Gösteren Çocukların Özel Gereksinimli Olan Akranları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. VIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı. 49-58.

Aslan, S. (2003). "Ankara İli Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Alandan ve Alan Dışından Rehber Öğretmenlerin Mesleki Etkinliklerine İlişkin Görüşleri ve Sorunları." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Atay, M. (1995). "Özürlü Çocukların Normal Yaşıtları İle Birlikte Eğitim Aldıkları Kaynaştırma Programlarına Karşı Öğretmen Tutumları Üzerine Bir İnceleme." Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Avcıoğlu, H., Özbey F. & Eldeniz-Çetin, M. (2004). "Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi." 14. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, 79-87.

Batu, S. & Kırcaali-İftar, G. (2006). *Kaynaştırma* (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Batu, S., Kırcaali-İftar G. & Uzuner, Y. (2004). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. *Özel Eğitim Dergisi,* 5(2), 33-50.

Berg, B.L. (1998). *Qualitative research methods for the social sciences* (3rd Ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Best, J.W. & Kahn, J.V. (1998). *Research in education* (8th Ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Bilen, E. (2007). "Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarında Karsılaştıkları Sorunlarla İlgili Görüşleri ve Çözüm Önerileri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (1998). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods* (3rd Ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Carpenter, S.L., King-Sears, M.E. & Keys, S.G. (1998). Counselors + educators + families as a transdisciplinary team = more effective inclusion for students with disabilities. *Professional School Counseling, 2*(1), 1-10.

Cavkaytar, A. (1999). *Zihin Engellilere Öz-Bakım Ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitim Programının Etkililiği.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Creswell, J.W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (2nd Ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Çelebi, Y. (2003). "Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerle Yapılan Grupla Psikolojik Danışma ve Grup Rehberliğinin Kaygı, Depresyon ve Aile Yapısına Etkisinin İncelenmesi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çifçi, İ. (1997). "Normal Çocukları Bilgilendirmenin Zihinsel Engelli Yaşıtlarına Yönelik Tutumlarına Etkisi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Çinko, N. (2004). "İlköğretim Kurumlarında Görev Yapmakta Olan Yöneticilerin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Tutumları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çuhadar, Y. (2006). "İlköğretim Okulu 1-5.Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler için BEP'in Hazırlanması, Uygulanması, izlenmesi ve Değerlendirilmesi

ile ilgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Diken, İ.H. & Sucuoğlu, B. (1999). Sınıfında zihin engelli çocuk bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(3), 25-39.

Diken, İ.H. (1998). "Sınıfında Zihin Engelli Çocuk Bulunan ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Diken, İ.H. (2007). Kaynaştırma Uygulamalarında İşbirliği. S. Eripek (Ed.). *İlköğretimde kaynaştırma* (s. 23-40). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ercan, Z. (2001). "Kaynaştırılmış Ortamdaki Normal Gelişim Gösteren Çocukların 8-11 Yaşları Arasındaki Öğrenme Güçlüğü Olan Akranlarına Karşı Tutumlarının İncelenmesi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erhard, R. & Umanksy, T. (2005). School counselors' involvement in the process of inclusion in Israel. *International Journal of Disability, Development and Education, 52*(3), 175-194.

Eripek, S. (2007). Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları S. Eripek (Ed.) *İlköğretimde Kaynaştırma* (s. 3-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Fırat, A. (1994). "Normal Çocuğu Olan Anne-Babalar İle Zihinsel Özürlü Çocuğu Olan Anne-Babaların Zihinsel Özre Karşı Tutumları." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Frye, H.N. (2005). How elementary school counselors can meet the needs of students with disabilities. *Professional School Counseling, 8*(5), 442-450.

Gay, L.R. & Airasian, P. (2000). *Educational research competencies for analysis and application* (6th Ed.). New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Gay, L.R. (1996). *Educational research: Competencies for analysis and application* (5th Ed.). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Gözün, Ö. & Yıkmış, A. (2004). Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının Değişimindeki Etkililiği. *Özel Eğitim Dergisi, 5*(2), 65-77.

Greene, M. & Valesky, T. (1998). Elemantary councelors and inclusion: A statewide attitudinal survey. *Professional School Counseling* (October). [Online]: Retrieved on 6-December-2007, at URL: http:/web.ebscohost.com.

Güler, A., Eren, A. & Karabacak, K. (2005). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (1. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

http://www.ankara.edu.tr

http://www.boun.edu.tr

http://www.deu.edu.tr,

http://www.ege.edu.tr

http://www.hun.edu.tr

http://www.marmara.edu.tr

http://www.selcuk.edu.tr

Ilgar, M.Z. (2007). Rehberliğin Başlıca Türleri. G. Can (Ed.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 29-48). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Jackson, S.A. (2000). Referrals to the school counselor: A qualitative study. *Professional School Counseling* (April, 2000). [Online]: Retrieved on 6-December-2007, at URL: http:/web.ebscohost.com.

Jones, S.E. (1987). "Managment of Disturbing Classroom Behaviors Through a Consultation Model." Unpublished doctoral dissertation, West Virginia University. Dissertation Abtracts International. 49, 787-A.

Kamen-Akkoyun, A. (2007). "Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Personelinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant izzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Karasar, N. (1998). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama* (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, U. (2003). "İlköğretim okulu yöneticilerinin sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma ile ilgili bilgi, tutum ve uygulamalarının incelenmesi."

Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kayaoğlu, H. (1999). "Bilgilendirme Programının Normal Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Ortamındaki İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarına Etkisi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kepçeoğlu, M. (2004). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (Geliştirilmiş yeni baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.

Kırcaali-İftar, G. & Uysal, A. (1999). Zihin Özürlü Öğrencilere Özel Eğitim Danışmanlığı Aracılığıyla Uygulanan Resimli Fişlerle Okuma-Yazma Öğretiminin Etkililiği. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(3), 3-13.

Kırcaali-İftar, G. (1992). Özel Eğitimde Kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim, 16,* 45-50.

Kırcaali-İftar, G. (1998). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. S. Eripek (Ed.). *Özel Eğitim* (s. 1-14). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Knight, M.F., Meyers, H.W., Paolucci-Whitcomb, P., Hasazi, S. E. & Nevin, A. (1981). A four year evaluation of consulting teacher services. *Behavioral Disorders*, 6, 92-100.

Koç, M., Dikici, H., Yavuzer, Y. & Demir, Z. (2000). Öğretilebilir Zihin Engelli Çocuklara Sahip Annelerin Çocuklarına Karşı Olumsuz Tutumlarının Değiştirilmesinde Grup Aile Danışmanlığının Etkisi. X. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, 214-223.

Korkut-Owen F. (2007). Psikolojik Danışma Alanında Meslekleşme ve Psikolojik Danışman Eğitimi: ABD, Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'deki Durum. R. Özyürek, F. Korkut-Owen & D.W. Owen (Editörler). *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler* (s. 95-121). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. (1993). Türk Eğitim Sisteminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma. *Eğitim Dergisi*, 6, 3-8.

Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing.* California: Sage Pub.

Lewis, R.B. & Doorlag, D.H. (1999). *Teaching special students in general education classrooms.* New Jersey: Merrill.

MEB (1970). Sekizinci Milli Eğitim Şurası. 05.03.2008 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm adresinden indirilmiştir.

MEB (1974). *Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası.* 05.03.2008 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm adresinden indirilmiştir.

MEB (1982). *Onbirinci Milli Eğitim Şurası.* 05.03.2008 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm adresinden indirilmiştir.

MEB (1983). 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu. 17.02.2008 tarihinde http://www.ogretmenimiz.com/kanunlar/2916.htm adresinden indirilmiştir.

MEB (1988). *Onikinci Milli Eğitim Şurası.* 05.03.2008 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm adresinden indirilmiştir.

MEB (1996). *Onbeşinci Milli Eğitim Şurası.* 05.03.2008 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm adresinden indirilmiştir.

MEB (1997). 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. 15.02.2008 tarihinde http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat adresinden indirilmiştir.

MEB (2001). Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 17.04.2001. 24376 Sayılı Resmi Gazete.

MEB (2006). *Onaltıncı Milli Eğitim Şurası.* 05.03.2008 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm adresinden indirilmiştir.

MEB (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 31.05.2006. 26184 Sayılı Resmi Gazete.

(MEB) (2006). Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname ve özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (2008). Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları Yönergesi. 02.11.2008 tarihinde http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat. adresinden indirilmiştir.

Miller, T.L. & Sabatino, D.A. (1978). An evaluation of the teacher consultation model as an approach to mainstreaming, *Exceptional Children,* 45, 86-91.

Milsom, A.S. (2002). Students with disabilities: school counselor involvement and preparation. *Professional School Counseling*, (Jun). [Online]: Retrieved on 6-December 2007, at URL: http:// web.ebscohost.com.

Nichter, M. & Edmonson, S.L. (2005). Counseling services for special education students. *Journal Professional Counseling Practice Theory&Research*, 33, 50-62.

Nizamoğlu, N. (2006). "Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Yeterlilikleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Odluyurt, S. (2008). "Okulöncesi Dönemde Gelişimsel Yetersizlik Gösteren Çocuklar İçin Gerekli Kaynaştırma Hazırlık Becerilerinin ve Bu Becerilerden Bazılarının Etkinlikler İçinde Gömülen Eşzamanlı İpucuyla Öğretiminin Etkilerinin Belirlenmesi." Yayımlanmış doktora tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No. 1839.

Öncül, N. (2003). "Kaynaştırma uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

ÖSYM, (2007). ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu. 12.02.2008 tarihinde http://www.osym.gov.tr. adresinden indirilmiştir.

Özbaba, N.(2000). "Okul Öncesi Eğitimcilerin ve Ailelerin Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İle Normal Çocukların Entegrasyonuna (Kaynaştırılmasına) Karşı Tutumları." Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özgüven, E.(2004). Özel Eğitimde Rehberlik., Can, G. (Ed.). *Rehberlik* (s.211-223). Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özgüven, İ.E. (2001). *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* (3. Baskı). Ankara: PDREM Yayınları.

Özkan-Yaşaran, Ö. (2009). "Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabullerini Sağlamada Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinliklerinin Etkisi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd Ed.). London: Sage Publications.

Polat, F. (1994). "Changing Attitudes of School Counselors Toward Persons with Exceptionality: An Experimental Study." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri, Ankara.

Quigney, T.A. & Studer, R. (1998). Touching strands of the educational web: The professional school counselor's role in inclusion. *Professional School Counseling, 2*(1), 77-82.

Smith, T.E.C., Polloway, E.A., Patton, J.R. & Dowdy, C.A. (2001). *Teaching students with special needs in inclusive settings.* Boston: Allyn & Bacon.

Studer, R. & Quigney, T.A. (2005). The need to Integrate More Special Education Content into Pre-service Preparation Programs for School Counsellors. *Guidance & Counseling, 20*(2), 56-63.

Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2006). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Sünbül, A.M. & Sargın, N. (2002). "Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumlarının (Çeşitli Değişkenler Açısından) İncelenmesi." XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, 225-243.

Sütçü, Z. (2007). "Yasal Düzenlemeler Açısından Rehber Öğretmenlerin/Psikolojik Danışmanların Özel Eğitimle İlgili Görevlerini Uygulamaya Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Şahbaz, Ü. (1997). "Öğretmenlerin Özürlü Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya İlişkin Tutumlarının Değişmesindeki Etkililiği." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Şahbaz, Ü. (2007). Normal Öğrencilerin Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Engelli Öğrenciler Hakkında Bilgilendirilmelerinin Engellilerin Sosyal Kabul Düzeylerine Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research, 26*, 199-208.

Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (3. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tarver-Behring, S., Spagna, M.E. & Sullivan, J. (1998). School counselors and full inclusion for children with special needs. *Professional School Counseling, 1*(3), 51-57.

Tekin, E. (1994). "Bilgilendirme Tekniklerinin 4. Sınıf Öğrencilerinin Engele Sahip Bireylerinin Sosyal Kabulleri Üzerine Etkileri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Temir, D. (2002). "Çocuğu Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Ailelerin Sorunları ve Beklentileri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Thomas, D.R. (2003). "A General Inductive Approach for Qualitative Data Analysis," http://www.fmhs.auckland.ac.nz/soph/centres/hrmas/_docs/Inductive2003.pdf

Turhan, C. (2007). "Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma uygulamasına İlişkin Görüşleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Türkoğlu, Y.K. (2007), "İlköğretim Okulu Öğretmenleriyle Gerçekleştirilen Bilgilendirme Çalışmalarının Öncesi ve Sonrasında Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Uysal, A. (1995). "Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Uysal, A. (2003). "Kaynaştırma Uygulaması Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri." 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, 121-126.

Üre, Ö. (2007). Özel Eğitim ve Rehberlik. G. Can (Ed.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s.207-239). Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Varlıer, G. (2004). "Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Vuran, S. (2005). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP). O. Gürsel (Ed.). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi* (s. 1-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Vuran, S. (2005). The Sociometric Status of Student with Developmental Disabilities in Elementary Level Integration Classes in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research, 18*, 217-235.

Vuran, S., Çolak, A. & Gürgür, H. (2003). Davranış Kontrolü ve Beceri Eğitimi Konusunda Hizmet-içi Eğitime Katılanların Programa İlişkin Görüşleri. *Özel Eğitim Dergisi, 4*(1), 1-17.

Wood-Dunn, N.A. & Baker, S.B. (2002). Readiness to serve students with disabilities: A survey of elementary school counselors. *Professional School Counseling, 5*(4), 277-284.

Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2007). *İlköğretimde Gelişimsel Rehberlik* (1. Baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Yıkmış, A., Şahbaz, Ü. & Peker, S. (2002). "Hizmet-içi Eğitim Programlarının Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarına Etkisi." 11. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, 33-46.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, H. & Üre, Ö. (2002). *Rehberlik* (1. Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi.

Yigen, S. (2008). "Çocuğu İlköğretim Kademesinde Kaynaştırma Uygulamasına Devam Eden Anne-Babaların Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Beklentileri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.